

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DĚDICKÁ SMLOUVA

David Potužák

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **David POTUŽÁK**
Osobní číslo: **R15M0239P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Dědická smlouva**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický vývoj
3. Vztah k dědickým titulům
4. Náležitosti dědické smlouvy
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **30. ledna 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 1. července 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Dědická smlouva* vypracoval samostatně, a že jsem řádně vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 15. dubna 2020

David Potužák

Poděkování

Rád bych zde poděkoval svému vedoucímu diplomové práce, panu JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., za cenné a užitečné rady, připomínky a odbornou pomoc. Dále bych rád poděkoval paní Mgr. Anně Salajkové, notářce v Mělníku, za možnost seznámit se s dědickým právem v praxi. Stejný dík patří také paní Mgr. Šárce Tláškové, notářce v Praze, za její podněty i za možnost využití její rozsáhlé sbírky právnické literatury. V neposlední řadě bych rád poděkoval Notářské komoře České republiky za poskytnutí statistických údajů.

Obsah

ÚVOD	1
1 HISTORICKÝ VÝVOJ	3
1.1 ABGB	3
1.2 Vládní návrh a další úpravy občanských zákoníků	6
1.3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	8
2 VZTAH DĚDICKÝCH TITULŮ.....	11
2.1 Dědění ze zákona.....	12
2.2 Dědění ze závěti.....	13
2.3 Dědění z dědické smlouvy.....	15
2.4 Spor o dědické právo	15
3 NÁLEŽITOSTI DĚDICKÉ SMLOUVY	18
3.1 Subjekt.....	18
3.1.1 Fyzická osoba.....	19
3.1.1.1 Pluralita smluvních stran a třetích osob	24
3.1.1.2 Manželé	26
3.1.1.3 Snoubenci	27
3.1.1.4 Registrovaní partneři.....	28
3.1.1.5 Rodiče a děti.....	28
3.1.2 Právnícká osoba	29
3.2 Formální stránka	33
3.3 Obsahová stránka.....	36
3.3.1 Renunciační smlouva	45
3.3.2 Smluvený režim společného jmění manželů.....	47
3.3.2.1 Situace, kdy smlouva má náležitosti dědické smlouvy	50
3.3.2.2 Situace, kdy smlouva nemá náležitosti dědické smlouvy	51
3.4 Následky nedodržení některých náležitostí	51
3.4.1 Následky vad veřejné listiny a notářského zápisu	52
3.4.1.1 Konverze na závěť v důsledku vady formy	54
3.4.2 Následky vad dědické smlouvy <i>in concreto</i>	54
3.4.2.1 Nedostatek způsobilosti k uzavření dědické smlouvy	54
3.4.2.2 Příliš velký podíl na pozůstalosti	55
3.4.2.3 Neplatnost podmínek	56
3.4.2.4 Dispozice s majetkem neslučitelná s dědickou smlouvou	58

4 NĚKTERÉ ZPŮSOBY ZÁNÍKU DĚDICKÉ SMLOUVY	60
4.1 Splnění	60
4.2 Dohoda.....	61
4.3 Výpověď	62
4.4 Vydědění.....	62
4.5 Výhrada soupisu	64
4.6 Zánik manželství.....	65
5 VYBRANÉ PRAKTICKÉ ASPEKTY	67
5.1 Zápis do evidence	67
5.1.1 Evidence právních jednání pro případ smrti	68
5.1.2 Evidence listin o manželském majetkovém režimu	70
5.2 Účtování.....	71
ZÁVĚR.....	76
RESUMÉ.....	79
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
Monografie	80
Odborné články.....	82
Judikatura.....	83
Právní předpisy	84
Česká republika.....	84
Zahraničí	85
Ostatní zdroje.....	85
SEZNAM TABULEK	88
SEZNAM PŘÍLOH	88
Příloha č. 1: Dědická smlouva podle úpravy ABGB.....	89
Příloha č. 2: Pořízení o konkrétní věci v dědické smlouvě.....	90

Seznam zkratek

ABGB	Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
ELMMR	Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. r) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu
EPJPPS	Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 21.11.2013: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti
Evidence LMMR	Evidence listin o manželském majetkovém režimu vedená Notářskou komorou České republiky
Evidence PPS	Evidence právních jednání pro případ smrti vedená Notářskou komorou České republiky
Kancelářský řád	Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) NotŘ, ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29.5.2017: Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád
KatZ	Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů
Nařízení o dědictví	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4.6.2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

NotŘ; Notářský řád	Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
NotT; Notářský tarif	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů
ObčZ; Současný OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SLMMR	Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky dne 21.11.2013 podle § 37 odst. 3 písm. u) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin o manželském majetkovém režimu
SJM	Společné jmění manželů
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
ZoMČR	Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
ZRP	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Dědická smlouva je příhodně řazena mezi tzv. *staronové instituty*, čímž je míněno znovuzavedení již dříve uzákoněného a později zrušeného institutu. Vedle dědické smlouvy se tento pojem stejně příhodně vztahuje i na další instituty dědického práva, jako je např. odkaz. Římské právo, na jehož recepci stojí i ABGB, však dědickou smlouvu nepoužívalo, neboť by šlo o tzv. smlouvu krkavčí (*pactum corvinium*).¹ Římské právo už však znalo závěť, což z ní dělá starší pořízení pro případ smrti, které je obecně rozšířenější v povědomí lidí. Tímto může být také zapříčiněna jakási náklonnost k sepisování závětí a nikoli dědických smluv.

Jak plyne již ze samotného názvu, dědická smlouva je vícestranným právním jednáním pro případ smrti, které tak kombinuje nejen prvek testamentární, ale i prvek kontraktuální, tedy fakt, že jde o smlouvu.

Smyslem této práce je osvětlit úskalí institutu dědické smlouvy, neboť po jeho znovuzavedení do právního řádu po více než 60 letech stále zůstalo několik otazníků. Novinkou oproti dřívější úpravě v ABGB je možnost uzavření dědické smlouvy nejen mezi manželi (resp. snoubenci), ale i dalšími osobami.

Autor zvolil toto téma diplomové práce z toho důvodu, že už v dřívějších ročnících studia ho zaujalo dědické právo. Tímto směrem také postupoval při seznámení se s dědickým právem v praxi v notářské kanceláři. Při volbě tématu autora zaujal především kritický pohled odborné veřejnosti na právní úpravu, která se místy jeví sporně či přinejmenším problematicky, ačkoli se tak nemusí na první pohled zdát.

Cílem autora diplomové práce je poskytnout systematický vhled do problematiky dědické smlouvy s důrazem na sporná místa právní úpravy, a pokus o jejich osvětlení. Dále s tím související analýza možných výkladů dílčích aspektů této problematiky, s jejichž pomocí by mohlo dojít k překlenutí těchto sporných míst. Autor prezentuje v komparaci názory odborníků, kteří se ne vždy shodnou s ohledem na různý postup výkladu. Pro ucelení analýzy autor v těchto částech zaujímá stanovisko či prezentuje k některým z aspektů názor vlastní.

Práce se člení do pěti logických celků. S ohledem na dřívější úpravu a čerstvost úpravy současné, bylo nejprve přistoupeno k historickému vývoji

¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 239.

dědické smlouvy, poté následuje kapitola, která vsazuje dědickou smlouvu do současné úpravy dědického práva v komparaci s jinými dědickými tituly, a následně je přistoupeno k právní úpravě dědické smlouvy jako takové s ohledem na subjekty, formu a obsah právního jednání, jakožto i následky nedodržení některých náležitostí.

Autor se odklonil od zadání diplomové práce za účelem hlubšího propracování tématu. Došlo tím k přidání dvou kapitol k výše zmíněným třem, tedy kapitoly *Některé způsoby zániku dědické smlouvy* a *Vybrané praktické aspekty*, což bylo řádně prokonzultováno s vedoucím diplomové práce, tudíž tak bylo činěno s jeho vědomím. Došlo také k odklonu od seznamu literatury a dva komentáře byly nahrazeny jejich novějšími vydáními z roku 2019, aby byly prezentovány aktuální názory odborné veřejnosti.

Vzhledem k tomu, že dědická smlouva nebyla v českém právním řádu mnoho let, není zatím žádná ustálená soudní judikatura, která by mohla osvětlit řešení problematických otázek současné úpravy. Z počátku je tedy nutné, aby bylo vycházeno z použitelné judikatury starší z dob dřívější úpravy v ABGB, a z tohoto důvodu na některé z těchto rozhodnutí autor odkazuje nejen v historickém úvodu o vývoji dědické smlouvy a dědického práva jako takového.

1 HISTORICKÝ VÝVOJ

Před výkladem účinné právní úpravy institutu dědické smlouvy bude nejprve poskytnut všeobecný historický exkurz od prvopočátku její existence až do současnosti. S ohledem na historické události ve vývoji občanského práva, kdy dědické právo bylo značně okleštěno, se tento institut z pozitivního práva vytratil. Se zřetelem k takto stručné úpravě lze spíše hovořit o úpadku dědického práva. Vzhledem k tomu, že dědická smlouva z československého a následně českého právního řádu dočasně vymizela, je druhá podkapitola věnována převážně vývoji dědického práva.

Výsledkem tohoto vývoje je současná právní úprava. Ta svým způsobem zmírnila původní omezení dědické smlouvy, které se mj. týkalo jejích stran.

1.1 ABGB

V první polovině 20. století byl stěžejním právním předpisem soukromého práva na území dnešní České republiky již zmíněný ABGB. Počátek jeho účinnosti sahá však už k počátku 19. století. Pro tuto práci je relevantní především způsob vypořádání majetku pro případ smrti, proto je nutné zdůraznit ustanovení § 533 ABGB, které umožňovalo založit dědické právo závětí, dědickou smlouvou, nebo jej ponechat na zákonné úpravě.² Zákon výčet dědických titulů uvádí v tomto pořadí, přičemž závěť nahrazuje slovy „zůstavitelova vůle vyjádřená podle zákonného předpisu“.³ Uvedené tituly mohly existovat i vedle sebe.⁴ Pokud si však vzájemně vnitřně odporovaly, účinný byl jen ten s nejvyšší právní silou. Dědické tituly se tak daly vzestupně podle právní síly seřadit následovně: zákon, závěť a dědická smlouva.⁵ Oproti současné právní úpravě však byla možnost využití dědické smlouvy poměrně striktní.

² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 19.

³ § 533 ABGB: „Dědické právo zakládá se na vůli zůstavitelově, vyjádřené podle zákonného předpisu; na smlouvě dědické podle zákona přípustné (§ 602); nebo na zákoně.“

⁴ Jde tedy o opak římskoprávní zásady *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*, která neumožňovala o části pozůstalosti pořídit závěť a část nechat na zákonné dědické posloupnosti. GRÜNWARD, V. *Právo dědické podle obecného zákoníka občanského. Sešit první* [online]. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1853, s. 4 [cit. 16.3.2020]. Dostupné z: <http://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:d7de3b60-7898-11dc-99b2-000d606f5dc6?page=uuid:1c40af96-1172-4da7-94e1-c3e46e5c932a>.

⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Op. cit., s. 21.

Šlo tedy o právní jednání, které kombinovalo jak prvky kontraktuální, tak testamentární, a jehož výsledkem bylo povolání dědice. Pro pořízení formou smlouvy byla tedy vyžadována způsobilost nejen smluvní, ale rovněž i testovací. Tyto požadavky platily pro stranu zůstavitele. Ten musel být plně způsobilý k právním jednáním (svéprávný). Pokud se strany povolaly vzájemně, pak se tyto podmínky způsobilosti vztahovaly na obě strany. Smluvní dědic nemusel být plně svéprávný, aby mohl dědickou smlouvu podepsat (§ 1250 ABGB).⁶ Smluvní dědic však musel být potom dědicky způsobilý, aby mohl z titulu dědické smlouvy nabýt dědictví (§ 545 ABGB). Tato způsobilost se však zjišťovala až po smrti zůstavitele (viz dále).

Pokud se týká pořizovacích podmínek, mohla být dědická smlouva platně uzavřena pouze mezi manželi dle § 602 ABGB, a to pouze formou tzv. svatební smlouvy.⁷ Snoubenci dědickou smlouvu mohli uzavřít také, ale podmínkou platnosti bylo uzavření manželství.⁸ Smluvním dědicem mohl být podle § 1249 ABGB pouze druhý z manželů. Vzhledem k tomu, že obsahem smlouvy bylo primárně povolání dědice, a ne vzdání se dědictví, tak renunciační smlouva⁹ nebyla považována za smlouvu dědickou.¹⁰ Z historické judikatury je patrné, že smluvně mohl být zřízen i odkaz třetí osobě.¹¹ Ustanovení smlouvy, která nepovolávala za dědice manžela a ustanovení ve prospěch dalších osob, však byla jednostranně odvolatelná.¹² Povolání druhého manžela za dědice či vzájemné povolání za dědice už jednostranně odvolatelné nebylo, což je ostatně smysl smlouvy, který vychází ze shody alespoň dvou vůlí.

Smlouva mohla být platně uzavřena pouze formou notářského spisu.¹³ Přísnější formu zákonné úpravy lze spatřit dále např. v nutnosti svědčit při pořizování dědické smlouvy, neboť obecně při sepisování pořízení pro případ

⁶ MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: právo dědické* [online]. Brno: Barvič & Novotný, 1927, s. 66 [cit. 16.3.2020]. Dostupné z: <http://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:c4ac1f90-987f-11e3-a744-005056827e52?page=uuid:cd9a42f0-b781-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>.

⁷ V terminologii nyní účinného ObčZ by šlo o smlouvu o manželském majetkovém režimu.

⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 558.

⁹ Blíže se bude věnovat problematice renunciační smlouvy kapitola 3.3.1.

¹⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Díl pátý*. Op. cit., s. 556.

¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23.5.1923, sp. zn. R I 469/23.

¹² MAYR-HARTING, R. Op. cit., s. 65.

¹³ V současné právní terminologii jde o notářský zápis. Notářským spisem lze rozumět soubor chronologicky řazených písemností potřebných pro daný notářský úkon, tedy např. sepsání notářského zápisu (§ 22 Kancelářského řádu).

smrti formou notářského spisu byla nutná účast dvou svědků a jejich následný podpis listiny. Výjimkou byl případ pořízení dědické smlouvy před dvěma notáři, kde nebylo žádných dalších svědků potřeba.¹⁴

Ukázkový notářský spis o dědické smlouvě mezi snoubenci tvoří přílohu č. 1 této práce. Z tohoto spisu je patrné účastenství dvou svědků při sepsání pořízení pro případ smrti notářem. Příloha obsahuje vzorové jednostranné povolání budoucí manželky za smluvní dědičku. Dále obsahuje rozvazovací podmínku, že pokud manželé budou mít děti, nastane zákonná dědická posloupnost (pokud na ně nebude pamatováno v jiném pořízení pro případ smrti).

Pokud by došlo k pochybnostem, zda se jedná o dědickou smlouvu (např. nedostatek náležitostí), byla by listina po materiální stránce považována za tzv. vzájemné závěti, které byly rovněž přípustné pouze mezi manželi, pokud splňovaly dané náležitosti.¹⁵ Ke konverzi na závěť by však nedošlo v případě, že by bylo dědickou smlouvou pořízeno o celé pozůstalosti, a dědická smlouva by tak byla z části neplatná.¹⁶ V případě, kdy dědická smlouva nebyla účinná, zejména z důvodu rozluky manželství, tuto vadu nebylo možné zhojit konverzí na závěť vůbec.¹⁷

Zde je třeba uvést na pravou míru onu částečnou neplatnost dědické smlouvy. Ustanovení § 1253 ABGB vyžadovalo, aby jedna čtvrtina pozůstalosti zůstala zcela nezatížená. Bylo ponecháno na zůstaviteli, aby o ní pořídil závěti či ponechal zákonnou dědickou posloupnost. Tato čtvrtina se počítá z čisté hodnoty pozůstalosti, tedy po odečtení pasiv, a také po odečtení povinného dílu, který byl uplatněn nepominutelným dědicem. Povinný díl se však zmenšuje o to, co bylo nepominutelnému dědici odkázáno či jinak zůstavěno.¹⁸ Nepominutelnými dědici ABGB rozuměl nejen děti zůstavitele (a další potomky), nýbrž také jeho rodiče (a další předky).¹⁹

Zde si lze položit otázku, k jakému časovému okamžiku byla zmíněná čistá čtvrtina počítána. Zda k uzavření smlouvy, či ke smrti zůstavitele. Komentářová literatura se touto problematikou nezabývá explicitně, avšak

¹⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 557.

¹⁵ *Ibidem*, s. 552.

¹⁶ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. doplněné vydání. Praha: Všeherd, 1933, s. 52.

¹⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Díl pátý*. *Op. cit.* s. 558.

¹⁸ *Ibidem*, s. 565.

¹⁹ Srov. § 762-764 ABGB.

z použitého stylu výpočtu je dle autora této práce patrné, že jde o okamžik smrti zůstavitele, neboť komentář sám zmiňuje, že mezi pasiva pozůstalosti se řadí také závazky vznikající až zůstavitelovou smrtí.²⁰ Z historické judikatury je patrné, že čistá čtvrtina je pouhým minimem, a že tedy pořídít dědickou smlouvou bylo možné i o menší části pozůstalosti než o třech čtvrtinách.²¹

Pokud se týká dědické způsobilosti, pak smluvní dědic, který přežil smrt zůstavitele, nutně musel splňovat podmínky pro dědění, samozřejmě za předpokladu existence pozůstalosti a dědického titulu, v tomto případě dědické smlouvy.²² Manžel jako smluvní dědic musel být dostatečně svéprávný, dále se nesměl za života zůstavitele svého dědického práva vzdát a nesměl být dán důvod pro jeho dědickou nezpůsobilost (např. neprominutý zločin proti zůstaviteli).²³ Pro úplnost je vhodné zmínit, že ve vztahu k jiným dědickým titulům by přicházelo v úvahu také nevydětání nepominutelného dědice, aby zde byla dána dědická způsobilost. Tyto podmínky však už nemusely být splněny k okamžiku sepsání dědické smlouvy, ale až k okamžiku dědického nápadu.²⁴

1.2 Vládní návrh a další úpravy občanských zákoníků

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 se objevily tendence novelizace právního řádu, neboť tzv. recepční normou, tedy prvním přijatým zákonem, byly převzaty účinné právní předpisy Rakouska-Uherska a včleněny do nově vzniklého právního řádu, a to včetně ABGB. Tím vznikl v jednom státu právní dualismus, kdy na jedné části území platilo právo rakouské, a na další právo uherské.²⁵

Před dvacátým výročím existence československého státu byl předložen vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.²⁶ Ten do svého § 380 pojal dědické tituly, kam před zákon a závět' zařadil rovněž i dědickou smlouvu.

²⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 565.

²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23.5.1923, sp. zn. R I 469/23.

²² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 6.

²³ Ibidem, s. 19.

²⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Díl pátý*. Op. cit., s. 557.

²⁵ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 18.

²⁶ Ibidem, s. 19.

Tento vládní návrh tak stále ještě počítal s děděním z titulu dědické smlouvy. Po vzoru ABGB si však i toto pořízení mohli nechat sepsat u notáře jen manželé či snoubenci, a to opět jen o maximálně třech čtvrtinách pozůstalosti.²⁷ Ustanovení o dědické smlouvě však návrh systematicky včlenil do úpravy práva dědického na rozdíl od ABGB, kde se úprava nacházela u svatebních smluv. Návrh však nikdy nevešel v platnost. Na území československého státu tedy stále zůstal účinný ABGB, a to až do konce 40. let 20. století. V době předložení vládního návrhu byl už ABGB několikrát novelizovaný.²⁸

S nástupem nového politického režimu v polovině minulého století opět přišla nutnost rekonstrukce. V rámci tzv. právníkové dvouletky došlo i ke změně občanského zákoníku a byl přijat zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Dědické právo bylo značně zjednodušeno. Tento kodex upřednostnil intestátní dědickou posloupnost před děděním ze závěti, čímž dal najevo upřednostnění rodinných vazeb před vůlí zůstavitele.²⁹ Navíc došlo k vypuštění úpravy dědické smlouvy jako dědického titulu ustanovením § 512 ObčZ 1950, které umožňovalo dědit z titulu závěti, nebo zákona, případně kombinací těchto titulů. Důvodová zpráva absencí úpravy dědické smlouvy obhajuje tak, že „*podvazuje pro budoucnost zůstavitelovu pořizovací svobodu*“.³⁰

Z dikce § 512 ObčZ 1950 je i zřejmá preference zákona, neboť je zmíněn na prvním místě, ačkoli v případě existence závěti by ta nad zákonem v dědickém řízení převážila. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že dědění ze zákona je vůlí většinové společnosti a možnost pořádit závěti pro případ smrti je možnost tuto vůli společnosti omezit individuální vůlí zůstavitele. Zákonná dědická posloupnost totiž stojí na příbuzenském svazku se zůstavitelem, čímž má dojít k posílení „*rodinného svazku jako základny rozvoje národa*“.³¹ Tím má podle důvodové zprávy dojít i k naplnění premisy v čl. 10 odst. 2 ústavy.³²

V první polovině 60. let minulého století byl přijat další občanský zákoník, tedy zákon č. 40/1964 Sb. Ten ustanovení o dědickém právu ještě více zestručnil. Upustilo se od úpravy odkazu, vydědění či renunciační smlouvy.³³

²⁷ VLÁDA. *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online, cit. 20.3.2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/bitstream/handle/digilaw/7035>.

²⁸ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. Op. cit., s. 18.

²⁹ Ibidem, s. 23.

³⁰ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník*.

³¹ Ibidem.

³² Čl. 10 odst. 2, věta první ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky: „*Stát pečuje o to, aby rodina byla zdravou základnou rozvoje národa*.“

³³ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník*.

Některé z těchto institutů se však časem do českého právního řádu vrátily (např. vydědění či správce dědictví).³⁴

Tento občanský zákoník pokračoval v tendenci preferovat dědice ze zákonné dědické posloupnosti. Díkce ustanovení § 461 odst. 1 ObčZ 1964, která obsahovala dědické tituly, se v podstatě nelišila od svého předchůdce, a ani dědická smlouva se nedočkala své úpravy.

ObčZ 1964 umožňoval uzavřít i smlouvu, kterou výslovně neupravoval, pokud však neodporovala obsahu a účelu občanského zákoníku (§ 51). V zásadě tak bylo možné analogické užití takové úpravy v ObčZ 1964, která by byla obsahově nejbližší úpravě požadované nepojmenované smlouvy.³⁵ Ačkoli § 461 ObčZ 1964 nezakládal žádná práva, šlo dozajista o úpravu kogentní, která neumožňovala dědit z titulu jiného, než ze zákona či závěti. Strany tedy nemohly platně uzavřít dědickou smlouvu.

1.3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V současnosti účinným občanským zákoníkem došlo ke znovuzavedení dědické smlouvy jako dědického titulu. Současný OZ zněním § 1476 vrací pořadí dědických titulů podle právní síly do znění ABGB, tedy dědická smlouva, závěť a zákon. Z hlediska systematické logiky se Současný OZ přidržel vládního návrhu z roku 1937 a úpravu dědické smlouvy ponechal v hlavě o dědickém právu.

Důvodová zpráva uvádí, že inspirací právní úpravy byl především švýcarský občanský zákoník.³⁶ Zásadním rozdílem mezi ním a ABGB je, že podle švýcarské právní úpravy dědickou smlouvu lze uzavřít i mezi osobami, které nejsou manželé, případně ani neplánují manželství uzavřít a nebudou tak ani snoubenci. Jistý pozůstatek předchozí úpravy ve vztahu k dědické smlouvě mezi manželi však zůstal. V oddílu o manželském majetkovém právu hlavy první části druhé ObčZ byla vložena fikce dědické smlouvy (§ 718 odst. 2 ObčZ).

³⁴ Čl. I, bod. 96 zákona č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. Dále Čl. I, bod 4 zákona č. 554/2004 Sb.

³⁵ ŠÍMA, A. § 491. In: FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2009, [cit. 12.4.2020]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/12000/1/2>.

³⁶ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

To se týká smlouvy, kterou si manželé uspořádávají majetkové poměry pro případ zániku manželství smrtí, a která má náležitosti dědické smlouvy.³⁷ Dále v hlavě o dědickém právu v části třetí ObčZ jsou manželům věnována dvě speciální ustanovení, jejichž problematice se věnuje kap. 3.1.1.2.

Během samotného legislativního procesu došlo v hlavě o dědickém právu k určitým změnám, které se dotkly především obecné části dědického práva. Především bylo vloženo ustanovení § 1478 ObčZ, které umožňuje povolat za dědice i právnickou osobu.³⁸

Znovuzavedení tohoto institutu způsobilo především problémy v praxi. Jednotlivé názory na interpretaci ustanovení o dědické smlouvě se liší napříč akademickými odborníky. K nové úpravě dědické smlouvy zatím není žádná nová judikatura, která by tyto názory pomohla usměrnit. Ve finále je to pak jeden konkrétní notář, ke kterému přijdou klienti s požadavkem na sepsání dědické smlouvy. Kdo jiný než právě notář by měl z titulu své funkce nejlépe posoudit, zda právě dědickou smlouvou by mohlo být dosaženo vůle zůstavitele tak, jak to kupř. u závěti vyžaduje § 1494 odst. 2 ObčZ. Záleží tak na jeho odborném poučení klientů, díky kterému by klienti měli zjistit stručné možnosti a úskalí tohoto institutu.

V následující tabulce je znázorněn rozdíl mezi počtem závětí formou notářského zápisu, resp. soukromých listin v úschově notáře, a dědických smluv. Tyto listiny eviduje Notářská komora ČR v Evidenci právních jednání pro případ smrti podle Notářského řádu. Informace byly získány prostřednictvím žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.³⁹

³⁷ Odborníci se zabírali i možností, zda se jedná o jednu ze smluv, kterou se mění manželský majetkový režim či nikoli. Tato problematika bude dále rozebírána v kap. 3.3.2. Nicméně zde je pro úplnost vhodné zmínit jeden z názorů. Důvodem zařazení této fikce do rodinného práva by údajně mohla být vhodnost. Zákonodárce zde především řeší možnost smluveného majetkového režimu, proto je ta úprava vložena sem. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 410.

³⁸ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk č. 362/0. Vládní návrh zákona – občanského zákoníku ze dne 26.5.2011* [online, cit. 21.2.2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk č. 362/2. Usnesení ústavně právního výboru z 33. schůze ze dne 10. a 11. října 2011* [online, cit. 21.2.2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=2>.

³⁹ Dotaz ze dne 7.8.2019, zodpovězený Notářskou komorou ČR dne 8.8.2019, zněl: „Žádám o sdělení počtu evidovaných dědických smluv a počtu evidovaných závětí v Evidenci právních jednání pro případ smrti vedené Notářskou komorou České republiky, a to za roky 2014, 2015, 2016, 2017 a 2018 zvlášť za každý rok.“

Dotaz obdobného znění pro rok 2019 ze dne 14.1.2020 byl Notářskou komorou ČR zodpovězen též den.

Rok	Počet závětí	Počet dědických smluv
2014	15 950	214
2015	17 300	169
2016	19 021	144
2017	19 907	193
2018	20 702	161
2019	23 714	174

Tab. 1: *Komparace počtu závětí a dědických smluv mezi lety 2014 až 2019* (Zdroj: Notářská komora ČR, 2019 a 2020).

Na první pohled je patrný rozdíl v počtu závětí, který je vždy o dva řády vyšší než počet dědických smluv. Vzhledem k povaze institutu, spočívající zejména v nesnadné změně či zrušení smlouvy, autor do budoucna nepředpokládá, že by se zájem mohl zvyšovat. Fakt, že nejvíce dědických smluv bylo registrováno hned první rok účinnosti současného občanského zákoníku, může být dle autora alespoň částečně důsledkem entusiasmů z nové úpravy a současně možným zájmem pořizovatelů o využití očekávané a zároveň neobvyklé možnosti, jak pozůstalostní poměry řešit. Částečně také půjde bezesporu o efekt účinnosti právní úpravy, která umožňovala zapsat nové dědické smlouvy do Evidence PPS až v roce 2014, přičemž sepsování dědických smluv bez právních účinků bylo možné již od publikace ObčZ ve Sbírce zákonů.

Navzdory zařazení dědické smlouvy systematicky do absolutních majetkových práv, se stále jedná o speciální úpravu smlouvy a z tohoto důvodu se v neupravených ohledech použije obecná úprava o relativních majetkových právech včetně principu smluvní svobody, který je upraven mj. v § 1725 ObčZ.⁴⁰ Je tedy bezpochyby nutné zkoumat, do jaké míry se jedná o závazek a do jaké míry o pořízení pro případ smrti.

Pro úplnost je vhodné zmínit, že Současný OZ také nabízí jistou konvalidaci smluv, které by po obsahové stránce odpovídaly dědické smlouvě, a které byly uzavřeny za předchozí právní úpravy, která tento dědický titul neumožňovala. Pokud tedy zůstavitel zemřel po účinnosti Současného OZ, dříve sepsaná dědická smlouva by se považovala za platný dědický titul, pokud by měla všechny náležitosti (§ 3070 ObčZ).

⁴⁰ § 1725 ObčZ: „Smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah. V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.“

2 VZTAH DĚDICKÝCH TITULŮ

Jak bylo již uvedeno, v současnosti existují tři dědické tituly, tedy dědická smlouva, závěť a zákon. Jejich taxativní výčet lze nalézt v § 1476 ObčZ. Jedná se o právní titul, na jehož základě lze nabýt dědictví, a tvoří tak jednu z řady podmínek potřebných pro vznik dědického práva (v subjektivním smyslu). Mezi další podmínky patří především smrt zůstavitele (§ 1479 ObčZ), způsobilý dědic (*a contrario* § 1481 ObčZ) a existence majetku, který má hodnotu vyšší než nepatrnou (*a contrario* § 153 a § 154 ZŘS).⁴¹

Současná právní úprava užívá v tomto smyslu pojem dědický *důvod*, což je patrné nejen ve zmíněném § 1476 ObčZ, ale také v procesních předpisech, jako např. v § 186 odst. 4 ZŘS, který uvádí obsahové náležitosti rozhodnutí v řízení o pozůstalosti. Toto ustanovení mj. říká, že rozhodnutí musí obsahovat informaci, z jakého *důvodu* dědic dědictví nabyl. Obsahově tyto pojmy však splývají.⁴²

Dalším zákonným pojmem je „pořízení pro případ smrti“. Zákon výslovně uvádí tři taková pořízení a jejich výčet je obsažen v § 1491 ObčZ. Jedná se o závěť, dědickou smlouvu a dovětek. Za povšimnutí stojí pořadí, v jakém jsou zapsána. Důvodem takového pořadí je nejen obvyklost jejich použití, ale také fakt, že „*dědická smlouva se jako institut ze závěti vyvinula a je z ní odvozena.*“⁴³

Vedle toho se lze setkat i s pojmem „poslední pořízení“, který byl dříve používán v ABGB.⁴⁴ Současný OZ od tohoto pojmu upustil. Dle názoru autora důvodem může být fakt, že zůstavitel se nemůže sám zbavit práva pořídit později pro případ smrti (§ 1581 ObčZ). Nelze tedy s jistotou tvrdit za života zůstavitele, že dané pořízení je skutečně „poslední“. K takovému omezení zůstavitele v pořízení pro případ smrti se nepřihlíží.

Poslední zde demonstrováný pojem je „právní jednání pro případ smrti“. S touto terminologií se setkat např. v souvislosti s § 35b NotŘ. Jedná se o pojem širší než pořízení pro případ smrti. Zahrnuje to nejen výše uvedená pořízení, ale také manželskou smlouvu „*o majetkovém režimu, kterou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství smrtí, jež se v takovém případě*

⁴¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 17.

⁴² Viz např. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 34.

⁴³ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

⁴⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Op. cit.*, s. 77.

*považuje za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti (§ 718 obč. zák.), povolání správce pozůstalosti (§ 1536), povolání vykonavatele závěti (§ 1553 odst. 1), prohlášení o vydědění (§ 1646 a násl.), negativní závěť (§ 1649), příkaz k započtení (§ 1663), zrušení výše uvedených právních jednání.*⁴⁵

Tato právní jednání se mohou vzájemně kombinovat a lze je obsáhnout i v listině s pořízením pro případ smrti. Např. může tedy zůstavitel v závěti povolat dědice, vydědit nepominutelného dědice⁴⁶ a povolat vykonavatele závěti.

Následující podkapitoly se zabývají postavením dědických titulů, jejich konkurence a vzájemného doplňování.

2.1 Dědění ze zákona

V současnosti je zákonná (intestátní) dědická posloupnost rozdělena do šesti tříd dědiců. Té systematicky předchází odúmrtí, tedy stav, kdy stát dědí jako zákonný dědic ve chvíli, kdy nedědí nikdo ze zákona ani z pořízení pro případ smrti (§ 1634 ObčZ). Z toho je patrné subsidiární postavení zákona, před kterým mají přednost ostatní dědické tituly.

Jak stanoví § 1476 ObčZ, mohou tyto dědické tituly stát vedle sebe. To neznámá jen vzájemné doplňování, ale také konkurenci. Doplňováním (souběhem či kumulací) se rozumí stav, kdy dědic může nabýt dědictví na základě několika titulů současně.⁴⁷ Konkurencí se rozumí stav, kdy se dědické tituly nedoplňují, ale překrývají.⁴⁸ Vzhledem k subsidiární povaze zákona stojí případně ostatní dědické tituly k němu v konkurenci vždy.

Zákonná posloupnost tedy nastupuje v případě, že zůstavitel pro případ smrti nepořídil vůbec, pořídil neplatně, negativní závěti, nebo pouze vydědil nepominutelné dědice.⁴⁹ Zákon také nastupuje v případě, že nebylo pořízeno o celé pozůstalosti, tedy bylo-li např. pořízeno dědickou smlouvou pouze o třech

⁴⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 77.

⁴⁶ § 1643 odst. 1 ObčZ na rozdíl od předchozí úpravy v § 762 ABGB uvádí, že jsou to pouze děti zůstavitele, případně jejich potomci, pokud by děti nedědily. Nejedná se však o dědice v pravém slova smyslu, protože nepominutelný dědic má pouze právo „na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu“ (§ 1654 odst. 1 ObčZ).

⁴⁷ Např. nedojde k úplnému vyčerpání pozůstalosti v pořízení pro případ smrti a dědic bude dědit jak na základě zákona, tak ze závěti. V rozhodnutí o pozůstalosti se potom podíly z jednotlivých titulů musí sečíst. Výsledná výše podílu se vztahuje tedy nejen na majetek, ale také na případné dluhy zůstavitele, za které dědic v dané míře odpovídá. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.

⁴⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Op. cit.*, s. 17.

⁴⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 381.

čtvrtinách podle § 1585 odst. 1 ObčZ, případně zbylá čtvrtina dědicům podle zákona (nebylo-li pořízeno i o ní např. závětí).

2.2 Dědění ze závěti

Závěť je jednostranné pořízení pro případ smrti, které je odvolatelné, a kterým zůstavitel určitým osobám zůstává podíl na pozůstalosti, nebo odkaz (§ 1494 odst. 1 ObčZ). Dále také může určit, kdo ze zákonných dědiců pozůstalost nenabude a další shora uvedená právní jednání pro případ smrti. Případně může obsahovat další doložky upravené zákonem. Závěti lze rozdělit na několik základních typů. Pokud je pořízeno soukromou listinou, existuje závěť holografní (§ 1533 ObčZ) a allografní (§ 1534 ObčZ).⁵⁰ Vedle těchto možností existuje také závěť formou veřejné listiny (§ 1537 ObčZ), tedy notářským zápisem.⁵¹ V neposlední řadě lze pro úplnost zmínit závěti privilegované, které jsou specifické úlevami při jejich pořizování. Vzhledem k rozsahu problematiky a tématu této práce budou závěti dále rozlišovány pouze podle toho, zda byly pořízeny veřejnou či soukromou listinou.

Závěť sepsaná formou notářského zápisu skýtá mnohé výhody. Především jde o veřejnou listinu, jejímž přínosem je presumpce její správnosti (§ 568 odst. 2 ObčZ).⁵² Pokud se někdo bude snažit vyvrátit skutečnosti tvrzené veřejnou listinou, ponese důkazní břemeno. Oproti tomu v případě, že někdo bude prokazovat právní jednání soukromou listinou, musí on sám prokázat pravost a správnost (§ 565 ObčZ).

Výhodou notářského zápisu je jeho sepsání odborníkem⁵³ a následný zápis do Evidence PPS. Tím se zaručuje dohledání závěti v budoucím řízení o pozůstalosti a rovněž by tak mohl notář *pro futuro* minimalizovat možné spory o dědické právo, alespoň co se týče možného popírání platnosti listiny. Notářský zápis je vysoce formalizované právní jednání, jehož náležitosti budou ve vztahu k dědické smlouvě podrobněji rozebrány v kap. 3.2.

⁵⁰ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 61.

⁵¹ Věta první § 3026 odst. 2 ObčZ.

⁵² To platí, pokud je listina pravá, tedy „pokud pochází od osoby, která je v ní uvedena jako její vystavitel.“ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2039.

⁵³ § 7 NotŘ, obsahuje výčet požadavků na notáře, včetně odborné zkoušky, alespoň pětileté praxe a právního vzdělání. Novelou č. 7/2019 Sb. došlo v souladu s požadavky Evropské unie ke změně podmínky českého státního občanství u notářů na občanství Evropské unie. Nutno podotknout, že to notáře nijak nezbavuje povinnosti sepsávat listiny v českém jazyce podle § 58 NotŘ.

Z hlediska souběhu mohou všechny tyto typy závětí obstát vedle sebe. Totéž platí i pro dědickou smlouvu a zákon. Z hlediska konkurence budou mít závěti přednost před intestátní dědickou posloupností, ale nikoli před dědickou smlouvou. Budou-li si závěti odporovat obsahově navzájem, tak podle § 1576 ObčZ je závěť pořízená dříve neplatná v tom rozsahu, v jakém si navzájem odporují. Nebude-li však zřejmé datum pořízení na vícero závětích, budou všechny tyto navzájem si odporující závěti neplatné podle § 1494 odst. 1 ObčZ.

Zákon však upravuje jednu situaci, kdy zůstavitel může pořídit závěti i tak, že by neobstála vedle dědické smlouvy, a došlo by tak k jejímu zrušení. K tomu se ale vyžaduje souhlas smluvního dědice ve formě notářského zápisu (§ 1590 ObčZ). Není již stanoveno, kdy má být souhlas dědicem dán. Je tedy možné dovodit, že nebude obsažen ve stejné listině (závěti), ale zvláště, později a případně i po smrti zůstavitele.⁵⁴ Takto odsouhlasená konkurující závěť může zrušit práva a povinnosti z dědické smlouvy.

Požadavek notářského zápisu, resp. veřejné listiny, si autor diplomové práce dovoluje odůvodnit pravděpodobným evidováním v Evidenci PPS. Ustanovení § 35b NotŘ uvádí taxativní výčet listin, které mají být zapsány. Autoři komentáře však dochází k názoru, že sice jde o taxativní výčet a nelze tam tedy zapsat všechny listiny s charakterem právního jednání pro případ smrti, nicméně změny těchto listin formou veřejné listiny (resp. soukromé listiny uschované u notáře) by se měly zapisovat také.⁵⁵ Odůvodňují to tím, že změny mají většinou také charakter pořízení pro případ smrti.

Závěť, kterou zůstavitel mění dědickou smlouvu, by měla být pořízena rovněž formou notářského zápisu. Požadavek není stanoven zákonem explicitně, ale lze k němu dojít výkladem za použití ustanovení § 564 ObčZ.⁵⁶ Fakticky totiž dochází ke změně právního jednání, které mělo formu notářského zápisu, a proto je nutné tuto formu dodržet. Dále lze argumentovat právní jistotou, neboť závěť bude opět obsažena v již zmíněné Evidenci PPS.

⁵⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 252.

⁵⁵ KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 112.

⁵⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 300

2.3 Dědění z dědické smlouvy

Již bylo řečeno, že dědická smlouva má vyšší právní sílu, takže ob stojí z hlediska kumulace i konkurence. Zůstavitel může svou pozůstalost např. rozdělit na čtvrtiny a uzavřít se třemi různými dědici tři různé dědické smlouvy, které vedle sebe z hlediska obsahu ob stojí. Jednomu z těchto dědiců může zůstavitel závětí i volnou čtvrtinu podle § 1585 odst. 1 ObčZ. Z hlediska vhodnosti lze doporučit, aby tyto dědické smlouvy byly uzavřeny najednou. Ideální by byla pouze jedna dědická smlouva, kde by zůstavitel pozůstalost rozděлил mezi tyto tři dědice.⁵⁷

Problém nastává, pokud tyto dědické smlouvy nebudou obsahově kompatibilní a neob stojí vedle sebe. Tento konflikt řeší § 1588 odst. 2 ObčZ tak, že pokud zůstavitel pořídil pro případ „*smrti tak, že to není s dědickou smlouvou slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti tohoto právního jednání.*“⁵⁸ Pokud neob stojí dědické tituly vedle sebe, nastává tzv. spor o dědické právo.

2.4 Spor o dědické právo

Jedná se o jeden z možných sporů, které mohou vzniknout v pozůstalostním řízení (§ 168 ZŘS). V tomto případě jde o situaci, kdy svědčí dědické tituly potenciálním dědicům tak, že jejich dědická práva vedle sebe nemohou ob stát (např. z hlediska obsahu). V případě nesporných skutečností rozhoduje sám notář (§ 169 ZŘS). Rozhoduje tedy v případě, „*jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci.*“⁵⁹ Pokud se jedná o spornou skutečnost, notář jako soudní komisař v řízení pozůstalosti usnesením odkáže toho, komu svědčí nejslabší dědické právo, na civilní sporné řízení (§ 1672 ObčZ). Dědic je povinen v minimálně dvouměsíční lhůtě podat žalobu (§ 170 odst. 1 ZŘS). Jedná se pouze o procesní rozhodnutí, které nemá hmotněprávní důsledky a potenciální dědic tedy neztrácí své dědické právo, pouze se k němu nepřihlíží.⁶⁰ Notář není povinen přitom pozůstalostní řízení přerušovat, neboť pokud potenciální dědic unese důkazní břemeno a vyhraje spor, může

⁵⁷ K pluralitě subjektů viz dále kap. 3.1.1.1.

⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 19.

⁵⁹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 346.

⁶⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Op. cit.*, s. 438.

se svého práva k pozůstalosti domáhat podle § 189 odst. 2 ZŘS žalobou na vydání věci i po skončení řízení o pozůstalosti.⁶¹ Důvodem tohoto postupu je, že v případě sporných skutečností je nutné provést dokazování, aby se vyjasnily rozdílné skutkové otázky.⁶² Následující pasáž se zaměří na případ sporu o dědické právo právě se spornými skutečnostmi.

Ustanovení § 1672 ObčZ hovoří o slabém právním důvodu a § 170 ZŘS o slabém dědickém právu dědice. Aby tedy notář jako soudní komisař mohl toho správného dědice odkázat na podání žaloby, musí si postavit určitý „žebříček síly dědických titulů,“ jak ho označili dále citovaní autoři Jiří Svoboda a Ondřej Klička. Tento žebříček je uveden ve zjednodušené formě v § 1673 odst. 1 ObčZ. V případě konfliktu dědické smlouvy, závěti a zákona, bude muset žalobu podat dědic ze závěti a dědic ze zákona. V případě konfliktu závěti a zákona bude muset žalobu podat zákonný dědic. Co se týče pořízení pro případ smrti, vždy se musí zohlednit, kdy byla listina sepsána (§ 1576 ObčZ).

Ustanovení § 1673 odst. 1 ObčZ ale operuje s jedním podstatným pojmem. Výše uvedený žebříček totiž platí, pokud není u pořízení pro případ smrti popřena jeho „pravost“. *„Pořízení pro případ smrti se považuje za pravé, pokud pochází od zůstavitele,“* tedy že obsahuje jeho skutečnou vůli.⁶³ Pokud účastník řízení popře pravost některého z pořízení pro případ smrti, žebříček síly se změní. Bude totiž potřeba zohlednit nejen časové hledisko (§ 1576 ObčZ), ale i formu pořízení (veřejná či soukromá listina) a samotnou právní sílu. Přednost bude mít vždy dědická smlouva, protože je pořízena veřejnou listinou. Notář tedy odkáže usnesením k podání žaloby toho dědice, který popírá pravost dědické smlouvy.

Podobně to bude v případě konfliktu jiného právního jednání pro případ smrti formou veřejné listiny. Citovaní autoři jsou toho názoru, že dědici ze zákona na základě příbuzenského poměru mají silnější dědické právo než ti, v jejichž prospěch bylo pro případ smrti pořízeno soukromou listinou. Jako důvod uvádí, že u soukromé listiny je potřeba v souladu s § 565 ObčZ prokázat její pravost a platnost, kdežto příbuzenský poměr se prokazuje veřejnými listinami (například rodný list). Nejslabší postavení dle citovaných autorů mají ti, kdo své dědické

⁶¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 415.

⁶² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 242.

⁶³ Ve vztahu k pořízení pro případ smrti formou veřejné listiny má být zárukou potvrzení, že vůle obsažená v notářském zápisu je skutečně vůlí zůstavitele (§ 1538 ObčZ). Notář sepisující pořízení pro případ smrti notářským zápisem se tedy nepovažuje za jeho původce. SVOBODA, J., KLIČKA, O. Op. cit., s. 244

právo opírají o zákon z hlediska soužití ve společné domácnosti, neboť tento zákonný dědic „nemá zpravidla žádný listinný důkaz o tomto soužití“.⁶⁴

⁶⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 245.

3 NÁLEŽITOSTI DĚDICKÉ SMLOUVY

Dědická smlouva je zvláštním právním jednáním, které snoubí prvky testamentární a kontraktuální. Tím dochází ale také ke kombinaci typického právního jednání *mortis causa*, kterým je např. závěť (testament) a *inter vivos*, kterým je smlouva. Také zde dochází ke kombinaci absolutních a relativních práv.

Dědickou smlouvou zůstavitel povolává za dědice či odkazovníka druhou smluvní stranu, nebo třetí osobu (§ 1582 odst. 1 ObčZ) a druhá smluvní strana toto povolání přijímá. Na rozdíl od jednostranných pořízení pro případ smrti zde vzniká závazek, který navíc není jednostranně odvolatelný. Některým způsobům zániku dědické smlouvy je vyhrazena kapitola 4. Povolání za dědice či odkazovníka však není jediný závazek, který mohou smluvní strany v dědické smlouvě uzavřít. Současný OZ totiž stojí na svobodě ujednat si smluvně cokoli, co neodporuje dobrým mravům, veřejnému pořádku a práv týkajících se postavení osob (§ 1 odst. 2 ObčZ). Záleží tak na smluvních stranách, zda sjednaný závazek bude asynallagmatický (pouze povolání za dědice a jeho přijetí), či synallagmatický (bude navíc sjednána určitá forma protiplnění). Dědická smlouva tak přináší velkou změnu do právního řádu, neboť se může jednat i o právní titul k jednáním *inter vivos*, ačkoli jde primárně o pořízení pro případ smrti.

V určitých případech lze na dědickou smlouvu hledět jako na tzv. smlouvu „šněrovací“ (§ 2000 odst. 1 ObčZ), a to především z pohledu druhé smluvní strany, která se zavázala k nějakému doživotnímu plnění. Nabízí se forma měsíční renty, resp. důchodu ve smyslu § 2701 a násl. ObčZ.

Také se jedná o smlouvu odvážnou, protože smluvní dědic (odkazovník) očekává určitý majetek po zůstaviteli, který (až na dále uvedené výjimky) nemá téměř žádný limit nakládání s tímto majetkem za života (blíže viz kap. 3.3). Účinky dědické smlouvy totiž primárně nastávají až smrtí zůstavitele. A smrt zůstavitele je právní událost, která sice určitě nastane, ale není jisté kdy (*dies certus an, incertus quando*).

3.1 Subjekt

Subjekty tohoto právního jednání lze rozdělit dle několika kritérií. Předně podle vztahu ke smlouvě se může jednat o smluvní strany a třetí osoby, v jejichž

prospěch může být (alespoň z části) dědická smlouva uzavřena.⁶⁵ Dále podle vztahu k pozůstalosti, zda jde o zůstavitele samotného, nebo dědice, který vstoupí na místo zůstavitele po jeho smrti jako právní nástupce, anebo odkazovníka. V neposlední řadě je lze také rozdělit na právnické osoby a fyzické osoby. Tyto lze dále dělit podle jejich vlastností na manžele, snoubence, registrované partnery, rodiče a potomky, či fyzické osoby bez zvláštních vlastností.

Rozhodně je třeba vzít v potaz také svéprávnost uvedených subjektů, tedy způsobilost nabývat práva a zavazovat se k povinnostem (§ 15 odst. 2 ObčZ). Dědická smlouva snoubí nejen prvky dědického práva, ale také práva závazkového, a je tedy potřeba mít na paměti, že se způsobilost musí týkat nejen možnosti pořídit nebo dědit, ale také možnosti vůbec smlouvu uzavřít.

Různou kombinací těchto vlastností se může rozvinout řada překážek, o nichž bude dále tato podkapitola hovořit. O problematice vícestranné smlouvy z praktického hlediska zápisu do Evidence PPS dále pojednává kapitola 5.1.1.

3.1.1 Fyzická osoba

Pro lepší pochopení terminologie, kterou současná právní úprava používá, budou nejprve stručně vysvětleny některé pojmy. Fyzická osoba je člověk, který má právní osobnost (subjektivitu) od narození až do smrti (§ 23 ObčZ) a bezesporu může být subjektem dědické smlouvy. Počátek právní osobnosti takto definované však nabourává institut tzv. *nascitura* v § 25 ObčZ.⁶⁶ Jedná se o zatím nenarozené dítě, které může být smluvním dědicem, avšak protože fyzicky nemůže smlouvy nijak uzavřít, může být jen třetí osobou a nikoli smluvní stranou.

Plnou svéprávnost fyzické osoby nabývají zletilostí, tedy 18. rokem věku (§ 30 odst. 1 ObčZ). Do doby, než bude fyzická osoba zletilá, může získávat práva a zavazovat se k povinnostem, které odpovídají rozumovému a volnému vývoji. Svéprávnost tedy člověk nabývá postupně (§ 31 ObčZ). Před dovršením zletilosti lze plnou svéprávnost nabýt i přiznáním soudem (emancipace), nebo uzavřením manželství (§ 30 odst. 2 ObčZ). Podmínku zletilosti však nelze splnit jinak než právě uplynutím času.

⁶⁵ Autor diplomové práce se kloní k výkladu těchto pojmů podle většiny autorů dále použité literatury. Je si však vědom, že někteří autoři nerozlišují mezi subjekty dědické smlouvy a smluvními stranami, jak je patrné zejm. v ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 244.

⁶⁶ § 25 ObčZ: „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.“

Svéprávnost je však možné i po dosažení zletilosti omezit. Jedná se o zásah do svobody člověka volně jednat, takže k omezení lze přistoupit jen ze zákonných důvodů (§ 55 ObčZ) a může tak učinit pouze soud. Ten musí osobě ve svéprávnosti omezené (opatrovanci) určit opatrovníka (§ 465 odst. 1 ObčZ), který ho bude zastupovat v záležitostech, v jakých mu byla omezena svéprávnost. Pokud chce osoba omezená ve svéprávnosti pořídit pro případ smrti, musí tak učinit osobně formou veřejné listiny (§ 1528 odst. 1 ObčZ). Opatrovník totiž není oprávněn z titulu své funkce za opatrovance pro případ smrti pořídit (§ 458 ObčZ), a to ani v případě, že ho tím opatrovanec pověří (§ 1496 ObčZ).

Ustanovení § 1584 ObčZ upravuje požadavky způsobilosti smluvních stran pro uzavření dědické smlouvy. V prvním odstavci umožňuje zákon uzavřít dědickou smlouvu zůstaviteli, který je zletilý a plně svéprávný. Požadavek zletilosti tak vylučuje emancipaci,⁶⁷ nebo nabytí plné svéprávnosti sňatkem, a to vzhledem ke kogentní povaze této úpravy.⁶⁸ Nezletilý zůstavitel, byť plně svéprávný, tak nemůže platně uzavřít dědickou smlouvu. Zletilý zůstavitel, pokud je ve svéprávnosti omezen, má i přesto možnost dědickou smlouvu uzavřít, pokud bude dán souhlas jeho opatrovníka. Požadavky způsobilosti druhé smluvní strany zde nejsou upraveny. Ustanovení § 1584 odst. 2 ObčZ se už ale vztahuje na obě smluvní strany a stanovuje podmínku osobního jednání, jinými slovy neumožňuje zastoupení.

Pokud je tedy zůstavitel omezen ve svéprávnosti, bude potřebovat zmíněný souhlas opatrovníka. Tento zdánlivě jednoduchý zákonný požadavek přináší nemalé množství otázek. Z nich lze uvést např. kdy a jakou formou může být tento souhlas udělen, či zda je potřeba přivolení opatrovnické rady a soudu, a další.

Zákon neupravuje důvod, pro který musí být zůstavitel omezen ve svéprávnosti, aby musel být dán souhlas opatrovníka. Lze proto dovést, že každý zůstavitel-opatrovanec, který je nějak omezen ve svéprávnosti, tento souhlas potřebuje. Soud v rozsudku o omezení svéprávnosti musí vyjmenovat právní jednání, ke kterým zůstavitel není způsobilý (§ 57 odst. 1 ObčZ). Nutno zmínit, že pokud zůstavitel byl omezen v pořizování pro případ smrti, nemůže

⁶⁷ Jedná se bezesporu o přísnější požadavek, než se vyžaduje u závěti. Závěť formou veřejné listiny může pořídit i zůstavitel, který dovršil 15. rok věku, a tím pádem ani nenabyl plné svéprávnosti (§ 1526 ObčZ).

⁶⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 288.

platně uzavřít dědickou smlouvu. V těchto případech by za opatrovance jednal opatrovník, ale u pořízení pro případ smrti zákon toto výslovně vylučuje v § 458 ObčZ. Fakticky tak tedy jedná opatrovanec se souhlasem opatrovníka.

Na jistotě určitě nepřidává ani různorodý názor ohledně daného omezení ve svéprávnosti. Jiří Svoboda a Ondřej Klička např. tvrdí, že výše uvedené omezení se netýká každého zůstavitele-opatrovance, ale pouze takového, který byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na návykových látkách či na hráčské vášni.⁶⁹ Tato omezení totiž obsahuje § 1585 odst. 2 ObčZ ve vztahu k rozsahu pozůstalosti, o kterém může být pořízeno dědickou smlouvou osobou s chorobnou závislostí. Tento názor je však v odborné literatuře značně ojedinělý.

Dalším dílčím aspektem je opatrovnická rada. Jedná se o jakýsi dozorčí orgán složený z minimálně tří členů, které volí na ustavovací schůzi osoby blízké opatrovanci (§ 472 až § 474 ObčZ). Pokud je ustavena opatrovnická rada, tak jejímu souhlasu podléhají v zákoně uvedená rozhodnutí opatrovníka. Rada si také může vyhradit nad zákonný výčet další rozhodnutí opatrovníka, která by podléhala jejímu souhlasu (§ 480 odst. 3 ObčZ), jako např. právě udělení souhlasu s uzavřením dědické smlouvy.⁷⁰ Pokud není rada zvolena nebo se nemůže usnášet a tento souhlas s uzavřením dědické smlouvy by byl vyhrazen jejímu rozhodnutí, pak podle § 482 odst. 2 ObčZ rozhodne soud.

Možnost vyhrazení souhlasu opatrovnické rady není ani tolik komplikovanou otázkou jako schválení jednání opatrovníka soudem. Takový souhlas soudu je vyžadován podle § 461 ObčZ v případě, že opatrovník je pověřen správou jmění opatrovance a nakládá s ním nad běžnou míru. Nabízí se názor, že pouhým souhlasem s uzavřením dědické smlouvy opatrovník nenakládá se jměním opatrovance.⁷¹ Dědickou smlouvu totiž uzavírá opatrovanec a nikoli jeho opatrovník. Opatrovnický soud by tak neschvaloval jednání, ale pouhý souhlas opatrovníka s jednáním. Zde se někteří autoři shodují, že by tento „souhlas se souhlasem“ k uzavření dědické smlouvy byl nadbytečný.⁷²

⁶⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 86.

⁷⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 244.

⁷¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 289.

⁷² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1646, a KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 59.

Jiní autoři jsou však opačného názoru ve vztahu k závažnosti právního jednání a mají za to, že se zde přivolení soudu má požadovat.⁷³

Tato situace se však dále komplikuje faktem, že si smluvní strany mohou sjednat i jiný závazek, než povolání za dědice či odkazovníka. Dědická smlouva tak může mít i již zmíněné účinky *inter vivos*. Zde je rozdíl v tom, že během života má zůstavitel volnost nakládání se svým majetkem (až na určité výjimky v § 1588 odst. 2 ObčZ) a účinky povolání za dědice či odkazovníka nastanou až jeho smrtí. Závazky účinné za života zůstavitele, byť by mohly fakticky jeho majetek navýšit, už patrně budou nakládáním se zůstavitelovým jměním. Otázkou je, zda lze takovou odvážnou smlouvu považovat za běžné nakládání se jměním zůstavitele. Zde se nelze než ztotožnit s komentářem a tvrdit, že je nutné počkat, jak se k tomu postaví praxe.⁷⁴

S ohledem na okamžik udělení souhlasu opatrovníka by z hlediska právní jistoty měl být dán předem. Tento předpoklad plyne z § 65 odst. 1 ObčZ, který říká, že pokud opatrovanec jednal bez opatrovníka ačkoli ho k jednání potřeboval, jednání lze prohlásit za neplatné jen tehdy, pokud mu způsobí újmu. Druhý odstavec sice umožňuje dodatečné schválení jednání opatrovníkem, ale to by dle názoru autora diplomové práce mohlo zmíněnou právní jistotu prolamovat. V nejlepším případě by měl být souhlas zaznamenán právě přímo v dědické smlouvě.⁷⁵ Nutno však poznamenat, že notář nemá prostředky,⁷⁶ jak zkoumat rozsah svéprávnosti účastníka, který si jím nechal sepsat notářský zápis, takže prohlášení o plné způsobilosti samostatně právně jednat je jednou z povinných náležitostí notářského zápisu (§63 odst. 1, písm. d) NotŘ). Ve vztahu k dědické smlouvě však tato náležitost odpadá, protože zákon výslovně umožňuje jednat omezenému ve svéprávnosti a nechat si sepsat dědickou smlouvu pouze se souhlasem opatrovníka.⁷⁷ Rozsudek o omezení svéprávnosti by však neměl

⁷³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 92.

⁷⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 289.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 288.

⁷⁶ § 109b odst. 1, písm. h) NotŘ dává sice notáři oprávnění nahlédnout do registru obyvatel a zjistit mj. údaj o případném omezení svéprávnosti osoby, nicméně aplikace tohoto ustanovení v praxi není údajně dokonalá, protože nedošlo k jeho úplnému faktickému provedení a bezpečně tak funguje přístup skrze aplikaci Czech POINT jen k některým údajům, zejm. pro účely řízení o pozůstalosti. KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 525.

⁷⁷ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 318.

zůstaviteli zakazovat pořizovat pro případ smrti. Následkům nedostatečné svéprávnosti se práce věnuje blíže v kapitole 3.4.2.1.

Druhá smluvní strana nemá ustanovením § 1584 ObčZ stanoveny žádné požadavky. Autoři odborné literatury tak vychází ze závažnosti tohoto právního jednání. Lze vycházet z toho, že bude vyžadována také plná svéprávnost, jako po straně zůstavitele, čímž se zde ale nevyklučuje např. přiznání plné svéprávnosti soudem před nabytím zletilosti.⁷⁸ Jiní dodávají (avšak bez hlubší argumentace), že druhá smluvní strana musí být kromě plné svéprávnosti také zletilá, přičemž se pozastavují paradoxem, kdy zůstavitel může dědickou smlouvu uzavřít i s omezenou svéprávností a druhá smluvní strana nikoli, takže jde o nedůvodné znevýhodnění.⁷⁹ Zákon ale žádné takové podmínky nestanovuje. Pokud se však smluvní strany povolají za dědice navzájem, podmínky pro zůstavitele se aplikují na obě strany.

Ve smyslu § 1582 odst. 1 ObčZ může být druhou smluvní stranou povolávaný dědic, odkazovník, ale také jiná osoba, která přijímá závazek, že dědicem či odkazovníkem bude třetí osoba. Obecné požadavky pro druhou smluvní stranu tedy platí vždy.

Třetí osoba, která je povolána za dědice či odkazovníka, při uzavření dědické smlouvy nemusí být ani zletilá, ani plně svéprávná, dokonce nemusí být ani v danou chvíli u notáře přítomná, tudíž se nevyžaduje ani její souhlas.⁸⁰ To plyne už z povahy věci, totiž že třetí osoba není smluvní stranou, nýbrž pouze subjektem. Jako subjekt však musí mít právní osobnost. Výjimkou je zde již dříve řečený *nasciturus* a zatím nevzniklá právnická osoba ve smyslu § 1478 ObčZ. V době smrti zůstavitele však musí tyto osoby splňovat podmínky dědické způsobilosti.

⁷⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 93.

⁷⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 86. Tento argument by beze sporu mohla podpořit také důvodová zpráva, která u způsobilosti uzavřít tuto smlouvu uvádí, že „*že způsobilý k uzavření dědické smlouvy je pouze plně svéprávný člověk. Nemůže tedy uzavřít dědickou smlouvu osoba mladší osmnácti let, ani člověk, jehož svéprávnost soud omezil.*“ Nereflektuje však rozdíl mezi zůstavitelem a druhou smluvní stranou, který již v zákoně uveden je. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁸⁰ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Op. cit., s. 94.

Dědická způsobilost povolaného dědice (resp. odkazovníka) je *a contrario* stanovená v § 1481 ObčZ.⁸¹ Potenciální dědic se tedy nesmí dopustit úmyslného trestného činu proti zůstaviteli (či jeho předku, potomku, nebo manželu), nebo zavrženého činu proti jeho poslední vůli (jako je např. úmyslné zničení pořízení pro případ smrti). Tyto činy může zůstavitel výslovně prominout. Vždy se musí vyjádřit ke konkrétnímu činu, čímž se vylučuje jakékoli paušalizované prominutí.⁸² Rovněž se tím tedy vylučuje prominutí *pro futuro*, protože výslovné prominutí konkrétního činu je možné až po tom, co se stal. Ačkoli forma není stanovena, je určitě vhodné z hlediska právní jistoty zaznamenat prominutí písemně. V případě dědické smlouvy tak může nastat situace, kdy je tento zůstavitelům projev vůle zaznamenán přímo jako součást notářského zápisu. Dědická způsobilost se totiž posuzuje zpravidla k okamžiku úmrtí zůstavitele, a ne k okamžiku uzavření dědické smlouvy, kdy je potřeba splňovat podmínky podrobně rozebrané výše. Může se tak stát, že zůstavitel neví o činu, který by vylučoval dědickou způsobilost smluvního dědice, a tedy dědickou smlouvu uzavřel. Z tohoto důvodu nelze samotné pořízení pro případ smrti považovat za projev prominutí těchto činů.⁸³ V případě, že např. smluvní dědic bude tvrdit prominutí takového činu, a další dědicové (zavětní či zákonní) budou toto prominutí popírat, nastává spor o dědické právo,⁸⁴ který byl představen v kap. 2.4.

3.1.1.1 Pluralita smluvních stran a třetích osob

Otázkou však zůstává pluralita stran a třetích osob. Ta vyplývá ze vzájemného postavení § 1582 ObčZ a § 1592 ObčZ. Filip Plašil se zabývá ve svém článku několika výklady těchto ustanovení. Z jazykového výkladu lze dovodit, že smlouvu by mohl uzavřít pouze jeden zůstavitel s jednou další smluvní stranou a případně mohou povolat třetí osobu, neboť § 1582 ObčZ užívá jednotné číslo. Zákonodárce tak činí ale i u dalších smluv, kde je možná pluralita

⁸¹ § 1594 odst. 1 ObčZ věta druhá říká, že „Odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit,“ takže podmínky dědické způsobilosti se týkají i osoby povolané jako odkazovník, což potvrzuje i zvláštní úprava u dědické smlouvy v § 1583 ObčZ.

⁸² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1557.

⁸³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 40.

⁸⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 211.

stran, jako např. § 2055 ObčZ (darovací smlouva), nebo § 2079 ObčZ (kupní smlouva).⁸⁵

Ustanovení § 1592 ObčZ výslovně sice neumožňuje povolat třetí osobu, ale zmiňuje, že se smluvní strany mohou povolat za dědice či odkazovníky navzájem. Zákonodárce v tomto ustanovení užívá sice množné číslo, avšak činí tak z důvodu nemožnosti existence jediného manžela či snoubence. Použití termínu „druhá smluvní strana“ v tomto ustanovení pouze odlišuje stranu smlouvy od třetí osoby. Jazykovým výkladem lze tedy dojít toliko k tomu, že manželé či snoubenci nemohou povolat třetí osobu za dědice, a že osoby nesezdané (a ani neplánující sňatek) by se nemohly povolat navzájem. Systematickým výkladem Filipa Plašila lze dojít k tomu, že ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi (snoubenci) je ve vztahu speciality k obecným ustanovením o dědické smlouvě, která se použijí subsidiárně.⁸⁶

I manželé či snoubenci tedy mohou povolat třetí osobu za dědice. Nicméně i běžnou dědickou smlouvou se mohou smluvní strany povolat navzájem, protože to zákon ani explicitně nevylučuje.⁸⁷ Právě proto, že zákon vzájemné povolání za dědice umožňuje alespoň manželům (snoubencům), nelze argumentovat zákazem v § 1496 ObčZ. Toto ustanovení zakazuje sice obecně „*pořídít společně s jinou osobou*“, ale protože je tento zákaz upraven v oddílu o závěti a nikoli v oddílu o dědické smlouvě, kde je toto naopak explicitně povoleno minimálně u manželů (snoubenců), nelze dovodit jeho použití.⁸⁸ Zákaz se vztahuje tedy spíše na tzv. vzájemné závěti, které dříve znal § 1248 ABGB, a podle Martina Muzikáře také na společné závěti, kdy dochází k povolání třetí osoby alespoň dvěma zůstaviteli.⁸⁹

Zákon také přímo nezakazuje, aby bylo povoláno více třetích osob jako dědicové či odkazovníci. Rovněž nelze vyloučit, že by na jedné straně stálo více dědiců či odkazovníků, a je možná i kombinace povolání dědice jako druhé

⁸⁵ PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 9.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ § 1 odst. 2 ObčZ. Dále zde lze argumentovat zásadou, že „*každý může činit, co není zákonem zakázáno*“ (čl. 2 odst. 3 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky). Tento názor zastávají např. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 90. Tito autoři sami obecně připouští pluralitu smluvních stran na s. 85.

⁸⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 285.

⁸⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1574.

smluvní strany i jako třetí osoby.⁹⁰ Rovněž lze připustit i pluralitu na smluvní straně zůstavitele (resp. zůstavitelů).

Patrně je těžké si představit v praxi dědickou smlouvu, kde více než dva zůstavitelé povolávají více než jednoho dědice či odkazovníka. Tento složitý případ však pravděpodobně nebude tak častý, už jen s ohledem na statistiku Notářské komory České republiky (viz Tab. 1 v kap. 1.3). Avšak nejběžnějším užitím takovéto multilaterální dědické smlouvy bude pravděpodobně rodina, která se rozhodne pořídit společnou dědickou smlouvu. Následující podkapitoly se budou zabývat těmito specifickými případy plurality.

3.1.1.2 *Manželé*

Manželé, tedy muž a žena v trvalém svazku ve smyslu § 655 ObčZ, mají explicitně zákonem povoleno v § 1592 odst. 1 ObčZ se povolávat navzájem za dědice či odkazovníky. Systematickým výkladem lze dovodit, že se mohou nejen povolat navzájem, ale také mohou povolat třetí osobu. Důvodová zpráva zdůrazňuje „*typický rys těchto smluv, totiž vzájemné povolání se za dědice,*“⁹¹ které však bylo překonáno shora uvedeným výkladem. Ostatně možnost povolání třetí osoby připouštěla již prvorepubliková judikatura. Manžel totiž nemusel pořídit o celých třech čtvrtinách ve prospěch druhého z nich, neboť se jedná pouze o maximum, které dědická smlouva smí obsáhnout, a ke zbytku pozůstalosti mohl povolat za odkazovníky třetí osoby.⁹²

Manželé musí být zletilí a plně svéprávní, pokud se povolávají navzájem a oba tedy jsou jak zůstavitelé, tak dědicové (odkazovníci). Přiznání plné svéprávnosti uzavřením manželství před nabytím zletilosti nebude mít efekt na jejich zletilost a nemohou tak dědickou smlouvu uzavřít. Pro úplnost je vhodné dodat, že ani snoubenci nemohou uzavřít dědickou smlouvu před nabytím zletilosti, byť by třeba chtěli uzavřít sňatek už v osmnácti letech věku.

Důvodem, proč mají manželé zvláštní úpravu pro dědickou smlouvu, bude dle názoru autora diplomové práce především vznik SJM⁹³, jehož definici lze nalézt v § 708 odst. 1 ObčZ. Manželé tak vystupují v majetkových poměrech

⁹⁰ PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 11.

⁹¹ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23.5.1923, sp. zn. R I 469/23.

⁹³ Zvláštností dědické smlouvy mezi manželi je bezpochyby fakt, že manželé mohou pořídit nejen o majetku ve výlučném vlastnictví, ale také o majetku, který je součástí SJM. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 108.

solidárně, pokud jde o závazky či oprávnění (§ 713 odst. 3 ObčZ). Není-li smluvně upraveno jinak, tak až na zákonné výjimky (§ 709 ObčZ) v zásadě platí, že ve vztahu k majetku v SJM „*cokoli tedy učiní jeden z manželů, považuje se, jako kdyby bylo vykonáno oběma najednou.*“⁹⁴

Není-li sjednáno manželi jinak, vzniká SJM každým manželstvím. Může tedy vzniknout i uzavřením tzv. neplatného manželství, což je takové, které bylo uzavřeno i přes zákonné překážky (§ 680 ObčZ) a které trvá až do prohlášení neplatnosti manželství soudem (§ 681 ObčZ). A vzhledem k tomu, že se podle naposledy zmíněného ustanovení hledí na manželství jako na platné, než soud rozhodne o opaku, vzniká manželům i zde SJM.⁹⁵ To však nemůže vzniknout u tzv. zdánlivého manželství, neboť toto manželství ani nevzniká z důvodu nedodržení povinných náležitostí pro uzavření manželství platného (§ 677 ObčZ).

3.1.1.3 Snoubenci

Ustanovení § 656 odst. 1 ObčZ definuje snoubence jako muže a ženu, kteří spolu hodlají vstoupit do manželství. Z definice vyplývá, že za snoubence nelze označit pár, který hodlá vstoupit do registrovaného partnerství, což z hlediska systematického zařazení potvrzuje i ustanovení § 3020 ObčZ. Otázkou zůstává, od kdy se tak mohou označovat. Vzhledem k tomu, že zákon odpověď nedává, lze je za snoubence označit kdykoli, kdy pojmu toto rozhodnutí.⁹⁶ Tato osoba, která hodlá vstoupit do manželství, však musí splňovat zákonné požadavky, resp. *a contrario* vyhnout se zákonným překážkám, jako je např. § 674 ObčZ. Proto „*osobu, která je ve stavu manželském nelze považovat za snoubence.*“⁹⁷

Ustanovení § 1592 odst. 2 ObčZ zmiňuje výslovně možnost uzavření dědické smlouvy i pro snoubence. Přitom používá slov „*smlouva se stane účinnou až vznikem manželství*“, čímž vzniká otázka, co se myslí slovem „účinnost“ a co nastane, nedojde-li k uzavření manželství?

Účinností se má pravděpodobně za to, že okamžikem uzavření manželství půjde o ten zvláštní podtyp dědické smlouvy, totiž té uzavřené mezi manželi. Platnost smlouvy obecně nastává jejím podpisem. Účinky dědické smlouvy však nastávají až úmrtím zůstavitele, tedy jednoho z manželů. To je podstata právního

⁹⁴ KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 449.

⁹⁵ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 200.

⁹⁶ Ibidem, s. 68.

⁹⁷ Ibidem, s. 70.

jednání *mortis causa*. Jsou-li však součástí smlouvy ujednání splnitelná mezi živými, ta budou patrně účinná nejdříve podpisem, resp. uzavřením manželství v případě snoubenců, pokud nebude ujednána např. odkládací podmínka.

Závazným projevem vůle je až souhlasné prohlášení, kterým manželství vzniká (§ 659 ObčZ), a do té doby lze od záměru uzavřít manželství ustoupit, aniž by s tím zákon spojoval jakékoli přímé sankce.⁹⁸

Z ustanovení § 1592 odst. 2 ObčZ vyplývá, že pokud snoubenci manželství neuzavřou, nebude smlouva účinná. Stejně osoby však mohou dědickou smlouvu uzavřít podle obecných ustanovení.

3.1.1.4 Registrovaní partneři

Zde jde o trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví podle § 1 odst. 1 ZRP. U této problematiky vyplynula otázka vztahu mezi obecnými ustanoveními o dědické smlouvě a mezi ustanoveními, která jsou věnována manželům, resp. snoubencům. Za manžele lze v občanském zákoníku v podstatě všude dosadit registrované partnery, kromě části o rodinném právu (§ 3020 ObčZ). Vzhledem k tomu, že výše uvedená ustanovení jsou ve druhé části ObčZ o rodinném právu, registrovaným partnerům mj. nevzniká SJM, nelze je označit za snoubence a ani plnou svéprávnost nemohou získat uzavřením registrovaného partnerství v 16 letech věku.⁹⁹

Názor odborníků je, že se ustanovení § 1592 ObčZ vztahuje i na registrované partnery.¹⁰⁰ Lze tedy tvrdit, že registrovaným partnerům nebrání nic v uzavření dědické smlouvy podle úpravy pro manžele. Vzhledem k tomu, že jim ze zákona nevzniká SJM, budou pořizovat vždy o majetku ve výlučném vlastnictví, resp. o spoluvlastnických podílech ve výlučném vlastnictví.

3.1.1.5 Rodiče a děti

V tomto případě se jedná o dědickou smlouvu uzavřenou ve prospěch dítěte jeho rodiči, kteří nemusí být nutně manželi. Může se tedy jednat o dědickou smlouvu uzavřenou jak podle obecných ustanovení, tak podle speciálních ustanovení pro manžele či snoubence.

⁹⁸ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 69.

⁹⁹ Což rovněž vychází z podmínky 18 let věku pro uzavření registrovaného partnerství podle § 4 odst. 4, písm. a) ZRP.

¹⁰⁰ Např. FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 307.

Díky již zmíněnému překonání jazykového výkladu systematickým (kap. 3.1.1.1) lze tedy dojít i k tomu, že manželé mohou povolat ve své dědické smlouvě třetí osobu za dědice či odkazovníka. Touto osobou bude pravděpodobně nejčastěji jejich potomek. Někteří autoři připodobňují tuto možnost tzv. berlínskému testamentu, kdy se manželé (rodiče) navzájem povolají za dědice a za společného dědice (tedy po úmrtí druhého z nich) zdědí vše povolání potomci.¹⁰¹ Jedná se tak o zvláštní případ, kdy jen manželé mohou projevit takovouto společnou vůli.¹⁰² Český právní řád však takovouto možnost přímo zakazuje, jak již bylo řečeno výše.

Tímto společným povoláním lze vlastně překonat do jisté míry svěřenské nástupnictví,¹⁰³ kdy dochází ke zdědění následným dědicem toho, co zdědil jeho předchůdce po zůstaviteli (§ 1512 odst. 1 ObčZ). V tomto případě bude ale společný dědic (dítě) dědit vše po obou rodičích současně (neboť dříve pozůstalý manžel již dědil). Za současné úpravy však tuto smlouvu nelze doporučit, neboť Evidence PPS na ni není připravená, ačkoli zákon tuto možnost výslovně nezakazuje.¹⁰⁴

3.1.2 Právnícká osoba

Podstata zařazení právnícké osoby mezi zvláštní subjekty dědické smlouvy plyne ze současné nejistoty, zda by tato osoba mohla být stranou dědické smlouvy a přijmout tak své povolání za dědice (příp. odkazovníka), nebo zda by mohla být jen třetí osobou. Z logiky věci nemůže právnícká osoba stát na smluvní straně zůstavitele, protože jednou z podmínek vzniku dědického práva je smrt zůstavitele. Právnícká osoba je konstrukt právního řádu a ne člověk, tudíž zde nelze mluvit o smrti.

Ustanovení § 1584 odst. 2 ObčZ říká, že „*dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z ní změnit jen osobním jednáním*“. Právnícká osoba dle účinné právní úpravy totiž nejedná osobně, ale v zastoupení. Jednají za ni členové jejich orgánů (§ 164 odst. 1 ObčZ), protože sama právnícká osoba nemá právním řádem

¹⁰¹ Např. PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 10.

¹⁰² § 2265 BGB. V případě rozvodu manželství před účinností této společné závěti, tedy před úmrtím jednoho z manželů, by tato závěť ztratila účinky (§ 2268 odst. 1 BGB).

¹⁰³ O možnosti ujednat svěřenské nástupnictví v dědické smlouvě, ačkoli je upraveno v oddílu o závěti, hovoří např. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 97.

¹⁰⁴ KLEIN, Š. Quo vadis, dědická smlouvo? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 17.

dánu schopnost tvořit vlastní vůli (§ 151 odst. 1 ObčZ). Tato koncepce zákonného zastoupení právnické osoby vzešla inspirací z jiných občanských zákoníků a byla důsledkem následování zásady, že právnická osoba je útvar vytvořený právem a není tak fyzicky schopna vytvářet si vlastní vůli.¹⁰⁵

Výše uvedené omezení tak lze vztáhnout jako speciální k § 1478 ObčZ, který obecně umožňuje povolat právnickou osobu za dědice v pořízení pro případ smrti. Subsidiárně by se tak dalo využít pouze v případě, že se časem praxe přikloní k názoru, že právnická osoba může být stranou dědické smlouvy.

Názory odborníků na problematiku uzavírání dědické smlouvy s právnickou osobou se ale rozcházejí, což právě vytváří onu zmíněnou nejistotu. Každý autor relevantního komentáře či jiné odborné knižní literatury se touto problematikou zabývá různou měrou. Pro přehlednost budou tedy uvedeny základní argumenty autorů, kteří vylučují, aby právnická osoba mohla být smluvní stranou dědické smlouvy, a následně budou uvedeny argumenty vyvracející tyto názory.

Petr Bílek zákon vykládá tak, že právnická osoba nemůže být stranou dědické smlouvy. Toto omezení komparuje s § 1496 ObčZ, kterým se zakazuje zůstaviteli, aby svěřil své pořízení pro případ smrti jiné osobě. Zde se zákaz zastoupení nevztahuje jen na stranu zůstavitele, ale také na druhou smluvní stranu.¹⁰⁶

Jan Dvořák v komentářové literatuře zastává názor, že zákon skutečně neumožňuje zastoupení, což dopadá i na jednání právnických osob. Nicméně s ohledem na právní osobnost těchto osob by vztáhl tento zákaz zastoupení pouze na stranu zůstavitele, aby právě dědická osoba mohla být smluvní stranou.¹⁰⁷

Jiří Svoboda a Ondřej Klička tento názor podporují tvrzením, že „*dědickou smlouvu může jako osoba, která zůstavitelův závazek přijímá, uzavřít jak osoba fyzická, tak osoba právnická,*“¹⁰⁸ tedy že druhou smluvní stranou může být i právnická osoba. Obecný zákaz zastoupení totiž neumožňuje ani zastoupení

¹⁰⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 536.

¹⁰⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 289.

¹⁰⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245. Inspiruje se tak německou právní úpravou, kde § 2274 BGB uvádí požadavek osobního právního jednání pouze pro zůstavitele.

¹⁰⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 86.

zákoně, ani smluvní. Autoři se zde odklání od striktního výkladu zákona, avšak postrádají pro své tvrzení oporu v zákoně.

Zde stojí za vyzdvižení historického výkladu Filipa Plašila k výše citovanému § 1584 odst. 2 ObčZ a jednání právnické osoby. Ve vztahu původního záměru připravovaného občanského zákoníku z roku 2005, a znění přijatého a účinného od 1.1.2014, došlo ke změnám. „*Původní záměr přiznává právnickým osobám svéprávnost, a tedy možnost jednat bez zástupce – ať již zákonného, nebo zmocněnce.*“¹⁰⁹ Bylo tak patrné z § 128 odst. 1 věcného záměru ObčZ, který říkal, že „*kdo za právnickou osobu jedná, musí dát najevo, co jej k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností případu.*“¹¹⁰ Nynější teorie právního jednání, jak bylo uvedeno shora, tuto koncepci nepodporuje, což je patrné v současné úpravě § 161 ObčZ, který výslovně používá slovo „zastupuje“.

Znění § 1584, odst. 2 ObčZ ale na tuto změnu nereagovalo, čímž fakticky došlo ke zpřísnění současné právní úpravy, neboť v původním znění by právnická osoba mohla sama povolání za dědice v dědické smlouvě přijmout.¹¹¹ Šimon Klein tuto teorii rovněž podporuje a uvádí, že „*smyslem a účelem zákona zde není zamezit, aby zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu s PO [právnická osoba, pozn. aut.]. Jedná se tak patrně o pouhé legislativně-technické nedopatření způsobené tím, že ne všechny části zákona byly připravovány ve vzájemné souhře.*“¹¹²

Pro úplnost je jistě namístě doplnit i extenzivní výklad zákona v tom smyslu, že právnické osoby nemohou jednat jinak než skrze své statutární orgány, a jedná se tedy o speciální zastoupení, protože jinak jednat nemohou, tedy že „*smlouvu uzavírá osobně příslušný statutární orgán právnické osoby a ten nemůže nikomu udělit plnou moc k tomuto právnímu jednání*“.¹¹³

Pokud by bylo dovozeno, že právnická osoba může stát jako druhá smluvní strana dědické smlouvy, měl by být vzat v potaz celý § 1478 ObčZ. Ten totiž sice umožňuje povolát právnickou osobu za dědice či odkazovníka,

¹⁰⁹ PLAŠIL, F. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 6.

¹¹⁰ NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Věcný záměr z roku 2000* [online, cit. 20.3.2020]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf.

Dřívější platná právní úprava také umožňovala právnickým osobám jednat bez zastoupení, což bylo patrné např. v § 20 odst. 1 ObčZ 1964: „*Právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni...*“

¹¹¹ PLAŠIL, F. Op. cit., s. 6.

¹¹² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1647.

¹¹³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 94.

ale umožňuje to i v případě takové právnické osoby, která v době smrti ještě neexistovala a vznikne do jednoho roku po smrti zůstavitele. Typicky se bude jednat o případ, kdy v pořízení pro případ smrti je určitá část pozůstalosti zůstavena takové právnické osobě, která bude ustavena (založena) tímto pořízením. Příkladem může být nadace, kterou lze založit povoláním za dědice (přechod majetku) a zakladatelského právního jednání, které bude obsaženo v pořízení pro případ smrti podle § 311 ObčZ.

Pokud by však osoba jednající za budoucí osobu právnickou stála jako druhá smluvní strana, musel by být § 127 ObčZ upravující jednání před vznikem právnické osoby vyložen tak, že toto jednání lze vztáhnout i na dobu před jejím ustavením, a tedy nejen před vznikem. Komentářová literatura se k tomu staví tak, že jednání za právnickou osobu skutečně je možné i před jejím ustavením,¹¹⁴ tudíž dědickou smlouvu by mohl podepsat budoucí jednatel. Samotné ustavení například zmíněné nadace by bylo totiž účinné až smrtí zůstavitele a její vznik, a tedy i dědická způsobilost (ve smyslu § 1478 ObčZ), by nastaly až zápisem do nadačního rejstříku (§ 315 ObčZ), resp. jiného příslušného rejstříku pro jiné právnické osoby.¹¹⁵

Nejjednodušší možností je povolání za dědice právnickou osobu jako osobu třetí, tedy na smlouvě nezúčastněnou jako smluvní strana. I v tomto případě je potřeba mít na paměti dědickou způsobilost, neboť i právnická osoba je trestně odpovědná¹¹⁶ a spáchání trestného činu proti zůstaviteli a dalším specifikovaným subjektům v § 1481 ObčZ by ji vyloučilo z dědického práva. V případě budoucí právnické osoby existuje názor, že může být povolána za dědice či odkazovníka pouze jako osoba třetí a nikoli jako smluvní strana, když ještě ani nevznikla.¹¹⁷

Nelze opomenout ani stát, který je právnickou osobou *sui generis* a bezpochyby může být dědicem, protože v soukromém právu se jeho povaha právnické osoby finguje podle § 21 ObčZ. Dědictví nemusí nabýt pouze jako odúmrtí, tedy jako zákonný dědic, ale i z pořízení pro případ smrti, protože podle výše uvedeného i právnická osoba může být dědicem podle zůstavitelem projevené vůle. Stát jedná prostřednictvím svých organizačních složek, jak uvádí

¹¹⁴ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 681.

¹¹⁵ *Ibidem*, s. 1382.

¹¹⁶ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 25.

§ 3 odst. 1 a 2 ZoMČR. V tomto případě ale jednoznačně není možné, aby jednotlivá organizační složka státu uzavřela dědickou smlouvu se zůstavitelem, neboť to zákon v § 13 odst. 2 ZoMČR explicitně zakazuje.

Česká právní úprava tedy nepřináší jednoznačné řešení problematiky právnické osoby jako smluvní strany dědické smlouvy. Přímou odpověď nepřináší zatím ani právní předpisy Evropské unie. Nařízení o dědictví v čl. 25 odst. 1 určuje, že právní řád použitelný pro aspekty existence a účinků dědické smlouvy bude ten, který by se použil pro pozůstalostní řízení ke dni uzavření této smlouvy. Tím může být zůstavitelem zvolený právní řád podle čl. 22 Nařízení o dědictví, které umožňuje volbu práva jako náhradního hraničního určovatele. Samozřejmě pro použitelnost těchto ustanovení musí být dán mezinárodní, resp. evropský, prvek v pozůstalostním řízení, kterým by v tomto případě mohlo být právě povolání zahraniční právnické osoby za dědice či odkazovníka. Filip Plašil je toho názoru, že bude-li zůstavitel uzavírat dědickou smlouvu s právnickou osobou založenou podle zahraničního právního řádu, který jí umožňuje jednat bez zastoupení, toto legislativní omezení právnických osob obejde.¹¹⁸ Autor diplomové práce doplňuje, že tento právní řád musí být zvolen za rozhodné právo, neboť podle již zmíněného čl. 25 odst. 1 Nařízení o dědictví by jinak bylo účinné české právo, a to doposud neumožňuje právnické osobě být druhou smluvní stranou v tomto pořízení pro případ smrti.

Je nesporné, že právnická osoba může být v dědické smlouvě povolána za dědice, dokonce i před svým vznikem, ale pouze jako třetí osoba. Odborníci už se ale neshodují v názoru, zda může právnická osoba stát jako druhá smluvní strana dědické smlouvy. Existuje i názor, který tuto právní úpravu pokládá za legislativní chybu. Je však patrná jistá tendence toto striktní ustanovení zákona obměkčit, aby mohlo být zůstavitelově vůli vyhověno, pokud bude chtít smlouvu uzavřít s dědickou osobou. Z hlediska Evropského práva potom lze hovořit o favorizaci zahraničních právnických osob, pokud právní řád, který je vytvořil, jim umožňuje jednat bez zástupce.

3.2 Formální stránka

Ustanovení § 1582 odst. 2 ObčZ stanoví formální požadavek veřejné listiny, kterou se pro potřeby ObčZ rozumí notářský zápis, jak bylo zmíněno výše.

¹¹⁸ PLAŠIL, F. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 7.

Ustanovení § 3026 odst. 2 ObčZ ale také umožňuje nahradit notářský zápis rozhodnutím orgánu veřejné moci o schválení smíru či jiného projevu vůle, jehož povaha to nevylučuje. Pro civilní soudní řízení je smír upraven mj. v § 99 OSŘ. Ten umožňuje účastníkům soudního řízení uzavřít dohodu o předmětu řízení, kterou soud schválí (pokud neodporuje právním předpisům) a která má účinky pravomocného rozsudku.

Povaha dědické smlouvy však dle názoru autora neumožňuje nahrazení notářského zápisu soudním smírem. Předně proces uzavření dědické smlouvy není soudním řízením ve smyslu § 99 OSŘ. Dále dědická smlouva obecně nepodléhá schvalování orgánu veřejné moci, na rozdíl od dohody mezi stranami soudního řízení, kdy tuto dohodu soud musí nejprve potvrdit. Notář jistě má poučovací povinnost, jak bude dále vysvětleno, ale dohodu autoritativně nepotvrzuje jako orgán veřejné moci (§ 12 ObčZ). Vzhledem k účinkům rozsudku by tato dohoda potom zakládala i překážku *rei iudicatae*, která by v podstatě neumožňovala zrušení a následnou obnovu takto uzavřené dědické smlouvy, což by do budoucna mohlo smluvní strany omezit. V neposlední řadě je forma tohoto pořízení inspirována i předchozí právní úpravou, kdy předpisy vyžadovaly uzavření dědické smlouvy formou notářského spisu. Dědická smlouva tedy může být uzavřena pouze formou notářského zápisu, což ostatně potvrzuje i důvodová zpráva.¹¹⁹

Notářský zápis je vysoce formalizované právní jednání, jehož náležitosti lze najít zejm. v § 63 NotŘ. Notářský zápis obsahující dědickou smlouvu tak musí z hlediska obecných náležitostí obsahovat: místo a datum sepsání, označení notáře a adresu jeho sídla, identifikaci smluvních stran včetně údaje o prokázání jejich totožnosti, samotný obsah právního jednání (blíže v kap. 3.3), a v závěru musí být zmíněno, že notářský zápis byl účastníky přečten a schválen. Notář potom na závěr připojí svůj podpis a otisk úředního razítka.¹²⁰ V souladu s § 59 odst. 2 NotŘ musí být datum, finanční částky, lhůty a spoluvlastnické podíly na věcech vypsány i slovy. Jednotlivé stránky notářského zápisu mají označení pouze slovy.

¹¹⁹ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

¹²⁰ Nejvyšší soud dovodil, že není porušení zákona, pokud notář podepíše notářský zápis první (v pořadí před ostatními účastníky). Ačkoli se podle zákona nejedná o správný postup, nepůsobuje to neplatnost veřejné listiny a v ní obsaženého právního jednání. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.11.2012, sp. zn. 21 Cdo 3159/2010.

Pokud je zůstavitel omezen ve svéprávnosti a jeho opatrovník je přítomen při sepsání dědické smlouvy, měl by být v notářském zápisu uveden také. Dle názoru autora diplomové práce však ne jako zástupce zůstavitele, ale jako další účastník. Zůstavitel totiž nejedná v zastoupení. Dále podle § 63 odst. 1, písm. d) NotŘ byl měl notářský zápis obsahovat prohlášení účastníků, že jsou způsobilí samostatně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém se pořizuje tento notářský zápis. Jak bylo již výše uvedeno, zůstavitel v tomto případě může pořídit sám a opatrovník pouze dává souhlas. Z toho Miloslav Jindřich dovodil, že v tomto případě se nejedná o nezbytnou náležitost notářského zápisu.¹²¹

Další podrobnosti upravuje Kancelářský řád. Např. ustanovení § 6 stanovuje náležitosti úředního razítka notáře. Podrobnější formální úprava notářského zápisu je potom v § 11 Kancelářského řádu.

S takto vytvořeným notářským zápisem je spojeno zvláštní zacházení. Jedním z dílčích aspektů veřejné víry v pravost a správnost veřejné listiny podle § 567 ObčZ je totiž i fakt, že originál notářského zápisu zpravidla neopouští kancelář notáře.¹²² Ten musí být uložen v kovové skříni neprodleně po jeho vytvoření (§ 98 odst. 2 NotŘ), kde bude tvořit součást tzv. sbírky notářských zápisů (§ 18 odst. 1 Kancelářského řádu). Takto bezpečně uložené je notář, resp. jeho nástupce, uchová po dobu 100 let od začátku roku, který následuje po roce, kdy byl notářský zápis sepsán.¹²³

Smluvním stranám se místo notářského zápisu vydá jen jeho stejnopis v souladu s § 90 odst. 2 NotŘ, který je však zákonem také prohlášen za veřejnou listinu (§ 6 NotŘ). Jedná se v podstatě o kopii s připojeným potvrzením, že se doslovně shoduje s originálem notářského zápisu, a notář připojí svůj podpis a otisk úředního razítka (§ 92 NotŘ). Zákon tento postup výslovně umožňuje pro dědické smlouvy a renunciační smlouvy, a to i přes fakt, že pořízení pro případ smrti (zpravidla jednostranné) požívají zvláštní ochrany. Např. u závěti za života zůstavitele není možné vydat její stejnopis, ale pouze prostý opis. Pořizovatel této závěti si tak z jednání odnese prostou kopii. Jedná se výjimku z pravidla,

¹²¹ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 318

¹²² KLEIN, Š. *Veřejné listiny a jejich důkazní síla. Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, č. 4, s. 3

¹²³ § 6 odst. 1 přílohy č. 10 Kancelářského řádu.

kdy se účastníkům vydávají jen stejnopisy, neboť opisy se běžně dělají ze stejnopisů notářských zápisů a nikoli z originálů.¹²⁴

3.3 Obsahová stránka

Z obsahového hlediska si mohou smluvní strany dohodnout různé závazky, což plyne ze svobody sjednat si vše, co neodporuje právním předpisům, dobrým mravům, veřejnému pořádku, nebo to nenarušuje postavení osob (§ 1 odst. 2 ObčZ). Dědická smlouva však bezpodmínečně musí obsahovat to, co z ní dělá dědickou smlouvu, tedy povolání dědice či odkazovníka (které může být i vzájemné) a jeho přijetí druhou smluvní stranou. Jedná se tak o závazné povolání, které se však může týkat nejvýše $\frac{3}{4}$ podílu na pozůstalosti (respektive $\frac{3}{8}$ v případě specifických omezení ve svéprávnosti dle § 1585 odst. 2 ObčZ).

Volná čtvrtina pozůstalosti, resp. volná čtvrtina z poloviny pozůstalosti, se nazývá falcidiánská kvarta (*quarta Falcidia*). Jedná se o institut římského práva, kde byl však vztažen pouze na odkaz, protože dědickou smlouvu římské právo neznalo. Původně šlo o ochranu dědice, aby pozůstalost nebyla odkazy přetížena a na dědice zbyl i nějaký majetek.¹²⁵

Z dikce § 1585 ObčZ lze usoudit, že tato volná čtvrtina má chránit především zůstavitele, protože dědická smlouva je pořízení neodvolatelné.¹²⁶ Díky této volné čtvrtině může zůstavitel změnit vůli sám a naložit s ní pro případ smrti odlišně od smlouvy. Může však chránit i dědice po vzoru římského práva. Pokud totiž zůstavitel povolá dědickou smlouvou odkazovníka, kterému odkáže věci v hodnotě $\frac{3}{4}$ hodnoty pozůstalosti, zůstane volná čtvrtina i podle § 1598 ObčZ, který se vztahuje k odkazu. Toto ustanovení má zcela nepochybně za účel chránit dědice, aby vůbec mohl nějaké jmění zdědit. Zůstane tak jedna čtvrtina pozůstalosti nezatížená nejen odkazy, ale též dědickou smlouvou.

Zatíženost této volné čtvrtiny jinými právy je však otázkou. Dřívější úprava hovořila o „čisté čtvrtině“ v § 1253 ABGB, což bylo uvedeno v kapitole o historickém vývoji tohoto institutu. Současná úprava v § 1585 odst. 1 ObčZ pouze říká, že „čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořádit podle své zvlášť projevené vůle.“ Důvodová zpráva k tomuto uvádí,

¹²⁴ KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 445.

¹²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245-246.

¹²⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 289.

že důvodem, aby čtvrtina pozůstalosti skutečně byla volná a zůstavitel o ní mohl rozhodnout mimosmluvně, „*nesmí být jeho pořizovací volnost omezena právem na povinný díl či jiným omezením.*“¹²⁷ Otázkou je, zda pojmy „volná čtvrtina“ a „čistá čtvrtina“ splývají, a zda dle autorů ObčZ je natolik zřejmé, že povinný díl nesmí zatěžovat volnou čtvrtinu, že to nebylo v zákoně výslovně uvedeno. Této problematice se věnoval Filip Plašil ve svém článku a nastínil dále tři názory odborníků na tento výpočet: buď se čtvrtina vypočte pouze z pozůstalostních aktiv, nebo z čisté pozůstalosti bez ohledu na případný povinný díl, anebo z čisté pozůstalosti i s ohledem na povinný díl.¹²⁸

První z názorů zastává Lenka Holíková, kde se po tomto názoru dále věnuje částečné neplatnosti v případě přesahu omezení $\frac{3}{4}$.¹²⁹ Aktiva pozůstalosti tvoří podle § 171 odst. 1 ZŘS majetek zůstavitele, pohledávky v jeho prospěch a majetková práva. Vzhledem k tomu, že zákon zde hovoří o čtvrtině „pozůstalosti“, kterou tvoří podle § 1475 odst. 2 ObčZ také dluhy, tak se nelze s tímto názorem ztotožnit.

Dva další uvedené názory se liší pouze co do povinného dílu a ve výpočtu se jinak shodují. Od majetku se tedy odečtou dluhy, přičemž se *ex lege* nebude přihlížet k těm, které jsou vázány osobně na zůstavitele (§ 1475 odst. 2 ObčZ),¹³⁰ a dluhy vzniklé jeho smrtí, především náklady na pohřeb (§ 1701 odst. 2 ObčZ).¹³¹

V ABGB se do volné čtvrtiny nepočítal ani povinný díl nepominutelného dědice. Prvorepubliková judikatura dovodila, že i kdyby manželé v dědické smlouvě pořídili o celé pozůstalosti, mají případní nepominutelní dědicové nárok pouze na finanční částku odpovídající výši jejich povinného dílu, a tedy že se jedná o obligační nárok, který je svým způsobem zákonný odkaz.¹³²

¹²⁷ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

¹²⁸ PLAŠIL. F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl. Ad Notam.* Praha: Notářská komora České republiky, 2016, č. 1, s. 16.

¹²⁹ HOLÍKOVÁ L. *Možnost dispozice dědiců s dědickým právem. Ad Notam.* Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 20.

¹³⁰ Nejvyšší správní soud dovodil, že represivní charakter uložené sankce (v tomto případě pokuta za přestupek) nastupuje až jejím výkonem. Je neoddělitelně spjat s pachatelem. Tento charakter sankce dokonce převáží nad zájmem státu na její uhrazení. „*Výkon takové sankce uložené konkrétní fyzické osobě tudíž nemůže v důsledku její smrti přejít na jinou fyzickou osobu – dědice. Nejedná se tedy o pohledávku, která by spadala do pasiv dědictví.*“ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 14.3.2013, č. j. 7 As 3/2013-17.

¹³¹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 246.

¹³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29.4.1932, sp. zn. R I 177/32.

Filip Plašil je tedy toho názoru, že z čisté hodnoty pozůstalosti by se měl odečíst i povinný díl a až z tohoto zbytku vypočítat volnou čtvrtinu.¹³³ Povinný díl totiž zůstavitelovu testovací svobodu omezuje, protože jeho existence nezávisí na zůstavitelově vůli, a kromě případného vydědění jej nemůže nijak ovlivnit.

Další dílčí otázkou je rozhodný okamžik pro výpočet. V úvahu přichází okamžik uzavření smlouvy a okamžik úmrtí zůstavitele. Někteří autoři argumentují možností svobodně nakládat s majetkem za života (v mezích § 1588 ObčZ), a proto se jedná o okamžik uzavření smlouvy.¹³⁴ Další argumentují obtížemi při odhadu rozsahu pozůstalosti v době smrti *pro futuro*, a proto se rovněž kloní k okamžiku uzavření smlouvy.¹³⁵ Jiní argumentují jazykovým výkladem, kdy se mluví o čtvrtině z „pozůstalosti“, kterou definuje § 1475 odst. 2 ObčZ, a nikoli o „majetku“.¹³⁶ Autor diplomové práce je toho názoru, že zákonodárce tyto pojmy dozajista v tomto oddílu rozlišuje záměrně. Rozhodný okamžik pro výpočet by měl být ke dni úmrtí zůstavitele, byť je bezpochyby obtížné určit, co v budoucnu bude tvořit pozůstalost.

Určení ideálního podílu na pozůstalosti má i přes výše uvedené značnou výhodu. Zůstavitel však může zvolit i jinou metodu a vyjmenovat konkrétní věci, které smluvnímu dědici připadnou, nebo které budou tvořit volnou čtvrtinu. Musí být však důsledně rozlišeno, zda se jedná o dědictví nebo o odkaz. Ten je totiž zpravidla určen konkrétní věcí označovanou zákonem jako „předmět odkazu“ v § 1594 odst. 1 ObčZ. Vzhledem ke zkušenostem notáře je vysoce pravděpodobné, ba téměř jisté, že dojde k použití vhodné právní terminologie a tím pádem i k rozlišení povolání osoby jako dědice či odkazovníka.¹³⁷

V případě, že zůstavitel pořídí o konkrétních věcech v dědické smlouvě jako o dědictví (tedy nikoli jako o odkazu), k výše uvedené problematice výpočtu

¹³³ PLAŠIL, F. Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, č. 1, s. 16.

¹³⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 99.

¹³⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 16.

¹³⁶ Např. BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [11.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z>.

¹³⁷ Důvodová zpráva k rozlišování uvádí, že pokud je listina pořízena formou soukromé listiny, je pravděpodobné s ohledem na předchozí právní úpravu, že zůstavitel zamění termíny „odkázat“ a „zůstavit“, a proto je třeba brát ohled na hodnotu věci ve vztahu k hodnotě celé pozůstalosti. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

přibývá další. Je potřeba onen abstraktní podíl na pozůstalosti vypočítat z hodnoty dané věci ke dni úmrtí zůstavitele.¹³⁸

Tím se ale smluvní strany vystavují potenciálnímu nebezpečí, že takto konkrétně určené věci ke dni úmrtí nebudou součástí pozůstalosti (např. zaniknou, nebo je zůstavitel za života převede v souladu s § 1588 ObčZ). Nebo naopak by věci mohly ke dni úmrtí zůstavitele představovat celou pozůstalost. Pro tento případ je vhodné ve smlouvě sjednat určitou metodu poměrného krácení vypočteného podílu z konkrétních věcí, nebo určit abstraktní podíl na pozůstalosti subsidiárně. Možná je také kombinace těchto metod. Zůstavitel může určit abstraktní podíl na pozůstalosti a přikázat jeho vypořádání konkrétně určenými věcmi. V případě nemožnosti splnění by tak vystavil sankci neplatnosti pouze ten příkaz, zatímco zbytek dědické smlouvy by zůstal platný.¹³⁹ Vzorový obsah dědické smlouvy obsahující výše uvedený postup tvoří přílohu č. 2 této práce.

Ustanovení § 1587 ObčZ dává jisté vodítko, co se týče dalšího obsahu dědické smlouvy. Týká se to podmínek, na které se použijí obecná ustanovení o právním jednání namísto zvláštních ustanovení upravených v pododdílu o doložkách závěti. Autoři komentáře jsou toho názoru, že když zákon zmiňuje pouze podmínky, jiné závětní doložky lze použít i pro dědickou smlouvu.¹⁴⁰ Výše byla také dovozena možnost příkazu. Dále může tedy smlouva obsahovat také doložení času, odkazy (tzn. může být povolán dědic s tím, že musí splnit odkaz), může být povolán i správce pozůstalosti. Také je možné sjednat svěrenské nástupnictví (§ 1512 odst. 1 ObčZ). Po smrti smluvního dědice by tak jeho původní dědictví nabyt následný dědic určený v původní dědické smlouvě.¹⁴¹

Mezi výše zmíněné závětní doložky lze zařadit i povolání vykonavatele. Avšak nutno podotknout, že se nejedná o vykonavatele závěti, kterého lze povolát pouze závěti podle § 1553 odst. 1 ObčZ. Komentář se však zabýval povoláním vykonavatele závěti i jiným pořízením pro případ smrti, přičemž autoři připouští, že to zákon nezakazuje, a lze v podstatě sjednat smluvně vše, bude-li brán zřetel

¹³⁸ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [11.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejména-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z.>

¹³⁹ KLEIN, Š. *Quo vadis, dědická smlouvo? Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 16.

¹⁴⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 248.

¹⁴¹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 98.

na již zmíněný § 1 odst. 2 ObčZ.¹⁴² Z tohoto autor práce vyvozuje, že lze povolat dědickou smlouvou i vykonavatele „smluvního“ za analogického použití ustanovení o vykonavateli závěti.

Vykonavatel je osoba, které zůstavitel dal jisté pokyny, které musí dodržovat při plnění svého hlavního poslání, čímž je dbát „o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře“ podle § 1554 odst. 1 ObčZ. Za tímto účelem tak má právo hájit platnost dědické smlouvy, a to i ve sporném řízení v případě sporu o dědické právo.¹⁴³ Dále může namítat nezpůsobilost dědice nabýt dědictví, či odkazovníka nabýt odkaz, a může též spravovat pozůstalost, pokud zůstavitel nepovolal zvláště i správce pozůstalosti (§ 1554 odst. 2 ObčZ).

Bude také dohlížet zejm. na splnění doložení času, příkazů a podmínek, které dědická smlouva obsahuje.¹⁴⁴ Vzhledem k této funkci je tak jakýmsi dozorčím nástrojem zůstavitele, který má zajistit splnění jeho vůle. Pokud byl vykonavatel povolán, musí potvrdit splnění zůstavitelových nařízení podle § 1690 ObčZ. Bez tohoto potvrzení vykonavatelem nelze pozůstalostní řízení skončit ve smyslu § 184 ZŘS, protože nedojde ke splnění poslední vůle zůstavitele.

Mezi další obsahové prvky dědické smlouvy lze zařadit ujednání stran, které by zakazovalo smluvnímu dědici odmítnout dědictví. Ten má totiž obecně možnost v řízení o pozůstalosti dědictví odmítnout podle § 1485 odst. 1 ObčZ. Tímto se smluvně a zcela dobrovolně tohoto práva vzdá. Dědice pak notář jako soudní komisař nemusí poučovat o jeho dědickém právu ani jeho odmítnutí ve smyslu § 164 odst. 1 ZŘS.¹⁴⁵

S ohledem na možnost nabývat a vlastnit majetek také v zahraničí, což je poměrně snadné především v Evropské unii, by zůstavitel také mohl dále využít volbu práva jakožto hraničního určovatele. Hraniční určovatel je součástí kolizní normy, na základě které bude určeno rozhodné právo pro řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem.

Volba práva je doménou mezinárodního práva soukromého, které se v českém právním řádu řídí mj. ZMPS, v rozsahu, ve kterém není upraveno

¹⁴² ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 189.

¹⁴³ *Ibidem*, s. 194.

¹⁴⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 540.

¹⁴⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 98.

Nařízením o dědictví či mezinárodními smlouvami (§ 2 ZMPS). Tento zákon umožňuje volbu práva na základě obvyklého pobytu či státního občanství v době sepsání dědické smlouvy (§ 77 odst. 4 a 5 ZMPS).

V Evropské unii se pro řízení o pozůstalosti použije Nařízení o dědictví, pokud zůstavitel zemřel nejdříve v den účinnosti tohoto nařízení, tedy dne 17.8.2015. V čl. 22 odst. 1 tohoto nařízení je umožněna volba práva podle státního občanství zůstavitele. Zůstavitel buď právo zvolí výslovně, nebo určí metodu, na základě které bude toto právo zjištěno (např. „za rozhodné právo volím právo toho státu, jehož jsem státním příslušníkem“), podle čl. 22 odst. 2 Nařízení o dědictví. Takto zvolený právní řád se nazývá dědický statut (*lex hereditatis*). Nařízení o dědictví vychází z principu jednotného dědického statutu, takže na pozůstalost jako celek se použije pouze právo zvoleného státu.¹⁴⁶ V případě štěpeného dědického statutu by se rozlišovalo na věci movité a nemovité, přičemž hraniční určovatel u nemovitých věcí by byl vždy umístění věci (*lex rei sitae*), zatímco pro movité věci by to byl hraniční určovatel spjatý s osobou zůstavitele (např. státní občanství, obvyklý pobyt atd.).¹⁴⁷

V neposlední řadě by měl zůstavitel, resp. notář, myslet i na to, že vzhledem k problematice určení volné čtvrtiny může dojít k částečné neplatnosti dědické smlouvy. Ta bude v souladu s § 1591 ObčZ považována za závěť, pokud splňuje její náležitosti. Může tak nastat konflikt mezi případně dříve napsanou závětí a částí dědické smlouvy, která se za závěť považuje. Autor této práce má za to, že tato konkurence může nastat, pokud bylo v dědické smlouvě pořízeno o konkrétních věcech. Bylo by tak vhodné, aby zůstavitel v dědické smlouvě výslovně odvolal předchozí jednostranná pořízení pro případ smrti, která by mohla s dědickou smlouvou kolidovat. Případně by dědická smlouva měla obsahovat již zmíněné subsidiární určení ideálního podílu $\frac{3}{4}$ pozůstalosti.

Naopak strany si nemohou sjednat takovou doložku, která by zůstavitele omezila v následné svobodě pořizovat pro případ smrti. Pokud si strany takovou doložku v dědické smlouvě sjednají, jde ze zákona o zdánlivé právní jednání, ke kterému se nepřihlíží (§ 1581 ObčZ).

¹⁴⁶ PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 101.

¹⁴⁷ *Ibidem*, s. 14-15.

Dědická smlouva může mít i účinky za života zůstavitele. Především půjde o situace, kdy bude závazek určitým způsobem vyrovnán, takže druhá smluvní strana se zaváže např. k určitému plnění. Lze si tedy představit modelovou situaci, kdy podstatnou částí pozůstalosti bude určitá nemovitá věc, kterou druhá smluvní strana – smluvní dědic bude chtít zdědit. Zaváže se tedy v dědické smlouvě, že se o zůstavitele v jeho stáří postará např. hrazením nákladů spojených s údržbou nemovité věci, nebo mu bude měsíčně odvádět nějakou rentu. Renta může být sjednána jak doživotně, tak na dobu určitou, či případně do limitu stanoveného ve smlouvě. Dědická smlouva se tak stává úplatnou.¹⁴⁸

Zde může být smluvní dědic přímo konsternován, vzhledem k volné dispozici zůstavitele s jeho majetkem, neboť zůstavitelův majetek (a dluhy) přechází na dědice zpravidla až po jeho smrti. Při sjednávání případného protiplnění je tak vhodné vzít tento fakt v potaz. V případě nemovitostí se zde také nabízí spektrum zajišťovacích institutů. V úvahu připadá např. zákaz zatížení nebo zcizení podle § 1761 ObčZ.

Tato omezení lze obecně sjednat i jako věcné právo s účinky *erga omnes*. U nemovitých věcí je potřeba z tohoto důvodu nechat zapsat tato omezení do katastru nemovitostí. Stane se tak na základě řízení o povolení vkladu podle § 11 odst. 1, písm. n) KatZ. Přílohou formuláře návrhu na zahájení řízení je tzv. vkladová listina, kterou v tomto případě bude dědická smlouva. Ta by zřizovala k nemovité věci zákaz zcizení či zákaz zatížení (§ 15 odst. 1, písm. a) KatZ).

Pro případ situace, že by došlo ke zcizení majetku, může být ujednána i smluvní pokuta. Ta nezajišťuje majetek preventivně, ale hojí až následky převodu. Lze ji sjednat nejen ve prospěch dědice pro případ, že by zůstavitel převedl např. zmíněnou nemovitou věc, ale také ve prospěch zůstavitele, pokud by se např. dědic zpozdil s měsíční splátkou doživotní renty, nebo jinak neplnil své smluvní povinnosti.¹⁴⁹

Šimon Klein však vyjadřuje ve svém článku určité pochyby o výkladu § 1761 ObčZ, tedy zda doživotní omezení zůstavitele bude naplňovat podmínky na „určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu strany, který je hodný právní

¹⁴⁸ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z>.

¹⁴⁹ Ibidem.

ochrany“ (§ 1761 ObčZ).¹⁵⁰ Důvodová zpráva navíc uvádí, že „nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění,“ tedy že dědici má připadnout to, co zůstane po smrti zůstavitele.¹⁵¹ Autor diplomové práce má však za to, že důvodová zpráva nepočítá s možnostmi, kdy by dědická smlouva obsahovala i určité protiplnění. Pak by bylo od smluvního dědice naopak prozíravé si kupř. zmíněnou nemovitou věc zajistit. Autor se tedy ztotožňuje s názorem Šimona Kleina i s ohledem na důvodovou zprávu, avšak pouze potud, pokud je v dědické smlouvě obsaženo pouze povolání za dědice a jeho následné přijetí druhou smluvní stranou. Zde je však nanejvýš vhodné počkat na soudní praxi, jaký k tomu zaujme postoj.

Zákon dále umožňuje stranám ujednat, že dědic bude moci převést své dědické právo na jinou osobu (§ 1588 odst. 2 ObčZ). Zde opět vzniká několik otázek. Předně dědické právo vzniká až smrtí zůstavitele (§ 1479 ObčZ). Ustanovení sice hovoří pouze o „právu“, nicméně důvodová zpráva k § 1588 ObčZ hovoří o „právu na budoucí dědictví“. Celý tento odst. 1 se týká jednání za života zůstavitele, a proto je jedna z možností interpretace převod práva za jeho života. Druhá možnost by byla převod dědického práva až po smrti zůstavitele.

V případě výkladu „převedení za života“ zde smluvní dědic naráží na v podstatě jednostrannou změnu smlouvy. Po zůstaviteli by tak jako smluvní dědic dědil někdo, kdo smlouvu buď neuzavřel jako druhá smluvní strana, nebo v jehož prospěch původně nezněla (jako třetí osoba). Petr Bílek v komentáři uvádí, že by tak mohlo dojít ke změně smluvního dědice bez osobního jednání zůstavitele, což je proti zákonnému požadavku osobního jednání. Naopak pokud je tato osoba identifikovaná v dědické smlouvě s tím, že záleží na dědici, zda své právo převede, pak tvrdí, že by tato smlouva byla změněna osobním jednáním.¹⁵² Ondřej Klička a Jiří Svoboda se k tomuto výkladu přiklánějí také a dodávají, že je možné budoucí převod v dědické smlouvě podmínit i souhlasem zůstavitele. Smlouvu o převodu práva tak považují za novou dědickou smlouvu, pro kterou by opět platila forma notářského zápisu.¹⁵³

Pokud by se použil výklad „převodu po smrti zůstavitele“, šlo by o smlouvu o zcizení dědictví. Smlouvu lze uzavřít až po smrti zůstavitele,

¹⁵⁰ KLEIN, Š. Quo vadis, dědická smlouvo? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 17.

¹⁵¹ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

¹⁵² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 296.

¹⁵³ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 88.

a to pouze formou veřejné listiny, tedy notářského zápisu (§ 1714 ObčZ). Komentář zde upozorňuje na terminologický nesoulad s tím, že vhodnější název by byl „zcizení dědického práva“. Předmětem totiž je právo na pozůstalost, kdy nabyvatel nastoupí jako dědic. U převodu dědictví, by se převádělo vlastnické právo k tomu, co jako dědic (zcizitel) nabyt po zůstaviteli. Pak by se však jednalo o klasický převod majetku, který už zákon upravuje (koupě, dar, směna).¹⁵⁴

Další možností je převod majetku za zůstavitelova života na dědice podle § 1589 ObčZ. Zákon dává možnost sepsat takto převedený majetek formou veřejné listiny. Pokud je tak učiněno a zůstavitel nepřevodil všechny majetek, nebo mezi sepsáním majetku a smrtí získal další, dědická smlouva se bude týkat pouze majetku obsaženého ve veřejné listině. Odborníci jsou toho názoru, že s tímto ostatním majetkem zůstavitel může volně nakládat, pokud si strany neujednají, že se dědická smlouva bude vztahovat i na majetek nesepsaný, přičemž však stále musí být splněna podmínka volné čtvrtiny. Zákon stanoví podmínku veřejné listiny pouze na seznam majetku a nikoli na smlouvu o jeho převodu. Stejní autoři zastávají názor, že je pro tuto smlouvu přípustná i forma soukromé listiny, protože zákon nestanoví žádné požadavky na formu.¹⁵⁵

Petr Bílek je ale opačného názoru a tvrdí, že i tato smlouva by měla být formou veřejné listiny, neboť tím dochází ke změně rozsahu práv a povinností z dědické smlouvy. Dále uvažuje nad tím, že ustanovení by naopak mělo tvrdit, že dědická smlouva by se měla vztahovat na majetek nesepsaný, který by tak byl vyňat z rozsahu dědické smlouvy.¹⁵⁶

Jiní autoři zpochybňují význam slova „převést“. Bude-li totiž vlastnické právo převedeno za života, nemůže znovu přejít po zůstavitelově smrti. Domnívají se tak, že by mělo jít o pouhé přenechání k užívání smluvnímu dědici, přičemž vlastnické právo by pak přešlo až smrtí zůstavitele.¹⁵⁷ Tento názor Petr Bílek rozvádí ve druhém svém výkladu tak, že platnost dědické smlouvy se nebude týkat „*zřízení dědického práva smluvního dědice, protože vlastnické právo smluvní dědic již nabyt za života zůstavitele,*“ a v porovnání se seznamem bude

¹⁵⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 608.

¹⁵⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 104.

¹⁵⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Op. cit.*, s. 298.

¹⁵⁷ TALANDA, A., TALANDOVÁ, I. *Dědická smlouva. Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, č. 6, s. 20.

sloužit k posouzení rozsahu závazků smluvního dědice vůči zůstaviteli, které nejsou testamentární povahy.¹⁵⁸

Ustanovení § 1589 odst. 2 ObčZ rozvádí tyto závazky vůči zůstaviteli dále. Pokud již smluvní dědic zcela nabyl majetek¹⁵⁹ určený v seznamu, nedožil se zůstavitelovy smrti a byl mu nějakým způsobem zavázán (např. doživotní renta), přechází tato povinnost na dědice smluvního dědice.¹⁶⁰ Může se tedy jednat i o osoby zůstaviteli zcela neznámé. Ze zákona však plyne jistá snaha o ochranu tohoto druhého dědice, neboť smluvní strany se mohou od tohoto zákonného ustanovení odchýlit a závazky upravit jinak. Na tohoto dědice smluvního dědice mohou přejít i práva z dědické smlouvy, nicméně ta se vztahují jen k převedenému majetku, protože jen na tento majetek se vztahuje dědická smlouva.¹⁶¹ Výše uvedenou možnost odchýlení se od zákona tak lze vztáhnout i na ochranu zůstavitele.

3.3.1 Renunciační smlouva

Renunciační smlouvu uzavírá zůstavitel s dědicem, který se zříká svého budoucího dědického práva. Obecně platí i pro potomky dědice, který se svého práva zřekl, pokud si ovšem strany neujednají výjimku (§ 1484 odst. 1 ObčZ). Tématice renunciační smlouvy se podrobněji věnoval i Martin Muzikář ve svém článku. Účinky zřeknutí vůči potomkům vztahuje na všechny bez ohledu na osvojení, nebo jejich narození v období mezi uzavřením renunciační smlouvy a smrtí zůstavitele.¹⁶² Zároveň se budoucí dědic může zříci i svého případného nároku na povinný díl (pokud se jedná o nepominutelného dědice), nebo se může zříci pouze toho nároku na povinný díl a ponechat si dědické právo. Tento budoucí nepominutelný dědic má potom značně omezené možnosti, pokud mu zůstavitel zanechal z pozůstalosti méně, než by činil povinný díl.¹⁶³ Martin Muzikář dále uvádí, že zřeknutí se práva na povinný díl může být také účinné vůči

¹⁵⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 298.

¹⁵⁹ Ustanovení totiž hovoří o „odevzdání“ namísto „převodu“ jako je tomu v prvním odstavci. Lze se tedy domnívat, že jde o převod dokončený. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 251.

¹⁶⁰ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Op. cit.*, s. 299.

¹⁶¹ PLAŠIL, F. O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ. *Ad notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 2, s. 19.

¹⁶² MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, č. 4, s. 10.

¹⁶³ V úvahu přichází právo na nutnou výživu podle § 1665 ObčZ. Nepominutelný dědic však nemůže obdržet více, než by činil jeho povinný díl.

potomkům, ačkoli to zákon výslovně neřeší. Je toho názoru, že je možné zřici se dědického práva plynoucího z určitého dědického titulu, tedy např. ze zákona. Tento dědic by tak mohl dědit pouze pokud by se zůstavitel rozhodl pořídit pro případ smrti v jeho prospěch.¹⁶⁴

Dřívější právní úprava umožňovala podle komentáře dva způsoby zřeknutí se dědického práva, a to sice abstraktně určením podílu, nebo ve vztahu ke konkrétní věci.¹⁶⁵ V kontextu současného občanského zákoníku však záleží na výkladu, protože např. odmítnutí dědictví pouze částečně je neplatné podle § 1489 odst. 1 ObčZ. Rozdíl je v tom, že zřeknutí se dědického práva je zřízeno smlouvou dědice se zůstavitelem, kdežto odmítnutí dědictví je jednostranné právní jednání dědice v pozůstalostním řízení. Potom také záleží na notáři, který by tuto renunciační smlouvu sepsal, protože pokud posoudí tento postup jako nezákonný, bude dán důvod odmítnutí sepsání takové smlouvy podle § 53 odst. 1, písm. a) NotŘ.

Zřeknutí se dědického práva je možné i ve prospěch jiné osoby podle § 1484 odst. 2 ObčZ. Pokud se ale tato osoba beneficenta nestane dědicem, zřeknutí ztrácí účinky a ostatním dědicům¹⁶⁶ tak bude opět dáno jejich dědické právo. Dědická smlouva může do svého obsahu pojmout také smlouvu renunciační. Zvláštní úprava § 1586 ObčZ pamatuje i na tuto možnost a říká, že pokud nebude dědit smluvní dědic, v jehož prospěch se zřekli svého práva další dědicové, ztrácí renunciační smlouva účinky. Dle názoru Petra Bílka toto obnovení dědického práva lze vztáhnout i na obnovení práva na povinný díl, kterého se nepominutelný dědic zřekl.¹⁶⁷

Dědická smlouva a renunciační smlouva jsou v zásadě dvě rozdílná právní jednání. Lze tak soudit i z oddělené právní úpravy. Nicméně na propojení těchto dvou smluv bylo pamatováno v § 1586 ObčZ ve vztahu ke smluvnímu dědici,

¹⁶⁴ K tomu dochází na základě interpretace *a maiori ad minus* s tím, že je ale nutné respektovat fakt, že právo na povinný díl je právo obligační. Předkládá tento názor, nicméně uznává, že je nutné počkat na soudní praxi. MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, č. 4, s. 9.

¹⁶⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 68-69.

¹⁶⁶ Jedná se o osoby, které by dědily nebýt jejich zřeknutí se ve prospěch dědice. Ve vztahu k dědické smlouvě se pak bude jednat o další subjekty dědické smlouvy, kromě zůstavitele. PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1647.

¹⁶⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 293

vůči kterému se ostatní potenciální dědicové svého dědického práva zřekli. Petr Bílek tvrdí, že na základě jazykového výkladu je nutné renunciační smlouvu pojmout nejpozději do smlouvy dědické, protože § 1586 ObčZ říká „*byla-li dědická smlouva uzavřena s tím, že ostatní dědici se zřekli svého dědického práva....*“¹⁶⁸ Renunciační smlouva tak může být uzavřena před sepsáním dědické smlouvy, nebo obsažena přímo v ní, týká-li se smluvního dědice.

Ohledně požadavků na způsobilost uzavřít renunciační smlouvu zákon nic neříká. Martin Šešina dovozuje podmínku plné svéprávnosti s ohledem na vážnost takového právního jednání.¹⁶⁹ Rovněž není stanovena podmínka osobního jednání a lze tedy dovodit možnost zastoupení.

Ustanovení § 1484 odst. 3 ObčZ stanoví požadavek na formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Důvodem je, že tato smlouva podléhá zápisu do Evidence PPS podle § 35b odst. 1, písm. e) NotŘ. Zákon však umožňuje zrušení renunciační smlouvy i soukromou listinou, navzdory obecné povinnosti dodržování stejné formy právního jednání pro jeho změnu dle § 564 ObčZ.

3.3.2 Smluvený režim společného jmění manželů

Současný OZ umožňuje manželům či snoubencům uzavřít smlouvu podle § 716 odst. 1 ObčZ, která může měnit zákonný režim SJM.¹⁷⁰ Vzhledem k tomu, že SJM vzniká nejdříve manželstvím, pro snoubence je tato smlouva účinná rovněž nejdříve uzavřením manželství. Účinná je smlouva i uzavřením manželství neplatného, až do jeho zrušení soudem. Smlouva má rovněž účinky pouze *pro futuro* (§ 716 odst. 1 ObčZ). Druhý odstavec tohoto ustanovení stanovuje povinnou formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Zákon u těchto smluv nevyklučuje zastoupení, ani přímo neuvádí, že je potřeba osobní jednání. Z toho Jindřich Psutka v komentáři dovozuje, že bude možné zastoupení např. na základě plné moci. Nejedná se však o zastupování v běžných záležitostech ve smyslu

¹⁶⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 292.

¹⁶⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 49.

¹⁷⁰ Rovněž půjde měnit dříve sepsanou smlouvou nově pořízenou, čímž může také dojít ke změně majetkového režimu. Možné je i smluvně měnit majetkový režim založený rozhodnutím soudu podle § 725 ObčZ. To však mohou učinit pouze manželé, protože u snoubenců zatím žádné SJM, které by soud mohl měnit, nevzniklo. MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 390-391.

§ 696 odst. 1 ObčZ, tudíž smlouvu nemůže uzavřít pouze jeden z manželů za oba.¹⁷¹

Současný OZ nespécifikuje požadavky na způsobilost smluvních stran uzavřít některou z modifikačních smluv. Ve vztahu ke zletilým a plně svéprávným manželům či snoubencům není žádných otázek. Lze tvrdit, že i v případě nezletilých manželů zde nebude dána překážka. Buď jim je přiznána plná svéprávnost (§ 37 odst. 1 ObčZ), nebo jim soud z důležitých důvodů umožnil manželství uzavřít v 16 letech, aniž by byli plně svéprávní (§ 672 odst. 2 ObčZ).¹⁷²

Otázkou je ale uzavření smlouvy v případě, kdy se jedná o nezletilé, kteří hodlají vstoupit do manželství. Již bylo řečeno, že za snoubence je lze považovat tehdy, pokud jim v uzavření sňatku nebrání zákonné překážky (§ 672 a násl. ObčZ). Zákon obecně neumožňuje uzavřít manželství nezletilému, který není plně svéprávný (§ 672 odst. 1 ObčZ). Je tedy potřeba buď zmíněné přiznání svéprávnosti (a v případě plné svéprávnosti není důvod pochybovat o způsobilosti uzavřít smlouvu), nebo soud přivolí k uzavření manželství z důležitých důvodů a v tom případě je lze považovat za snoubence pravděpodobně právní mocí rozhodnutí.

Všechny tyto smlouvy se povinně zapisují notářem do Evidence LMMR, kterou vede Notářská komora ČR (§ 35d NotŘ). Důvodem je především zohlednění majetku při řízení o pozůstalosti, jak plyne z odst. 3 uvedeného ustanovení. Tyto smlouvy se také mohou zapsat do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, který také vede Notářská komora ČR. Tento zápis je však dobrovolný (§ 35j odst. 4 NotŘ a § 721 odst. 1 ObčZ). Zmíněný seznam obsahuje sbírku listin (elektronické stejnopisy smluv) a rejstřík, který je veřejný, což z tohoto seznamu dělá částečně veřejný seznam, tedy smlouva může být účinná i vůči třetím osobám a nikoli pouze *inter partes*.¹⁷³ Ve vztahu k evidování bude tato problematika přiblížena v kap. 5.1.2.

Současný OZ uvádí výčet typů modifikačních smluv v § 717 odst. 1 ObčZ, který uvádí režimy oddělených jmění, výhradu vzniku SJM ke dni zániku

¹⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 220-221.

¹⁷² V tomto případě i přes neúplnou svéprávnost se nevyžaduje souhlas zákonného zástupce nezletilého, protože tuto otázku posoudí soud a zákonné zástupce může vyslechnout. Vzhledem k osobnímu charakteru tohoto řízení má nezletilý plnou procesní způsobilost. SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 693-694.

¹⁷³ KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 131.

manželství a rozšíření či zúžení zákonného režimu. Zákon rovněž umožňuje smluvně uspořádat majetkové poměry manželů pro případ zániku manželství smrtí, přičemž se smlouva může považovat za dědickou, má-li její náležitosti (§ 718 odst. 2 ObčZ).

U této naposledy zmíněné možnosti však mezi odborníky panují rozpory, zda se jedná o další z modifikačních smluv či nikoli.¹⁷⁴ Tato nerozhodnost však odpadá v případě ztotožnění se s názorem, že jednotlivé typy smluv lze vzájemně kombinovat.¹⁷⁵ Je tedy možné pořídit smlouvu, která zakládá režim oddělených jmění, při zániku manželství vznikne SJM a kterou se dále uspořádají majetkové poměry manželů pro případ smrti. Ať má či nemá náležitosti dědické smlouvy, primárně jde o smlouvu uzavíranou mezi manželi či snoubenci. Nelze tedy dovodit v tomto případě možnost jejího uzavření registrovanými partnery (§ 3020 ObčZ).

Tato smlouva se nebude zapisovat do Evidence PPS, ale pouze do Evidence LMMR.¹⁷⁶ Notář pověřený jako soudní komisař v řízení o pozůstalosti má povinnost zjistit existenci či neexistenci listin v obou evidencích (§ 140 odst. 1 ZŘS). Podle názoru autora diplomové práce by při dvojnásobném zápisu docházelo zbytečně k dalšímu prohlašování¹⁷⁷ obou listin, přestože jsou zcela identické. Protiargumentem by byl dozajisté dvojaký obsah takovéto smlouvy, protože by obsahovala i pořízení pro případ smrti, ale právě kvůli zmíněné povinnosti notáře není pro zápis do obou evidencí logický důvod. Nicméně ne každá smlouva, která upravuje majetkové poměry manželů pro případ zániku manželství smrtí, má povahu dědické smlouvy. Proto by při zapisování do obou evidencí mohlo také snadno dojít k pochybení, kdy by smlouva nemající povahu dědické smlouvy byla zapsána do Evidence

¹⁷⁴ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 74, a KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 465, uvádí tuto možnost jako jednu z modifikačních smluv, kdežto autoři MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 410, naopak explicitně odmítají a argumentují, že se jedná pouze o systematickou úpravu („*Zákonodárce sem tuto regulaci zařadil spíše z důvodu vhodnosti – s ohledem na komplexnost řešení poměrů, které spolu souvisí.*“). Tento názor připouští také Michaela Zuklínová, když hovoří o pravidlech pro nakládání se jměním pro případ smrti jednoho z manželů. ZUKLÍNOVÁ, M. § 718. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. [online] Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 752 s. ISBN: 978-80-7478-477-4. [cit. 12.4.2020] Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>.

¹⁷⁵ PSUTKA, J. Op. cit., s. 75.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 87.

¹⁷⁷ Jedná se o proces zjišťování stavu a obsahu listiny podle § 142 ZŘS, přičemž každé prohlášení zvyšuje hotové výdaje notáře, které potom spolu s odměnou musí hradit dědicové (§ 107 odst. 1 a § 108 ZŘS).

PPS. Z dikce § 718 odst. 2 ObčZ lze tedy tuto smlouvu rozdělit podle toho, zda splňuje náležitosti dědické smlouvy, nebo je nesplňuje.

3.3.2.1 Situace, kdy smlouva má náležitosti dědické smlouvy

V tomto případě musí listina splňovat podmínky nejen pro smlouvu modifikující manželský majetkový režim, ale také pro dědickou smlouvu jako takovou. Musí se tedy jednat o notářský zápis, a manželé či snoubenci povolají jeden druhého, nebo sebe navzájem, za dědice či odkazovníka.¹⁷⁸ Požadavek zletilosti potom platí pro stranu zůstavitele, případně pro oba, pokud se povolávají navzájem.

Podíl na pozůstalosti musí opět splňovat podmínku volné čtvrtiny podle § 1585 odst. 1 ObčZ. Volnou čtvrtinu tak bude zpravidla tvořit majetek ve výlučném vlastnictví zůstavitele. Obsahem smlouvy tedy bude majetek v SJM, a zpravidla také podíl na SJM určený podle § 742 ObčZ, který nepřevyší limit $\frac{3}{4}$ pozůstalosti.¹⁷⁹

Přestože tato smlouva upravuje majetkové poměry manželů *pro případ smrti*, nepoužije se zde ustanovení § 1593 odst. 1 ObčZ. To totiž upravuje zachování dědické smlouvy jako takové i po *rozvodu* manželství, pokud si strany neujednají jinak.¹⁸⁰ Rozvodem by manželství zaniklo dříve než smrtí jednoho z manželů a z primární povahy listiny jako smlouvy o modifikaci majetkového režimu mezi manželi, by tato listina pozbyla účinků.

Na druhou stranu pořízením závěti, která by obsahově odporovala ujednání uspořádání pozůstalosti, a tedy i dědické smlouvě, lze toto ujednání vypovědět. U dědické smlouvy jako takové to výslovně umožňuje § 1590 ObčZ, ale pouze se souhlasem smluvního dědice. V tomto případě je toto ustanovení také použitelné,¹⁸¹ ačkoli se jedná o fikci dědické smlouvy. Bude tedy potřeba souhlasu smluvního dědice, kterým je druhý z manželů.

¹⁷⁸ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 86. Opačný názor zastávají autoři MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, s. 414–415, kteří tvrdí, že pokud by tato smlouva obsahovala i výslovné povolení za dědice či odkazovníka, pak by šlo za splnění podmínek přímo o dědickou smlouvu. Podstatné tedy je, aby smlouva obsahovala určité rozdělení majetku v SJM a jeho přiřazení pozůstalému manželovi.

¹⁷⁹ MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Op. cit.*, s. 413.

¹⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 235.

¹⁸¹ PSUTKA, J. *Op. cit.*, s. 87.

3.3.2.2 Situace, kdy smlouva nemá náležitosti dědické smlouvy

V tomto případě se jedná o takovou smlouvu, která nespĺňuje minimálně jednu z podstatných náležitostí dědické smlouvy. Např. by tuto smlouvu uzavřel jeden z manželů v zastoupení, nebo by šlo o manžele nezletilé atd.

Zákonná fikce dědické smlouvy říká, že musí splňovat její náležitosti. Pokud je nespĺňuje, tak může dojít za použití ustanovení o dědické smlouvě ke konverzi na závěť podle § 1591 ObčZ. Pokud listina nespĺňuje ani náležitosti závěti, je neplatná. Druhou možností je posouzení tohoto právního jednání jako pokyny zemřelého manžela podle § 764 ObčZ.¹⁸² Ty pak musí být zohledněny při vypořádávání SJM v řízení o pozůstalosti. Notář jako soudní komisař může v tomto řízení schválit dohodu pozůstalého manžela s dědici jen pokud nebude v rozporu s těmito pokyny a se zákonem (§ 162 ZŘS).

3.4 Následky nedodržení některých náležitostí

Dědická smlouva musí splňovat celou řadu náležitostí, jak bylo uvedeno výše. Následky jejich nedodržení se tak budou lišit podle toho, která z náležitostí nebyla dodržena. Ačkoli Současný OZ stojí na zásadě, že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než neplatné (§ 574 ObčZ), při vážném porušení předepsaných náležitostí může však dojít až k neplatnosti právního jednání. Zákon rozlišuje neplatnost absolutní a relativní. Jedná se o otázky komplikované, avšak pro účely následujícího textu by měla postačit tato základní charakteristika.

Absolutní neplatností je postiženo takové právní jednání, „*keré se zjevně přičí dobrým mravům, anebo keré odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek,*“ anebo keré zavazuje k plnění od počátku nemožnému (§ 588 ObčZ). Nastává ze zákona za splnění alespoň jedné shora uvedené podmínky. Soud tak k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. Je však už na uvážení soudu, zda právní jednání skutečně porušuje dobré mravy či veřejný pořádek, neboť jde o neurčité právní pojmy, keré je vždy potřeba vyložit s ohledem na daný případ. Ohledně zmíněného nemožného plnění platí, že se jedná o objektivně neuskutečnitelné,

¹⁸² ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 114.

tedy že jej skutečně nelze nijak splnit.¹⁸³ Soud rozhodne o neplatnosti právního jednání od počátku, tudíž toto jednání žádné právní účinky.¹⁸⁴

Relativní neplatnost je mírnější forma neplatnosti. U relativně neplatného právního jednání se jeho platnost finguje, dokud není oprávněnou osobou namítnuta neplatnost (§ 586 ObčZ). Jde o právní jednání, kde mohou nastat právní následky, avšak bude-li později namítnuta neplatnost,¹⁸⁵ právní účinky dříve nastalé zanikají a na právní jednání se bude hledět jako na neplatné od počátku.¹⁸⁶

S ohledem na shora uvedenou zásadu je však potřeba na právní jednání hledět spíš jako na platné než neplatné. Tato zásada tedy otvírá možnosti nápravy vad právního jednání, aby nezůstalo neplatné a tedy imperfektní. Jednou z možností, jak podpořit platnost, je konverze na jiné právní jednání, u kterého jsou podmínky pro platnost splněny a vyjadřuje vůli osoby (§ 575 ObčZ). Speciální úpravou pro dědickou smlouvu je § 1591 ObčZ, který umožňuje konverzi dědické smlouvy na závěť, pokud nejsou splněny podmínky formy veřejné listiny, podmínky § 1584 či § 1585 ObčZ, nebo ustanovení o smlouvách.

3.4.1 Následky vad veřejné listiny a notářského zápisu

Veřejná listina je definována § 567 ObčZ buď jako „*listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci*“ nebo jako „*listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon*“. Ve společných ustanoveních v § 3026 odst. 2 ObčZ se tento termín upřesňuje na notářský zápis. Pokud však veřejná listina trpí vadami (např. nečitelnost, vnitřní rozpornost atd.) nepovažuje se za veřejnou.¹⁸⁷ Vzhledem k povaze veřejné listiny jako notářského zápisu tak požadavky na perfektní listinu stanovuje blíže Notářský řád.

Ustanovení § 6 NotŘ obsahuje výčet listin, kterým zákon přiznává status veřejné listiny, a obsahuje mj. také notářský zápis. Pro tuto vlastnost listina musí splňovat podmínky dále specifikované Notářským řádem pro jednotlivé listiny.

¹⁸³ KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 371.

¹⁸⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 190.

¹⁸⁵ Námitka neplatnosti nemusí být jen formou žaloby, ale postačí namítnutí bez činnosti soudu. Účinky neplatnosti potom nastávají okamžikem doručení ostatním účastníkům právního jednání. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.9.2015, sp. zn. 22 Cdo 1671/2015.

¹⁸⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., s. 190.

¹⁸⁷ KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. Op. cit., s. 353.

Pro notářský zápis o právním jednání (kam spadá i dědická smlouva) se použijí obecné náležitosti notářského zápisu v § 63 NotŘ.

Pokud listina neobsahuje takové „náležitosti, bez nichž by nebylo možné rozeznat formu notářského zápisu, účastníky nebo další osoby zúčastněné na úkonu, nebo takové náležitosti, které jsou nezbytnou náležitostí notářského zápisu, nelze tuto písemnost považovat za notářský zápis, a tedy za veřejnou listinu.“¹⁸⁸ Pokud však listina nepostrádá nezbytné náležitosti, ale přesto trpí drobnými vadami, je možné, aby si status veřejné listiny i notářského zápisu zachovala. Výsledkem podstatných vad tedy naopak bude ztráta statusu notářského zápisu a veřejné listiny. To však nemusí nutně ústit přímo v neplatnost celého právního jednání, které stále může strany zavazovat. Pokud ale zákon vyžaduje pro dané právní jednání explicitně formu veřejné listiny, způsobí tyto vady neplatnost právního jednání.¹⁸⁹ Zda půjde o neplatnost absolutní či relativní záleží na smyslu a účelu zákona (§ 580 odst. 1 ObčZ).

Dle názoru Miloslava Jindřicha půjde o absolutní neplatnost, protože je-li forma notářského zápisu zákonem předepsána, zpravidla se tak děje vždy „z důvodu právní jistoty v zájmu ochrany třetích osob nebo veřejného zájmu“.¹⁹⁰ Notář je však povinen z titulu své činnosti poskytnout subjektům právního jednání náležité poučení, resp. právní poradu (§ 3 odst. 1, písm. a) NotŘ). „V případě sepsání notářského zápisu o právním jednání udělení právní porady je pak absorbováno tímto úkonem, neboť takový úkon obsahuje a předpokládá i tuto právní poradu.“¹⁹¹ Lze tedy tvrdit, že sepsání notářského zápisu zpravidla předchází porada s klientem, aby listina zachycovala jeho skutečnou vůli. Notář by tak měl zaručit nejen kvalitu, ale také legalitu právního jednání. V případě, že by zamýšlené právní jednání odporovalo právním předpisům, je notář povinen tento úkon odmítnout (§ 53 odst. 1, písm. a) NotŘ). Nemělo by tedy dojít k situaci, že by sepsaný notářský zápis postrádal podstatné náležitosti, kvůli kterým právní jednání následně pozbyde platnosti. To je samozřejmě i v zájmu notáře samotného, protože pokud by tím došlo

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 30.4.1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.

¹⁸⁹ KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 26-27.

¹⁹⁰ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 61.

¹⁹¹ *Ibidem*, s. 29.

ke vzniku újmy klientovi, notář by se tak mohl vystavit potenciální náhradě újmy podle § 57 odst. 1 NotŘ.

3.4.1.1 Konverze na závěť v důsledku vady formy

Zákon explicitně vyžaduje formu veřejné listiny pro dědickou smlouvu v § 1582 odst. 2 ObčZ. Porušením této přísné formy právního jednání nastává vada tohoto jednání. Ustanovení § 1591 ObčZ sice umožňuje konverzi na závěť při porušení podmínky formy, v tomto případě však konverze není možná. Listina totiž nemůže splňovat formální náležitosti závěti, protože není psaná rukou zůstavitele, takže nesplňuje podmínky pro holografní závěť (§ 1533 ObčZ) a pro platnost listiny jako allografní závěti zase chybí podpisy svědků (§ 1534 ObčZ). Naopak konverze by byla možná v případě, kdy počáteční jednání nesměřovalo k formě veřejné listiny a bylo pořízeno soukromou listinou.¹⁹² Toto samozřejmě platí pouze za podmínky, že listina bude splňovat náležitosti závěti.

3.4.2 Následky vad dědické smlouvy *in concreto*

3.4.2.1 Nedostatek způsobilosti k uzavření dědické smlouvy

Pokud je zůstavitel omezen ve svéprávnosti, je zapotřebí souhlasu opatrovníka. Soud musí v rozsudku o omezení svéprávnosti zůstavitele stanovit rozsah tohoto omezení (§ 40 odst. 2 ZŘS). Obsahuje-li výčet také omezení pořizovat pro případ smrti či přímo uzavírat dědickou smlouvu, zůstavitel ji nemůže uzavřít. Pokud k tomu však přesto dojde, jedná se o absolutně neplatné právní jednání, protože zůstavitel nebyl pro toto jednání dostatečně způsobilý.¹⁹³ Opatrovník za zůstavitele navíc v tomto směru jednat nemůže, protože mu nepřisluší pořizovat pro případ smrti za opatrovníka podle § 458 ObčZ.

Pokud zůstavitel není omezen ve svéprávnosti v rozsahu pořídit pro případ smrti, stále se vyžaduje souhlas jeho opatrovníka z díkce ustanovení § 1584 odst. 1 ObčZ. Zákon neupravuje okamžik, kdy má být souhlas dán. Může být dán i následně v souladu s § 65 odst. 2 ObčZ. Tím však stoupá určitá míra nejistoty, protože smrtí opatrovance opatrovnictví zaniká a souhlas tak není možné udělit. Pokud nedá opatrovník souhlas k sepsání dědické smlouvy, půjde o absolutně

¹⁹² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 253.

¹⁹³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2094.

neplatné právní jednání.¹⁹⁴ Autoři komentáře tak dovozují z ustanovení § 581 ObčZ, které upravuje neplatnost právního jednání osoby omezené ve svéprávnosti.

Případ nedostatečné svéprávnosti při uzavření smlouvy tak sice působí absolutní neplatnost, ale tu však lze do jisté míry zhojit konverzí, kdy by listina obstála jako závěť. Aby měla listina náležitosti závěti, je nutné s ohledem na omezenou svéprávnost brát zřetel na ustanovení o pořizovací nezpůsobilosti (§ 1525 a násl. ObčZ). Listina by pak především neměla trpět vadami, pro které by nebyla považována za veřejnou (§ 1528 odst. 1 ObčZ).

Otázkou z předchozí kapitoly zůstává, jak se postavit k situaci, kdy by právnická osoba byla smluvní stranou. Pokud bude použit extenzivní výklad, nevzniká zde konflikt se zákonem a právnická osoba může být smluvní stranou. Převáží-li však výklad, kdy právnická osoba nemůže stát jako smluvní strana dědické smlouvy, může tak dojít k porušení povinnosti osobního jednání (§ 1584 odst. 2 ObčZ). V tom případě by se mohlo postupovat podle § 1591 ObčZ a došlo by ke konverzi na závěť, bude-li mít její náležitosti.¹⁹⁵ V tomto ohledu je ale nutné počkat na případnou novou judikaturu.

3.4.2.2 Příliš velký podíl na pozůstalosti

Pořízení o více než třech čtvrtinách pozůstalosti (resp. třech osminách za podmínky § 1585 odst. 2 ObčZ) je v této části neplatné.¹⁹⁶ Otázkou, o jakou neplatnost se jedná, se zabýval Václav Bednář ve svém článku a došel k závěru, že se jedná o neplatnost absolutní. Uvádí, že falcidiánská kvarta má chránit zůstavitele, přičemž tato volná čtvrtina je ponechána na další pořízení pro případ smrti, pokud zůstavitel bude chtít. Jedná se tak o projev svobody zůstavitele pořídit dle své vůle. Pokud bude porušení této svobody porušením veřejného pořádku, pak spolu s porušením § 1585 ObčZ o podílu pozůstalosti je naplněním § 588 ObčZ. Toto ustanovení o absolutní neplatnosti je naplněno porušením zákona a veřejného pořádku.¹⁹⁷

¹⁹⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 302.

¹⁹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245.

¹⁹⁶ HOLÍKOVÁ L. Možnost dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 20.

¹⁹⁷ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [cit.

Ke stejnému závěru dochází *a contrario* vyloučením relativní neplatnosti. Aby takové jednání bylo neplatné, je nutné neplatnost namítnout. Vzhledem k tomu, že článek vychází u výpočtu volné čtvrtiny z okamžiku úmrtí zůstavitele, je rozsah pořízení v dědické smlouvě znám až ke dni úmrtí a není tedy možné namítnout neplatnost právního jednání, když nelze s určitostí říct, že se toto ustanovení porušilo. Po smrti zůstavitele by se neplatnosti mohl dovolat jeho nástupce, kterým by byl smluvní dědic. Ten by se však logicky neplatnosti smlouvy dovolat nechtěl.¹⁹⁸

Opačný názor zastává Martin Šešina, který dovozuje relativní neplatnost mj. skrze historický výklad. Vychází z ustanovení § 586 ObčZ, které říká, že „*je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba*“. Pokud je tedy volná čtvrtina stanovena na ochranu zůstavitele a ten se neplatnosti nedovolá, právní jednání je považováno za platné. Tím pádem by smluvní dědic získal větší podíl na pozůstalosti, než jsou $\frac{3}{4}$. Tuto teorii podporuje komparací s ustanovením § 1253 ABGB, které výslovně uvádělo, že i kdyby zůstavitel pořídil o celé pozůstalosti v dědické smlouvě, volná čtvrtina připadne zákonným dědicům. Současné ustanovení § 1585 odst. 1 ObčZ však tento dovětek neobsahuje.¹⁹⁹

Nutno podotknout, že dobová judikatura dovodila částečnou neplatnost dědické smlouvy v té míře, která převyšovala podíl $\frac{3}{4}$ na pozůstalosti.²⁰⁰ Bylo však možné, aby smluvní dědic získal celou pozůstalost s tím, že následně vyplatí odkaz ve výši $\frac{1}{4}$ pozůstalosti zákonným dědicům.²⁰¹ V tomto směru je tedy potřebné počkat na současnou soudní praxi, jaké zaujme stanovisko v této věci. Zda vyjde z prvorepublikové soudní praxe, nebo použije výše uvedený historický výklad dle Martina Šešiny.

3.4.2.3 Neplatnost podmínek

Hlava třetí o dědickém právu obsahuje úpravu podmínek jako vedlejších doložek závěti (§ 1561 až § 1563 ObčZ). Pro komparaci budou tyto podmínky pro závěť stručně představeny. Především je zde obecné pravidlo pro vedlejší doložky

9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z.>

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 17.

²⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2.5.1931, sp. zn. R I 212/31.

²⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29.4.1932, sp. zn. R I 177/32.

jako takové, že pokud směřuje ke zjevnému obtěžování dědice ze zůstavitelovy svévole, odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná, nepřihlíží se k nim (§ 1551 odst. 2 ObčZ). Jde o tzv. zdánlivé právní jednání, které nepůsobí právní účinky (§ 554 ObčZ), z důvodu chybějící vůle (§ 551 ObčZ), nedostatečné vážnosti vůle (§ 552 ObčZ), nebo neurčitosti či nesrozumitelnosti vůle (§ 553 odst. 1 ObčZ). Stejně zdánlivá bude i podmínka rozvazovací, pokud je její splnění nemožné (§ 1563 odst. 1 ObčZ). Nemožná podmínka odkládací bude neplatná (§ 1563 odst. 2 ObčZ).

Z dikce § 1587 ObčZ tyto podmínky nejsou použitelné pro dědickou smlouvu, protože se použijí ustanovení o podmínkách běžného právního jednání. Tím se posiluje kontraktuální prvek dědické smlouvy na úkor prvku testamentárního. Vzhledem k tomu, že zákon zmiňuje pouze podmínky, další doložky použít lze, pokud to není proti jejich smyslu.²⁰² Někteří autoři si toho ustanovení vykládají tak, že nelze použít nejen ustanovení o podmínkách závěti, ale ani obecnou úpravu o vedlejších doložkách závěti týkající se těchto podmínek.²⁰³ Autor této práce má však za to, že tuto obecnou úpravu použít lze, protože § 1587 ObčZ hovoří pouze o podmínkách a výslovně odkazuje na obecná ustanovení o podmínkách právního jednání.

Dochází tak i k vyloučení § 1561 ObčZ, který vyžaduje splnění podmínky znovu po smrti zůstavitele, je-li možné její opakované splnění. U dědické smlouvy tak postačí její splnění za zůstavitelova života, resp. pouze jednou.²⁰⁴

S ohledem na zásadu § 574 ObčZ, že na právní jednání je potřeba hledět na spíše jako platné než neplatné, a § 576 ObčZ, se bude zpravidla jednat pouze o částečnou neplatnost. Bude-li tedy možné oddělit podmínku od zbylé části dědické smlouvy, ta bude ve zbytku platná.

Bude-li uložena nemožná podmínka rozvazovací, bude se jednat o zdánlivou podmínku podle § 548 odst. 1 ObčZ. Nemožná odkládací podmínka je absolutně neplatná.²⁰⁵ Někteří autoři ještě rozlišují nemožnost plnit na počáteční a následnou. U rozvazovací podmínky dovozují její zdánlivost. Nebude se k ní přihlížet, a tedy právní jednání bude platné. U odkládací podmínky

²⁰² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 248.

²⁰³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 293.

²⁰⁴ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

²⁰⁵ KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 340.

s počáteční nemožností plnění dovozují neplatnost právního jednání jako celku, kdežto následná nemožnost má za následek neúčinnost právního jednání *pro futuro*.²⁰⁶

3.4.2.4 Dispozice s majetkem neslučitelná s dědickou smlouvou

Ustanovení § 1588 odst. 2 ObčZ umožňuje smluvnímu dědici dovolat se neúčinnosti darovací smlouvy či pořízení pro případ smrti, pokud nejsou slučitelná s dědickou smlouvou. Aby jednání bylo neslučitelné, zpravidla půjde o zmenšení velikosti podílu o značnou míru darovací smlouvou, nebo bude pořízení pro případ smrti podílem, který překračuje ten obsažený v dědické smlouvě (tedy např. více než ¼). Pokud byl podíl na pozůstalosti stanoven konkrétní věcí namísto ideálním podílem (tzn. kupř. domem, automobilem, namísto ¾ pozůstalosti), neslučitelné bude takové jednání, které se bude týkat těchto konkrétně určených věcí.²⁰⁷

Pokud pořízení pro případ smrti (závěť nebo dovětek) pouze ruší povinnosti z dědické smlouvy, použije se § 1590 ObčZ a dědic má možnost zhojit situaci svým souhlasem. Pokud tak neučiní, toto právní jednání nebude účinné.²⁰⁸ Naopak pokud nově pořizuje pro případ smrti (jinou dědickou smlouvou, závětí či dovětkem), je toto právní jednání účinné, pokud se smluvní dědic neúčinnosti nedovolá ve smyslu shora citovaného ustanovení.

Lze tedy hovořit o relativní neúčinnosti podle § 589 a násl. ObčZ. Smluvní dědic se může u soudu domoci odpůřčí žalobou, že vůči němu není právní jednání účinné. Odborná literatura se zde zmiňuje o promlčecí lhůtě, která běží ode dne, kdy mohla být žaloba podána poprvé. Tuto subjektivní lhůtu dále nespecifikuje, pouze uvádí, že právo uplatnit relativní neúčinnost se promlčí nejdéle po deseti letech ode dne, kdy dospělo (§ 629 odst. 2 ObčZ).²⁰⁹

Autor diplomové práce má za to, že se užije ustanovení § 591 ObčZ, které stanoví dvouletou subjektivní lhůtu. Toto ustanovení se vztahuje na bezúplatná

²⁰⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1959.

²⁰⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1651.

²⁰⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 297.

²⁰⁹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 103.

právní jednání. Ta bezesporu zahrnují i darovací smlouvu.²¹⁰ Dle názoru autora sem lze zahrnout i závěť a případně i dovětek. V případě nově pořízené dědické smlouvy, která by vedle původní neobstála a smluvnímu dědici by umožňovala dovolat se relativní neplatnosti, se ustanovení § 591 ObčZ bude vztahovat pouze na takovou smlouvu, která byla sjednána jako bezúplatná. Otázkou zůstává postup v případě úplatné dědické smlouvy. Smluvní dědic se i zde bude moci dovolávat neplatnosti, pokud vedle sebe tyto dědické smlouvy neobstojí, avšak jako úplatné právní jednání bude použita lhůta § 590 ObčZ.

Pokud si strany neujednaly něco jiného, smrtí smluvního dědice před smrtí zůstavitele závazky z dědické smlouvy zanikají.²¹¹ Zůstavitel tak může znovu uzavřít jinou dědickou smlouvu.

²¹⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2144.

²¹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 249.

4 NĚKTERÉ ZPŮSOBY ZÁNIKU DĚDICKÉ SMLOUVY

Posílení kontraktuálního prvku v dědické smlouvě je možné spatřit i v různorodosti způsobů zániků závazků z ní plynoucích. Jednostranné pořízení pro případ smrti totiž lze zrušit jednak pořízením nového, které bude tomu starému obsahově konkurovat a neobstojí tak vedle sebe (§ 1576 ObčZ), nebo jej lze odvolat. Za odvolání se považuje i vydání soukromé listiny z notářské úschovy nebo vydání originálu notářského zápisu (§ 1579 ObčZ).

Dědická smlouva už z povahy dvoustranného právního jednání omezuje zůstavitele ve výše uvedeném, takže on sám nemůže dědickou smlouvu zrušit bez předchozího ujednání, nebo uzavřít novou dědickou smlouvu s jinou smluvní stranou. Vystavoval by se tak neúčinnosti právního jednání ve vztahu k předchozímu smluvnímu dědici podle § 1588 odst. 2 ObčZ.

Imperfektní dědická smlouva, tedy taková, která trpí vadami, rovněž může posléze zaniknout z důvodu neplatnosti, jak bylo již vysvětleno v kap. 3.4. Nicméně v rámci preference platnosti právního jednání může v určitých případech dojít ke konverzi na závěť. Předchozí text již také zmínil možnost zrušení dědické smlouvy závětí se souhlasem smluvního dědice, či odmítnutí dědictví (resp. že lze smluvně vyloučit možnost odmítnout dědictví). Zdaleka se však nejedná o všechny možnosti.

Způsoby zániku závazků z dědické smlouvy tak lze v podstatě rozdělit podle projevu vůle a doby jejího projevu. Dědická smlouva tak může zaniknout z důvodu právní události, nebo dvoustranného či jednostranného právního jednání, které může být projevováno za života smluvních stran, pro případ smrti smluvního dědice či po smrti smluvních stran. V úvahu tak připadají nejen instituty práva závazkového, ale též z práva dědického. Následující text tak rozpracuje vybrané instituty, které v různém poměru kombinují tyto vlastnosti právní skutečnosti.

4.1 Splnění

Jedná se nepochybně o ideální a preferovaný způsob zániku závazku. Lze tak soudit i podle systematické úpravy zániku závazků, kdy je zvlášť upraveno splnění a zvlášť ostatní způsoby. Dědická smlouva bude vždy obsahovat závazek zůstavitele vůči druhé smluvní straně, že po jeho smrti bude ona nebo třetí osoba povolána za dědice či odkazovníka, a druhá smluvní strana toto

přijímá. Tento závazek je splněn smrtí zůstavitele. Nad tento základ si samozřejmě strany mohly ujednat povinnost splnění určitých podmínek.

Druhá smluvní strana může nabídnout protiplnění zůstaviteli za toto povolání za dědice či odkazovníka. Může jít o plnění peněžité i nepeněžité, jednorázové či opakované. Z hlediska dědické smlouvy je spíš pravděpodobné opakované plnění. Ačkoli se na první pohled může zdát, že jde pouze o v podstatě splácení ceny pozůstalosti, trefný příklad uvádí Václav Bednář ve svém článku. Může totiž jít o situaci, kdy zůstavitel nemá dostatek prostředků na zajištění důstojného života, ale má nemovitou věc (např. dům), ve kterém ale bydlí, a proto ho nechce prodat.²¹² Druhá smluvní strana se tak zaváže k hrazení nákladů spojených s údržbou, pravidelným splátkám doživotní renty, či uhrazení jednorázové částky. Plnění ale také může být i nepeněžité, tedy pravidelná údržba této nemovitosti.

Z pohledu druhé smluvní strany jsou potom tyto periodicky se opakující peněžité dávky splněny poslední dávkou, na kterou měl zůstavitel dle dědické smlouvy nárok. Vzhledem k tomu, že šlo o doživotní plnění, tedy do konce života, smrtí zůstavitele závazek zanikne podle § 2702 ObčZ.

4.2 Dohoda

Jedná se o možnost smluvních stran se dohodnout na zrušení závazku, který ještě nebyl splněn, neboť splněním závazek zaniká (§1908 odst. 1 ObčZ). Jde o dvoustranné právní jednání typicky až po uzavření smlouvy. Formu dohody zákon přímo neupravuje, a proto je v tomto případě nutné vyjít z ustanovení § 564 ObčZ.²¹³ To říká, že je potřeba pro změnu obsahu právního jednání využít stejnou nebo přísnější formu. V tomto případě je vhodná forma notářského zápisu i z hlediska evidování listiny Notářskou komorou ČR, protože do Evidence PPS se zapisují také listiny o zrušení právních jednání pro případ smrti (§ 35b odst. 1, písm. e) NotŘ).

²¹² BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z>.

²¹³ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1114. Autoři komentáře však uvádějí, že tento výklad není zcela jednoznačný. Toto ustanovení totiž hovoří o změně obsahu právního jednání a nikoli o zrušení závazku. Autor této práce se domnívá, že toto ustanovení je použitelné i s ohledem na následnou evidenci listiny (viz pokračující text).

Proti tomu oponují však jiní autoři s tím, že pokud bude dohoda samostatné právní jednání a nebude chápána jako změna, je vhodné použít § 559 ObčZ. Strany si tak mohou zvolit formu právního jednání právě proto, že ustanovení o dohodě ji neupravuje. Písemná forma by byla vhodná i s ohledem na potenciální spor o dědické právo. Sepsání dohody formou soukromé listiny je podle autorů také možné, protože i soukromou listinu je možné zapsat do Evidence PPS, pokud je ale dána do notářské úschovy.²¹⁴

4.3 Výpověď

Následující text bude rozpracovávat myšlenku Jiřího Svobody a Ondřeje Kličky o zrušení dědické smlouvy na základě ustanovení v závazkovém právu. Autoři tuto myšlenku dále rozvádí pouze o příklad, kdy by možnost výpovědi připadala v úvahu, tedy že by smluvní dědic nedostal závazku opakovaného plnění. Tato kapitola ukazuje výhody a nevýhody tohoto právního jednání dále.²¹⁵

Výpovědí je jednostranné právní jednání, které je adresné. To znamená, že pro účinnost musí být nejprve doručeno druhé smluvní straně. Vypovědět lze závazek, který zavazuje k opakovanému plnění (tedy např. doživotní renta pro zůstavitele), a to sice s účinky *ex nunc*.²¹⁶ Nutné však je možnost výpovědi smluvně sjednat, pokud není umožněna výpověď *ex lege* (§ 1998 odst. 1 ObčZ). Druhý odstavec umožňuje sjednat nepovinnou výpovědní dobu.

Dědická smlouva tak může obsahovat ustanovení o výpovědi například z důvodu neplnění výše uvedené renty. Vzhledem k tomu, že zákon zde také nestanoví formu tohoto jednání, je vhodné si ji sjednat na základě doporučení notáře. Takto sjednanou formou jsou strany vázány podle § 564 ObčZ.

4.4 Vydědění

Jde o jednostranné odvolatelné právní jednání zůstavitele pro případ smrti, které směřuje výlučně vůči potomku zůstavitele, který je nepominutelným dědicem. Zákon umožňuje vydědit zcela nebo jen z části, přičemž úplným vyděděním zůstavitel zbavuje nepominutelného dědice nejen práva na povinný

²¹⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 111.

²¹⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 90.

²¹⁶ KINDL, T. § 1998. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN R., BÁNYAIOVÁ, A. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. [online] Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. [cit. 3.4.2020] Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/11409/1/2>

díl, ale také práva na dědický podíl.²¹⁷ Vydědění je možné jen ze zákonných důvodů (§ 1646 odst. 1 ObčZ), případně bez uvedení důvodu (§ 1648 ObčZ), mlčky a po právu (§ 1651 odst. 2 ObčZ) a zvláštní úprava je v případě marnotratného potomka (§ 1647 ObčZ).

Povinný díl je absorbován buď dědickým podílem, nebo odkazem (§ 1644 odst. 1 ObčZ). Dědickým podílem se rozumí právo na část pozůstalosti (§1475 odst. 1 ObčZ). Pokud by tedy potomek dědil, povinný díl by byl zůstaven dědickým podílem. Pokud se povinného dílu nepominutelný dědic dříve výslovně zřekl renunciační smlouvou, zůstavitel ho již nemusí vydědit. Pokud by s tímto dědicem byla následně uzavřena dědická smlouva, nebo by zněla v jeho prospěch, nemohly by být vyděděním zvráceny účinky dědické smlouvy, protože práva na povinný díl se nepominutelný dědic již vzdal.

Ačkoli se jedná o jednostranné právní jednání, má zvláštní režim a poměrně striktní podmínky použití. Pokud je nepominutelný dědic zároveň smluvním dědicem, zůstavitel vyděděním dosáhne toho, že smluvní dědic nenabude dědictví. Vydědění však nabývá účinků až smrtí zůstavitele a až tímto okamžikem dochází k rušení účinků dědické smlouvy. Znamená to tedy, že dědická smlouva zůstává v platnosti po dobu života zůstavitele, pokud není zrušena jiným způsobem. Také to znamená, že případný jiný stranami ujednaný závazek stále platí.

Ohledně formy prohlášení o vydědění zákon stanoví, že pro něj platí totéž, co pro závěť (§ 1649 odst. 1 ObčZ). S ohledem na předcházení sporu o dědické právo lze doporučit notářský zápis. Pokud se zůstavitel rozhodne pro formu soukromé listiny, s ohledem na možnost zápisu této listiny do Evidence PPS podle § 35b odst. 1, písm. b) NotŘ je vhodné listinu alespoň uložit do notářské úschovy.

Prohlášení o vydědění není pořízením pro případ smrti, tudíž se smluvní dědic nemůže dovolat neúčinnosti ve smyslu § 1588 odst. 2 ObčZ. Tím spíš nejde o závěť a nevyžaduje se tak souhlas dědice ve smyslu § 1590 ObčZ. Naopak po vydědění může dle odborné literatury zůstavitel pořídit novou závěť, která by měla zůstat platná.²¹⁸ K tomuto závěru lze dojít s ohledem na účinky těchto právních jednání, které nastávají smrtí zůstavitele. Smluvní dědic je vyděděn a zůstavitel tak může volně pořídit o svém majetku jinak. Ustanovení

²¹⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 415.

²¹⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 106.

§ 1588 odst. 2 ObčZ umožňující dovolání se neúčinnosti vůči smluvnímu dědici totiž nepamatuje na možnost předchozího vydědění.

4.5 Výhrada soupisu

Zde jde o jednostranné právní jednání smluvního dědice, kterým dojde k uplatnění výhrady soupisu v řízení o pozůstalosti. Neruší smlouvu, nicméně omezuje její účinky. Dědic, který uplatnil výhradu soupisu, neodpovídá za dluhy zůstavitele v plné výši, ale pouze do výše nabytého dědictví (§ 1706 ObčZ). Jedná se o osobní právo dědice, kterého se nemůže smluvně vzdát a zůstavitel ho nemůže dědici nijak zakázat (§ 1674 odst. 1 ObčZ). Z toho plyne, že účinky výhrady soupisu jsou vždy jen ve vztahu k uplatnivšímu dědici.

Účinky výhrada soupisu ztratí ve chvíli, kdy se dědic ujme správy pozůstalosti, nebo pokud se prokáže, že dědic úmyslně zatajil nějaký majetek spadající do pozůstalosti (§ 1681 odst. 1 ObčZ). K tomu může dojít v úmyslu snížit odměnu notáře, která se počítá podle hodnoty aktiv pozůstalosti (viz podrobněji kap. 5.2). Otázkou zde zůstává, jak se bude nahlížet na pozůstalého manžela-smluvního dědice, který chce uplatnit výhradu soupisu, avšak nakládá s majetkem v pozůstalosti, neboť je součástí SJM.

Notář jako soudní komisař dědice poučí o právu na výhradu soupisu pozůstalosti. Dědicové se buď ústně do protokolu vyjádří o uplatnění či neuplatnění práva, případně se písemně vyjádří v měsíční lhůtě. Manžel, potomek a předek zde požívá zvláštní ochrany, kdy je potřeba výslovné vyjádření, zatímco u jiných dědiců se mlčení posuzuje jako neuplatnění výhrady soupisu (§ 1676 odst. 1 ObčZ).

Samotný soupis má potom formu protokolu (§ 179 ZŘS). O provedení soupisu rozhodne notář usnesením (§ 177 ZŘS), přičemž může stejně rozhodnout o nahrazení soupisu levnějšími variantami se stejnými účinky. Těmi jsou seznam pozůstalostního majetku sepsaný správcem pozůstalosti, nebo společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku. Obě tyto listiny mají formu soukromé listiny.

Ohledně účinků vůči věřitelům zůstavitele je však nutné uvést, že obvyklá cena majetku, který je smluvnímu dědici potvrzen v meritorním usnesení, není závazná, pokud nebyli účastníky řízení o pozůstalosti. Věřitelé tak mohou dědice

žalovat z titulu nesplacené pohledávky v civilním sporném řízení, kde mohou prokázat vyšší cenu majetku, než která byla uvedena v konečném usnesení.²¹⁹

4.6 Zánik manželství

Zvláštní úprava dědické smlouvy pro manžele pamatuje na dva scénáře pro zrušení práv a povinností z dědické smlouvy. Rozvod a zrušení neplatného manželství. Rozvod nemá vliv na trvání závazků v dědické smlouvě, pokud si strany neujednají, že případným rozvodem se dědická smlouva ruší. Pokud si strany neujednají v dědické smlouvě toto zrušení přímo, mohou se ho domáhat následně u soudu. Pokud se jednalo o sporný rozvod a návrh podá ten z manželů, který zapříčinil rozvrat manželství a nesouhlasil s rozvodem, soud návrhu na zrušení dědické smlouvy nevyhoví (§ 1593 odst. 1 ObčZ).

Stejný způsob zániku dědické smlouvy na základě žaloby v případě rozvodu manželství byl upraven v § 1264 ABGB. Nicméně stojí za zdůraznění, že dle úpravy v ABGB manželství zanikalo až rozlukou a nikoli rozvodem (§ 116 ABGB). V případě rozluky, tedy ekvivalentu současného českého rozvodu, však dědické smlouvy zanikaly, resp. zaniklo povolání ve prospěch manžela vinného.²²⁰ Současná právní úprava tak byla inspirována původním zněním ABGB, které však mělo jiný význam, než je tomu dnes.

Ohledně rozsudku o zrušení práv a povinností manželů z dědické smlouvy si autor diplomové práce dovoluje podotknout, že vnitřní předpis EPJPPS nijak neřeší zápis tohoto rozsudku do příslušné evidence Notářské komory ČR. Zákon stanoví pouze toliko, že se do Evidence PPS zapisují také listiny o zrušení právních jednání pro případ smrti (§ 35b odst. 1, písm. e) NotŘ). Záleží tedy, zda bude toto soudní rozhodnutí materiálně považováno za takovouto listinu, která zápisu do evidence podléhá. Byť je tato otázka v odborných kruzích zatím neřešena, autor se kloní k závěru, že tento rozsudek by měl podléhat zápisu do Evidence PPS.

Další ze způsobů zániků této zvláštní dědické smlouvy je prohlášení manželství za neplatné. Vzhledem k tomu, že i u neplatného manželství vzniká

²¹⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 587.

²²⁰ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské V. Právo dědické.* 2. doplněné vydání. Praha: Všeherd, 1933, s. 53. Naopak nevinný manžel zůstává smluvním dědicem a nedědí ze zákona (§ 1266 ABGB). Dobová judikatura dovodila, že se nevinný manžel v tomto případě nemůže domáhat zrušení dědické smlouvy ve smyslu § 1264 ABGB. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 8.6.1944 sp. zn. Rv I 180/44.

SJM, je zrušením manželství potřeba toto jmění vypořádat. Dědická smlouva je *ex lege* neplatná, vysloví-li soud neplatnost manželství (§ 1593 odst. 2 ObčZ). Vzhledem k tomu, že o neplatném manželství lze hovořit až právní mocí soudního rozhodnutí, může také nastat situace, že manželství dříve zanikne smrtí jednoho z manželů. V tomto případě by dědická smlouva zůstala platná.

Dozajista spornou otázkou je konflikt řízení o zrušení manželství a pozůstalostního řízení jednoho z manželů v pozici strany dědické smlouvy, kde mohou vznikat kromě majetkových důsledků také důsledky statusové. Druhá část věty § 1593 odst. 2 ObčZ říká, že „*ledaže takové manželství již dříve zaniklo smrtí jednoho z manželů.*“ Dle názoru Petra Bílka zde patrně dochází k zopakování zákazu v § 682 ObčZ, kdy se manželství neprohlašuje za neplatné, pokud již zaniklo.²²¹ Nicméně je nutné zohlednit také ustanovení § 684 odst. 2 ObčZ, které tvoří jistou výjimku. Pokud totiž bylo manželství uzavřeno např. za užití násilí, mohou návrh na zrušení manželství podat potomci manžela-zůstavitele, a to až do jednoho roku po jeho smrti. Dle názoru autora diplomové práce tak nedochází ke zopakování zákona. Přímou citovanou část ustanovení totiž pravděpodobně zabrání neplatnosti dědické smlouvy z důvodu prohlášení neplatnosti manželství po smrti jednoho z manželů.

Žádná dohledaná literatura se však už nezabývá vztahem registrovaného partnerství a § 1593 ObčZ. Autor diplomové práce je toho názoru, že pokud lze dovodit použití § 1592 ObčZ ve vztahu k partnerům, pak lze rovněž analogicky použít i tohoto ustanovení ohledně zrušení registrovaného partnerství, nebo jeho prohlášení za neplatné.

²²¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 308.

5 VYBRANÉ PRAKTICKÉ ASPEKTY

Tato kapitola vyzdvihuje některé problémy, které dědická smlouva přináší v praxi, vždy však s ohledem na fakt, že smlouva již byla úspěšně sepsána. Ač se z počátku nemusí zdát tato problematika v některých ohledech ryze právní a hodná odborné debaty, opak je skutečností, která ukazuje na jistou nedokonalost právní úpravy dědické smlouvy. Cílem je problematiku pouze předestřít, neboť její vyřešení vyžaduje alespoň v některých oblastech změnu právních předpisů.

5.1 Zápis do evidence

Notářská komora České republiky vede v elektronické podobě seznamy a evidence a Rejstřík zástav (§ 35a NotŘ). V předešlém textu této práce byly již některé tyto evidence a seznamy představeny. Evidence PPS a Evidence LMMR slouží pro účely řízení o pozůstalosti.

Název již napovídá, že evidence není veřejným seznamem či rejstříkem. S veřejným seznamem či rejstříkem je spojován tzv. princip formální či materiální publicity, který evidence postrádají. Ve vztahu k veřejným rejstříkům se nabízí bližší vysvětlení tohoto principu v komentářové literatuře. Princip formální publicity „spočívá v právu každého na přístup k údajům zapisovaným do veřejného rejstříku bez ohledu na existenci či neexistenci jeho právního zájmu.“²²² Pro úplnost, materiální publicita znamená, že „údaje zapsané v obchodním rejstříku jsou právně relevantní vůči třetím osobám i v případě, že neodpovídají skutečnosti.“²²³

Každý notář je ze zákona povinen provést zápis v těchto evidencích, pokud sám sepíše formou notářského zápisu listinu o právním jednání pro případ smrti či listinu o manželském majetkovém režimu (§ 35c odst. 1 a § 35d odst. 2 NotŘ). Díky této právní úpravě je možné při pozůstalostním řízení zjistit, zda zůstavitel pořídil pro případ smrti a zda měl majetkové úpravy v SJM.²²⁴ Vzhledem k tomu, že tyto smlouvy lze pořídít pouze formou notářského zápisu, měly by být vždy v evidencích k nalezení.

²²² HAVEL, M., ŠTENGLOVÁ, I., DĚDIČ, J., JINDŘICH, M. a kol. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 6.

²²³ Ibidem, s. 15.

²²⁴ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 286.

Výjimku z tohoto pravidla představuje Evidence, protože umožňuje i zápis pořízení, pro která zákon umožňuje i formu soukromé listiny. Tato pořízení však musí být notářem přijata do notářské úschovy, aby je mohl zapsat do evidence.

5.1.1 Evidence právních jednání pro případ smrti

Notářský řád formální publicitu explicitně popírá v ustanovení § 35c odst. 2. Stanoví, že osoba musí prokázat právní zájem a sdělení o evidování listiny o právním jednání pro případ smrti může být vydáno až po smrti zůstavitele. Sdělení má právo si vyžádat i notář pověřený jako soudní komisař v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli.

Vnitřní předpis Notářské komory ČR stanovuje výčet údajů zapisovaných do Evidence PPS (zejm. jde o identifikaci osoby pořizovatele a identifikaci listiny).²²⁵ Z ustanovení je patrné, že počítá spíše s jednostranným pořízením, neboť mluví o (jednom) pořizovateli a (jedné) listině. U dědické smlouvy, kde se strany povolávají za dědice navzájem (např. typicky manželé, nikoli však výlučně), tak nastává problém při zápisu do této evidence. Jedna listina se tedy musí zapsat jako dvě věci, tedy ke dvěma zůstavitelům, ačkoli bude mít přidělené stejné číslo Seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti.²²⁶ Stejný postup by se pravděpodobně uplatnil v případě, kdyby dědická smlouva měla více zůstavitelů, což by v praxi mohlo způsobit další evidenční komplikace.²²⁷

Tento seznam listin je v § 42 Kancelářského řádu charakterizován jako jeden z mnoha rejstříků notáře. Nemá však účinky ani veřejného seznamu, ani veřejného rejstříku. Jedná se o jakousi evidenci notáře, kam zapisuje všechny listiny o právním jednání, které sepsal. Slouží pro vyhledání příslušné listiny ve sbírce notářských zápisů či úschově notáře podle čísla tohoto seznamu. Toto číslo je totiž uvedeno ve sdělení z Evidence PPS. Rovněž lze ze seznamu vyčíst, zda je listina stále „živá“, nebo už došlo ke zjištění jejího stavu a obsahu v pozůstalostním řízení (tedy tzv. prohlášení či publikace listiny).²²⁸ Takto prohlášená listina se totiž následně odškrtně.

Po zápisu listiny do této evidence a smrti zůstavitele je potřeba listinu dohledat a prohlásit. Povinnost vyhledat v evidenci, zda zůstavitel pořídil pro případ smrti, má notář pověřený jako soudní komisař, avšak dědická smlouva

²²⁵ § 4 odst. 1 EPJPPS.

²²⁶ Čl. II přílohy č. 7 Kancelářského řádu.

²²⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 85.

²²⁸ Čl. IV přílohy č. 7 Kancelářského řádu.

(resp. ostatní pořízení pro případ smrti) u téhož notáře nemusí být nutně uložena. Tento notář tedy zažádá toho, u kterého je daná listina uložena (což je notář, který ji sepsal, příp. jeho nástupce v úřadu ve smyslu § 102 odst. 1 ZŘS), aby zjistil její stav a obsah, tedy aby vyrobil protokol a připojil ověřený opis dědické smlouvy, a výsledek této činnosti předal pověřenému soudnímu komisaři podle § 142 odst. 2 a 3 ZŘS. Notář, který provedl zjištění stavu a obsahu, má dále evidenční povinnost. Tou je převedení záznamu v Evidenci PPS o dědické smlouvě zůstavitele do části, jež obsahuje takto prohlášené listiny.²²⁹

U dědické smlouvy, která kde zůstavitel pouze povolává dědice a ten to přijímá, nebude komplikace žádná. V případě vzájemných prohlášení za dědice či snad dědických smluv s větším množstvím zůstavitelů, už se objevují různé názory, jak danou situaci řešit.

Šimon Klein ve svém článku rozvádí myšlenku, aby první prohlášení nebylo zaznamenáváno do Evidence PPS, tedy aby záznam nebyl převeden do části prohlášených listin. Až po dalším prohlášení dědické smlouvy v pozůstalostním řízení po druhé smluvní straně by tak byl záznam přesunut.²³⁰ Autor diplomové práce má za to, že tímto postupem by došlo k porušení již zmíněné povinnosti notáře tuto listinu v Evidenci PPS přesunout do části o prohlášených listinách navzdory tomu, že toto ustanovení nestanoví žádnou lhůtu.²³¹ Tento postup by tak fakticky způsobil zmatek v této evidenci, zda jde o zatím první či už další prohlášení listiny a nelze jej doporučit. Z ustanovení § 4 EPJPPS totiž neplyne, že by tato evidence zaznamenávala počet prohlášení. Je to zbytečné, když se listina má přesunout po prohlášení do zvláštní části. Proto se dědická smlouva může zapsat do této evidence víckrát, tedy ke každému ze zůstavitelů jednou.

V případě, že by tomu tak nebylo, listina se zapsala pouze jednou a pouze by se čekalo až na to finální prohlášení a následný přesun, mohlo by snadno dojít k omylu. Listina by totiž mohla být prohlášena hned napoprvé, čímž by další zůstavitelé mohli utrpět škodu, což ostatně i sám Šimon Klein uznává.²³²

Notář prohlašující listinu má kromě evidenční povinnosti také povinnost odškrtnout zápis ve svém Seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti.

²²⁹ § 14 odst. 1 EPJPPS.

²³⁰ KLEIN, Š. Quo vadis, dědická smlouvo? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 17.

²³¹ § 14 odst. 1 EPJPPS. Ačkoli v případě holografní závěti uložené u soudu notář toto provede „bez zbytečného odkladu poté, co se o tom z pozůstalostního spisu dozvědí“.

²³² KLEIN, Š. Op. cit., s. 17.

Seznam není připraven na vícenásobné odškrtnutí, které se nabízí v důsledku mnohosti zůstavitelů. Na rozdíl od Evidence PPS, kde se mnohost dá vyřešit přidělením jednoho čísla listiny k více zůstavitelům a následně se k zápisům v evidenci chovat jako k nesouvisejícím, do tohoto seznamu se zapisují listiny, a tedy všichni zůstavitelé jsou uvedeni u jednoho záznamu. Nabízí se tak *a simili* postup navržený Zdeňkem Ryšánkem v komentáři, který se vztahuje na pluralitu subjektů renunciační smlouvy. V tomto seznamu se provede záznam do poznámky, kdy došlo k prohlášení listiny jednoho ze zůstavitelů v Evidenci PPS.²³³ Po posledním prohlášení lze tento záznam odškrtnout i v seznamu.

Je tedy nesporné, že se dědická smlouva bude zapisovat do Evidence PPS u všech osob, které lze považovat za zůstavitele. Za to prohlášení dědické smlouvy s pluralitou zůstavitelů je v praxi možný problém, byť půjde bez pochyby o výjimečné případy. Je patrné, že minimálně Seznam listin o právních jednáních pro případ smrti sám s tímto nepočítá, a proto má autor diplomové práce za to, že, byť i v takto základní rovině, jsou potřebné určité změny. Lze navrhnout např. zrušení seznamu a jeho nahrazení kontrolními výpisy z Evidence PPS, které už teď umožňuje § 17 EPJPPS. Číslo seznamu ve smyslu § 4 odst. 1, písm. d) EPJPPS by pak mohlo být nahrazeno číslem NZ u notářských zápisů či N u úschov soukromých listin s pořízením pro případ smrti.

Pro úplnost je jistě vhodné zmínit, že Evidence PPS se vede zvlášť pro listiny o správě pozůstalosti či povolání vykonavatele (§ 3 odst. 4 EPJPPS). Technicky vzato se tak tato evidence dělí na celkem čtyři části, kdy dvě jsou pro prohlášené listiny a dvě pro „živé“. Pokud bude obsahovat dědická smlouva ustanovení o povolání správce pozůstalosti či vykonavatele, bude o tomto zápis v obou částech evidence (§ 3 odst. 5 EPJPPS). Shora uvedený postup o zápisu, prohlašování, či přesouvání záznamu do části o prohlášených listinách, se zde aplikuje také.

5.1.2 Evidence listin o manželském majetkovém režimu

Do této evidence se zapisují pouze veřejné listiny. Kromě notářských zápisů obsahujících smlouvy o modifikaci manželského majetkového režimu, se evidují také rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu (§ 3 ELMMR).

²³³ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 700.

Tato evidence je ze své povahy už připravená na zápis více osob k jedné listině, totiž dvou manželů či snoubenců (§ 4 odst. 1 ELMMR).

Notář jako soudní komisař v řízení o pozůstalosti po jednom z manželů má i zde povinnost vyhledat listiny, pokud nějaké jsou. Notář, který listinu sepsal (či jeho nástupce) pak musí opět prohlášený notářský zápis o smlouvě přesunout v evidenci do části o prohlášených listinách. Případné rozhodnutí soudu zakládající majetkový režim však do této části nepřesouvá sám notář, ale Notářská komora ČR na základě jeho oznámení (§ 11 odst. 1 ELMMR).

Vzhledem k tomu, že zápis jedné listiny obsahuje v Evidenci MMR obě osoby, po smrti druhého z manželů nebude nalezen žádný záznam. Jedná se minimálně o úsporu nákladů na rozdíl od dědické smlouvy mezi manželi, která se v Evidenci PPS zapisuje více záznamy, a je tedy třeba ji prohlásit víckrát, ačkoli obsahově už mohla být vyčerpána po smrti prvního z manželů.

Vedle této evidence je veden Seznam listin o manželském majetkovém režimu, který je na rozdíl od Seznamu listiny o právních jednáních pro případ smrti vedený Notářskou komorou ČR a má charakter veřejného seznamu. Plyne tak z ustanovení § 351 odst. 1 NotŘ, kdy listin zapsaných v tomto seznamu se manželé *„mohou dovolat vůči třetím osobám, i když tyto s jejich obsahem nebyly seznámeny“*.

Zápis do tohoto seznamu je možný na žádost obou manželů, případně tak notář provede sám, pokud si to manželé předem ve smlouvě ujednali (§ 6 SLMRR). Soudní rozhodnutí zapíše Notářská komora ČR vždy po doručení stejnopisu soudem, přičemž žádost o zápis či souhlas manželů není vyžadován (§ 7 odst. 2 SLMRR).

Listiny zapsané v tomto seznamu se neprohlašují pro účely řízení o pozůstalosti (k tomu slouží Evidence MMR). Seznam se skládá z rejstříkové části, která obsahuje údaje dle § 4 ELMMR (zejm. identifikace manželů, listiny a notáře, který ji sepsal), a dále ze sbírky listin, která obsahuje stejnopisy listin v elektronické podobě (§ 3 ELMMR). Z tohoto důvodu může každý notář na žádost vydat komukoli potvrzení, že neexistuje záznam o listině, případně rovnou vydat opis listiny, pokud záznam nalezen bude (§ 13 ELMMR).

5.2 Účtování

Notářské úkony jsou zpoplatněny v souladu s Notářským tarifem, který je stejně jako např. advokátní tarif vyhláškou ministerstva. Na rozdíl

od zmíněného advokátního tarifu²³⁴ se notáři nemohou od znění vyhlášky odklonit ani na základě smlouvy s klientem, což je mj. důsledek nezávislosti při výkonu notářské činnosti podle § 5 odst. 1 NotŘ.

Při rekodifikaci soukromého práva ve vztahu k dědické smlouvě však nedošlo ke změně přílohy Notářského tarifu (dále též „Sazebník“) a z tohoto důvodu je dědická smlouva účtována jako „sepsání notářského zápisu o právním jednání“ podle položky A Sazebníku.²³⁵ Jedná se o viditelné posílení kontraktuálního prvku dědické smlouvy, protože ostatní pořízení pro případ smrti, která mají pouze prvek testamentární, mají stanovenou pevnou sazbu v položce D, bod 1. Sazebníku ve výši 1 500 Kč.

Cena za sepsání dědické smlouvy se procentuálně odvíjí od tarifní hodnoty.²³⁶ Tou je obvyklá cena věci, kterou lze zjistit např. z prohlášení smluvních stran. U běžné dědické smlouvy tak půjde o hodnotu pozůstalosti. Vzhledem k tomu, že zpravidla pořizuje o majetku a dluhy se k dědickému podílu poměrně započtou, tak má autor této práce za to, že by se tarifní hodnota počítala z výše dědického podílu ceny aktiv budoucí pozůstalosti.²³⁷

Vzhledem k tomu, že dědická smlouva může obsahovat i jiné závazky finančního charakteru bude se postupovat podle pravidla § 3 odst. 2 NotT a tarifní hodnota se určí podle úkonu, za který je nevyšší odměna. Tímto jiným úkonem bude zpravidla protiplnění druhé smluvní strany. Pokud půjde o jednu pohledávku, bude vzata v potaz její výše (§ 4a NotT). Jestliže půjde o více pohledávek, nebo snad o rentu, Tarifní hodnotou je součet těchto plnění. Jestliže bude renta sjednána na dobu delší než pět let, nebo do konce života zůstavitele, jako tarifní hodnota poslouží pětinasobek ročního plnění (§ 4 odst. 6 NotT).

Pokud by však dědická smlouva obsahovala pouze obecné ustanovení, např. „povolávám jediného dědice ke třem čtvrtinám své pozůstalosti...“ tarifní hodnota je nezjistitelná, případně velmi obtížně zjistitelná, a postupovalo by se podle ustanovení, které účtuje za sepis 3 000 Kč.

Bude-li tarifní hodnota bez větších obtíží zjistitelná, bude se postupovat podle první věty položky A Sazebníku. Následující tabulka má za úkol

²³⁴ § 3 a násl. vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

²³⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 112.

²³⁶ Tarifní hodnota je procentuální podíl z hodnoty předmětu úkonu, kterým je v tomto případě smlouva (§ 3 NotT).

²³⁷ *A simili* § 12 odst. 1 NotT.

demonstrovat prakticky výpočet odměny notáře. Modelovým příkladem budiž situace, kdy byl povolán dědic ke $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, za což byla zůstaviteli přislíbena doživotní renta o výši měsíční splátky 11 000 Kč, dále hrazení výdajů spojených s údržbou domu, kde zůstavitel žije, a který tvoří součást pozůstalosti.

Zde bude nejspodněji zjistitelnou hodnotou pětinasobek ročních splátek doživotní renty, což činí 660 000 Kč. Hodnotu aktiv pozůstalosti nelze s jistotou určit, neboť není jisté, že nemovitá věc zůstane součástí pozůstalosti. Cena samotného sepsání dědické smlouvy tak bude 8 360 Kč.

Tarifní hodnota v Kč	Výše v procentech	Částka v Kč
Z prvních 100 000	2,0	2 000
Z přebytku do 500 000	1,2	6 000
Z přebytku do 1 000 000	0,6	360
Z přebytku do 3 000 000	0,3	0
Z přebytku do 20 000 000	0,2	0
Z přebytku do 30 000 000	0,1	0
Z přebytku do 100 000 000	0,05	0

Tab. 2: *Metoda výpočtu odměny notáře z tarifní hodnoty dědické smlouvy* (Zdroj: věta první položky A Sazebníku).

Tarifní hodnota nad 100 mil. Kč se nezapočítává. Položka A Sazebníku také stanovuje minimální cenu v případě, že tarifní hodnota by se dala zjistit a výpočet by vyžadoval shora uvedenou tabulku. Minimální cena by tedy byla 1 000 Kč. Pro notáře by v tomto případě bylo výhodnější, kdyby tarifní hodnotu nezjišťoval. Nicméně notář má povinnost nepostupovat paušálně a alespoň se pokusit tarifní hodnotu určit, není-li to příliš obtížné.²³⁸

Jak bylo již výše zmíněno, jednou z výhod sepsání pořízení pro případ smrti notářem je jeho povinný zápis do Evidence PPS, kterou vede Notářská komora ČR. Za tento úkon si notář dle položky O Sazebníku účtuje 100 Kč. Notářská komora ČR za tento úkon navíc požaduje náhradu hotových výdajů ve výši 200 Kč.²³⁹

Vzhledem k tomu, že Notářský tarif považuje dědickou smlouvu spíše za smlouvu o právním jednání než za jiné pořízení pro případ smrti, v ceně je též

²³⁸ Usnesení Prezidia Notářské komory ČR ze dne 30.3.1993 [online, cit. 1.4.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/vykladova-stanoviska/040.pdf>

²³⁹ Bod 1, písm. a) usnesení Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 ze dne 30.3.1993 [online, cit. 1.4.2020]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/usneseni/2013_P13-10.pdf.

jeden stejnopis. Za vydání každého dalšího stejnopisu se dle položky J, bod 2. Sazebníku účtuje 100 Kč za každou započatou stránku textu.

Nutno však podotknout, že notář může být plátcem daně z přidané hodnoty, a proto je nutno výslednou částku zvýšit o 21 % ve smyslu § 47 odst. 1, písm. a) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Nelze opět nezmínit značnou výhodu, kterou má dědická smlouva pojatá do listiny o modifikaci manželského majetkového režimu. Vzhledem k tomu, že jde o právní jednání, opět bude použita položka A Sazebníku. Poslední věta tohoto ustanovení výslednou sumu z Tab. 2 dělí dvěma. I v tomto případě se tarifní hodnota počítá ve smyslu § 3 odst. 2 NotT podle nejvyšší hodnoty předmětu úkonu.²⁴⁰

Odpověď na otázku, kdo má zaplatit, dává ustanovení § 108 NotŘ. Touto osobou je žadatel, který chtěl sepsat notářský zápis. Žadatelem je osoba, která notáře požádala o sepsání notářského zápisu, přičemž nemusí nutně jít o subjekt tohoto jednání.²⁴¹ Pokud je více žadatelů, zákon jim zde zakládá solidární povinnost dluhy zaplatit. Účastníci se však mohou dohodnout, že odměnu notáře a další související výdaje uhradí pouze jeden z nich,²⁴² což je rozhodně výhodné i pro notáře z hlediska evidování plateb v účetnictví.

Tím však proces zdaleka nekončí, neboť je také nutné počítat i s náklady v budoucím pozůstalostním řízení, které jsou zpravidla tvořeny také hotovými výdaji (§ 127 ZŘS). Ty však z logiky věci bude platit především smluvní dědic.²⁴³

Zde jen pro úplnost. Nejprve je potřeba zjistit, zda zůstavitel pro případ své smrti pořídil, což sdělí Notářská komora ČR dálkovým přístupem a naučtuje si náhradu výdajů ve výši 100 Kč (totéž v případě zůstavitele ženatého v případě

²⁴⁰ Za zmínku stojí též použití výkladového stanoviska Notářské komory ČR č. 3/2007, které je dle názoru autora stále přiměřeně použitelné, ačkoli přímo odkazuje na dřívější právní úpravu smluv o modifikaci manželského majetkového režimu. Toto stanovisko říká, že tarifní hodnota není určitelná u smluv, které upravují majetek získaný manželi do budoucna podle § 143a ObčZ 1964. Výkladové stanovisko Notářské komory ČR č. 3/2007 ze dne 15.5.2007 [online, cit. 25.3.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitni-predpisy/vykladova-stanoviska/060.pdf>

²⁴¹ BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 579.

²⁴² Výkladové stanovisko Notářské komory ČR ze dne 17.5.2005 [online, cit. 25.3.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitni-predpisy/vykladova-stanoviska/055.pdf>.

²⁴³ Pokud se vzdá smluvní dědic dědictví, přejde tato povinnost na dědice z jiných pořizování pro případ smrti, případně na dědice zákonné. Bude-li řízení zastaveno (např. § 153 a § 154 ZŘS), nebo nastane-li odúmrtí, tato povinnost přejde na stát (§ 108 odst. 1, písm. d) ZŘS).

lustrace Evidence LMMR).²⁴⁴ Za každou takto nalezenou listinu je účtováno 250 Kč (spolu s případnou daní z přidané hodnoty) za zjištění jejího stavu a obsahu notářem, který není soudním komisařem v daném pozůstalostním řízení (§ 15 odst. 1 NotT).

²⁴⁴ Bod 2, písm. c) usnesení Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 ze dne 30.3.1993 [online, cit. 1.4.2020]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitni-predpisy/usneseni/2013_P13-10.pdf.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo poskytnutí vhledu do problematiky úpravy dědické smlouvy se zaměřením na sporná místa. Ta se však nemusí jevit spornými vždy, nýbrž zpravidla až ve chvíli, kdy se začnou stupňovat požadavky smluvních subjektů.

Jevilo se jako přinejmenším vhodné začít genezí tohoto institutu s ohledem na jeho *staronovou* povahu. V českém právním řádu byla dědická smlouva poprvé upravena již v ABGB, který však umožňoval její uzavření pouze mezi manželi, resp. snoubenci. Po vzniku Československa se objevila snaha o přijetí nového občanského zákoníku, který sice stále ještě počítal s dědickou smlouvou, ale nikdy nevešel ani v platnost. Následně postupně přijaté občanské zákoníky úpravu dědické smlouvy vypustily. Po nové úpravě Současným OZ lze spatřit patrné rozvolnění striktní úpravy z ABGB, která však místy přetrvávala. Právě nová úprava má dle autora za následek nízké povědomí veřejnosti o tomto pořízení pro případ smrti, které bylo patrné z provedeného výzkumu.

Dále se práce zaměřila na vymezení tohoto institutu v komparativním pojetí s ostatními dědickými tituly. Dědická smlouva si uchovala svou vlastnost nejsilnějšího dědického titulu, což se projevuje v konkurenčním postavení s jiným dědickým titulem, a případně také ve sporu o dědické právo. K souběhu více dědických titulů při pořízení dědickou smlouvou však musí nezbytně nutně dojít s ohledem na institut volné čtvrtiny, kdy může zůstavitel volně pořídit závětí, nebo ponechat zákonnou dědickou posloupnost, přičemž zákon tak plní svou funkci subsidiárního dědického titulu.

Nejvíce pozornosti bylo věnováno náležitostem dědické smlouvy, přičemž práce se zaměřila na subjekty, formu a obsah právního jednání, jakožto i na následky nedodržení některých náležitostí.

V části o subjektech se objevilo hned několik sporných bodů. Nejprve ve vztahu k zůstaviteli vznikla otázka souhlasu jeho opatrovníka s uzavřením dědické smlouvy, pokud byl ve svéprávnosti omezen. Jako nejvhodnější řešení vyplynulo udělení souhlasu přímo v notářském zápisu. Vzhledem k tomu, že opatrovník pouze uděluje souhlas a sám neprojevuje vůli za opatrovance, autor dovodil, že bude mít opatrovník postavení účastníka při sepisování dědické smlouvy a nikoli jen zástupce. Nebude však subjektem dědické smlouvy

a ani smluvní stranou. Bylo by však vhodné, aby zákonodárce postavil na jisto, zda je nutné přivolení také opatrovnického soudu.

Následně byla řešena mnohost smluvních stran a kumulace subjektů v postavení dědice či zůstavitele. Zákon tuto možnost přímo nezakazuje a může tak dojít tedy i k sepsání smlouvy, která by řešila v jedné listině dědické poměry v rámci celé rodiny.

Jako sporné se jeví postavení právnické osoby jako smluvní strany s ohledem na zákonný zákaz zastoupení. S postupem času však lze vidět tendenci autorů odborných publikací vykládat tento zákaz volněji, případně jej vztahovat pouze na stranu zůstavitele. S ohledem na historický výklad zde patrně nelze očekávat napravení po legislativní stránce a bude tedy nutné počkat na současnou soudní praxi, jak se k tomu postaví. Zákon však nebrání, aby právnické osoby byly povolávány za dědice jako třetí osoby.

V další části byla diplomová práce orientována na obsahovou stránku, přičemž autor se zaměřil na omezení pořízení pouze o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti. Řešenými otázkami byly komplexní část, ze které se tento podíl počítá, a také okamžik tohoto výpočtu. Zákon tento podíl vymezuje v podstatě negativně formou volné čtvrtiny pozůstalosti, čímž ale zakládá diskontinuitu dřívější úpravy v ABGB a není tak jisté, zda lze použít stejnou metodu výpočtu. Vzhledem k různým názorům odborné veřejnosti na výklad tohoto ustanovení, neexistenci nové judikatury a diskontinuitě úpravy lze s ohledem na právní jistotu *de lege ferenda* doporučit, aby byl vyřešen vztah volné čtvrtiny a povinného dílu, resp. stanoveno na jisto, z jaké části se přesně bude počítat tento podíl. Pokud však jde o okamžik výpočtu, autor diplomové práce je toho názoru, že podíl $\frac{3}{4}$ musí vyhovět zákonu až v okamžiku úmrtí zůstavitele.

Prostor byl věnován také poměrně progresivní úpravě o převodu majetku sepsaného ve formě veřejné listiny na smluvního dědice ještě za zůstavitelova života. S ohledem na prezentované názory odborné veřejnosti je autor toho názoru, že došlo k legislativní chybě, neboť by dědici vznikalo dědické právo k majetku, který je již fakticky v jeho vlastnictví, neboť došlo k jeho převodu. Ustanovení je tedy obtížně vyložitelné a autor má za to, že v budoucnu může působit problémy. Bude-li toto ustanovení kdy využito v praxi, je vysoce pravděpodobné, že nedlouho poté začne vznikat i soudní judikatura.

Z hlediska systematiky se práce dále zaměřila na možnosti zániku dědické smlouvy, kde autor dle svého názoru zvolil reprezentativní vzorek možností z dědického i závazkového práva a věnoval se i zvláštní úpravě manželů.

Poslední část diplomové práce se věnovala situacím, kterým čelí notář v praxi. Dědická smlouva podléhá zápisu do Evidence PPS a sepisující notář ji musí zapsat i do svého Seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti. Autor v této části navrhl zjednodušení úpravy, neboť tento seznam nepočítá s vícestrannými právními jednáními.

Druhým dílčím aspektem poslední části práce bylo vyúčtování odměny notáře s praktickou ukázkou metody výpočtu. Autor se zmiňuje i o výhodnější úpravě pro manžele či snoubence, kteří mohou v podstatě upravit dědickou smlouvu najednou ve smlouvě o manželském majetkovém režimu, a je jim účtována pouze polovina ceny. V tomto ustanovení autor shledává nepřímou diskriminaci registrovaných partnerů, kteří nemají možnost uzavírat modifikační smlouvy o majetkovém režimu, protože jim ani SJM ze zákona nevzniká, a nemají tudíž žádnou možnost snížení nákladů na sepsání dědické smlouvy. Vzhledem k tomu, že notář musí účtovat podle Notářského tarifu, je vhodné doporučit změnu této vyhlášky. S ohledem na složitost a komplexnost této problematiky lze stranou pozornosti ponechat řešení tohoto problému, kterýžto již v samém základu naráží na institut registrovaného partnerství.

Zcela jistě nebyla obsažena úplná problematika dědické smlouvy. Autor má však za to, že však práce pronikla alespoň do jádra tohoto institutu s přesahem do jiných částí občanského práva a případně jiných právních odvětví. Práci lze tedy uzavřít s tím, že institut dědické smlouvy má velký potenciál, avšak právní úprava vytváří nemálo otázek, což je jistě na škodu vzhledem k tomu, že dědická smlouva má z povahy své neodvolatelnosti a právní síly utvrzovat právní jistotu, a ne vytvářet pravý opak.

RESUMÉ

The presented thesis deals with one of several institutes of succession law, which are regulated in the current Civil Code. It is the inheritance contract that combines elements of the testament and the contract. This contract disappeared from the Czech legal system more than 60 years ago and was recently re-regulated.

The author divided the work into five sections. The first refers to the previous regulation of the inheritance contract in ABGB, which was in effect until 1950. Then, for the full point of view, the regulation to the law of succession is described, when the inheritance contract has disappeared from the legal system. At the end of the first chapter is a brief overview of the current legislation. Annex to this chapter is a practical demonstration of the contract of succession according to the previous legal regulation. The next chapter puts the inheritance contract into the context of other inheritance reasons.

The third chapter deals with the requirements of the instrument. First, it focuses on entities, with special regard to spouses and legal persons. Furthermore, the thesis focuses on formal and content aspects. There, it takes into account, in particular, the possible arrangements *inter vivos* and the *Quarta Falcidia*. An example of a practical solution is attached. Particular attention shall be paid to the renunciation contract and the matrimonial property contract, which may include the inheritance contract. The chapter also deals with some cases when legal requirements are not respected.

The fourth chapter deals with some ways of extinction of the obligations. The solution is presented in the perspective of inheritance and obligation law.

The last chapter deals with practical aspects of the inheritance contract. The author chose two aspects. Entry in the relevant registers of the Notarial Chamber of the Czech Republic and the method of billing of the notary's fee. Both of these topics have inadequate legal regulation, which the author illustrates in several examples.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

1. BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P., a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 922 s. ISBN: 978-80-7400-689-0.
2. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 436 s. ISBN: 978-80-7552-187-3.
3. FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 788 s. [cit. 12.4.2020]. ISBN: 978-80-7357-395-9. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/12000/1/2>.
4. FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN: 978-80-7400-570-1.
5. GRÜNWARD, V. *Právo dědické podle obecného zákoníka občanského. Sešit první* [online]. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1853, 108 s. [cit. 16.3.2020]. Dostupné z: <http://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:d7de3b60-7898-11dc-99b2-000d606f5dc6?page=uuid:1c40af96-1172-4da7-94e1-c3e46e5c932a>.
6. HARTMANN, A. *Vzory soukromoprávních smluv a prohlášení a podání v nesporných věcech*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, 812 s.
7. HAVEL, M., ŠTENGLOVÁ, I., DĚDIČ, J., JINDŘICH, M. a kol. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 394 s. ISBN: 978-80-7400-285-4.
8. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
9. HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s. ISBN: 978-80-7400-535-0.
10. KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek I*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 991 s. ISBN: 978-80-7380-742-9.

11. KINDL, M. ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář. Svazek II.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 937 s. ISBN: 978-80-7380-742-9.
12. KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 568 s. ISBN: 978-80-7598-283-4.
13. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské V. Právo dědické.* 2. doplněné vydání. Praha: Všehrad, 1933, 139 s.
14. LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN: 978-80-7400-529-9.
15. MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: právo dědické* [online]. Brno: Barvič & Novotný, 1927, 143 s. [cit. 16.3.2020]. Dostupné z: <http://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:c4ac1f90-987f-11e3-a744-005056827e52?page=uuid:cd9a42f0-b781-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>.
16. MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN: 978-80-7502-004-8.
17. PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3276 s. ISBN: 978-80-7400-747-7.
18. PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 228 s. ISBN: 978-80-7552-798-1.
19. PSUTKA, J. *Společné jmění manželů.* Praha: C. H. Beck, 2015, 313 s. ISBN: 978-80-7400-565-7.
20. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858).* Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, 680 s. ISBN: 80-85963-74-4.
21. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý (§§ 1090 až 1341).* Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint Praha: CODEX Bohemia, 1998, 1011 s. ISBN: 80-85963-90-6.

22. SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, 1019 s. ISBN: 978-80-7418-146-7.
23. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN: 978-80-7400-266-3.
24. SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN: 978-80-7400-297-7.
25. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 896 s. ISBN: 978-80-7502-345-2.
26. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 1736 s. ISBN: 978-80-7478-370-8.
27. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 732 s. ISBN: 978-80-7598-412-8.
28. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN R., BÁNYAIOVÁ, A. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. [online] Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 1700 s. ISBN: 978-80-7478-638-9. [cit. 3.4.2020] Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/11409/1/2>.
29. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. [online] Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 752 s. ISBN: 978-80-7478-477-4. [cit. 12.4.2020] Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>.

Odborné články

1. BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11 [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z>.
2. HOLÍKOVÁ L. *Možnost dispozice dědiců s dědickým právem. Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 18-23. ISSN: 1211-0558.

3. KLEIN, Š. Quo vadis, dědická smlouvo? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 14-17. ISSN: 1211-0558.
4. KLEIN, Š. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, č. 4, s. 3-6. ISSN: 1211-0558.
5. MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, č. 4, s. 7-10. ISSN: 1211-0558.
6. PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 8-13. ISSN: 1211-0558.
7. PLAŠIL, F. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 3-7. ISSN: 1211-0558.
8. PLAŠIL, F. O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ. *Ad notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 2, s. 15-19. ISSN: 1211-0558.
9. PLAŠIL, F. Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl. *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, č. 1, s. 13-17. ISSN: 1211-0558.
10. TALANDA, A., TALANDOVÁ, I. Dědická smlouva. *Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, č. 6, s. 17-22. ISSN: 1212-866X.

Judikatura

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23.5.1923, sp. zn. R I 469/23.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2.5.1931, sp. zn. R I 212/31.
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29.4.1932, sp. zn. R I 177/32.
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 8.6.1944 sp. zn. Rv I 180/44.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 30.4.1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.11.2012, sp. zn. 21 Cdo 3159/2010.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.9.2015, sp. zn. 22 Cdo 1671/2015.

8. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.6.2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.
9. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 14.3.2013, č. j. 7 As 3/2013-17.

Právní předpisy

Česká republika

1. Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.
2. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.
3. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.
8. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 554/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

13. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
16. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.
17. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
18. Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů.
19. Zákon č. 7/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
20. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
21. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

Zahraničí

1. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. März 2020 (BGBl. I S. 541) geändert worden ist. [online, cit. 10.4.2020] Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>
2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4.6.2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Ostatní zdroje

1. NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Věcný záměr z roku 2000* [online, cit. 20.3.2020]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf

2. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk č. 362/0. Vládní návrh zákona – občanského zákoníku ze dne 26.5.2011* [online, cit. 21.2.2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.
3. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Sněmovní tisk č. 362/2. Usnesení ústavně právního výboru z 33. schůze ze dne 10. a 11. října 2011* [online, cit. 21.2.2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=2>.
4. Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) NotŘ, ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29.5.2017: Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád.
5. Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 21.11.2013: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti.
6. Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. r) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu.
7. Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky dne 21.11.2013 podle § 37 odst. 3 písm. u) NotŘ, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin o manželském majetkovém režimu.
8. Statistické údaje Notářské komory České republiky.
9. Usnesení Prezidia Notářské komory ČR ze dne 30.3.1993 [online, cit. 1.4.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/vykladova-stanoviska/040.pdf>.
10. Usnesení Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 ze dne 30.3.1993 [online, cit. 1.4.2020]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/usneseni/2013_P13-10.pdf.
11. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.*
12. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.*

13. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*
14. VLÁDA. *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online, cit. 20.3.2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/bitstream/handle/digilaw/7035>.
15. Výkladové stanovisko Notářské komory ČR ze dne 17.5.2005 [online, cit. 25.3.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/vykladova- stanoviska/055.pdf>.
16. Výkladové stanovisko Notářské komory ČR č. 3/2007 ze dne 15.5.2007 [online, cit. 25.3.2020]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/vnitri-predpisy/vykladova- stanoviska/060.pdf>.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Komparace počtu závětí a dědických smluv mezi lety 2014 až 2019

Tab. 2: Metoda výpočtu odměny notáře z tarifní hodnoty dědické smlouvy

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dědická smlouva podle úpravy ABGB

Příloha č. 2 Pořízení o konkrétní věci v dědické smlouvě

Příloha č. 1: Dědická smlouva podle úpravy ABGB²⁴⁵

Jednací číslo: 28956

Stránka první.

Notářský spis

Dne osmého června roku tisícího devítistého třicátého čtvrtého přišli ke mně JUDru Vítu Čermákovi, notáři v Plzni, do mé úřadovny v domě č. pop. 230 tamtéž mně osobně známi: -----

- a) pan Zdeněk Jaroš, stavitel v Plzni č. pop. 200, -----*
- b) slečna Julie Pálová, soukromnice v Plzni č. pop. 200, dále pánové ----*
- c) Vilém Horník, městský tajemník v Plzni č. pop. 1 a -----*
- d) pan Karel Urban, ředitel kanceláře v Plzni č. pop. 18 jako svědci*

úkonu a spolu dožádání svědci posledního pořízení a pan Zdeněk Jaroš a slečna Julie Pálová ujednali přede mnou a jmenovanými pány svědky tuto-----

----- d ě d i c k o u s m l o u v u -----

Předně. Vzhledem k nastávajícímu manželskému sňatku a pro případ jeho uzavření ustanovuje pan Zdeněk Jaroš svou snoubenku slečnu Julii Pálovou povšechnou dědičkou tří čtvrtin veškerého svého jmění vyhrazuje si o další čtvrtině volně pořídit, kdyby při jeho smrti nebylo potomků z tohoto manželství. Zároveň se zřiká práva tuto dědickou smlouvu odvolati. -----

Za druhé. Slečna Julie Pálová přijímá toto prohlášení svého snoubence. ---

Za třetí. Kdyby při úmrtí pana Zdeňka Jaroše před jeho nastávající chotí tu bylo potomstvo z tohoto manželství a nebylo jiného pořízení, nastane zákonná posloupnost v jeho pozůstalost. -----

Za čtvrté. Bylo-li by manželství rozvedeno z manželčiny viny nebo z viny obou manželů anebo rozloučeno, pozbude tato dědická smlouva platnosti. -----

O tom byl tento notářský spis sepsán, stranám přečten před svědky a když prohlásily, že obsahuje jejich pravou vůli a jej schvalují, stranami a svědky přede mnou podepsán. -----

Poplatky:

(Pečeť.)

*Zdeněk Jaroš,
Julie Pálová,
Vilém Horník,
svědek úkonu a posledního pořízení,
Karel Urban,
svědek úkonu a posledního pořízení,
JUDr. Vít Čermák,
notář.*

²⁴⁵ Text této přílohy psaný kurzívou byl převzat z HARTMANN, A. *Vzory soukromoprávních smluv a prohlášení a podání v nesporných věcech*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 410-411. Prázdná místa ve formuláři byla doplněna autorem práce a nejsou psaná kurzívou.

Příloha č. 2: Pořízení o konkrétní věci v dědické smlouvě²⁴⁶

Za prvé: -----

1. *Karel Vzorový touto dědickou smlouvou bezúplatně povolává Emilii Vzorovou za dědičku bytu číslo jednotky 123/4, vymezeného podle zákona o vlastnictví bytů v budově Vzorov č. 123, postavené na parcele číslo 456 v katastrálním území Vzorov.* -----
2. *Emilie Vzorová toto povolání za dědice přijímá.* -----

Za druhé: -----

1. *Pro případ, že by ke dni smrti Karla Vzorového hodnota majetku uvedeného v článku prvním této smlouvy ve svém souhrnu přesahovala tři čtvrtiny obvyklé ceny pozůstalosti, se strany dohodly tak, že Emilie Vzorová vyplatí dědicům ze zákona, případně dědicům ze závěti, v penězích přednostní odkaz.* -----
2. *Výše shora uvedeného přednostního odkazu se bude rovnat rozdílu mezi obvyklou cenou nemovitých věcí uvedených v článku prvním této smlouvy a třemi čtvrtinami obvyklé ceny majetku v pozůstalosti.* -----
3. *V případě, že by takovéto vypořádání nebylo z jakéhokoli důvodu možné, dědický podíl Emilie Vzorové bude poměrně krácen, aby její dědický podíl podle této smlouvy nepřesahoval tři čtvrtiny pozůstalosti.* -----
4. *V případě, že v době smrti Karla Vzorového bude možné pořídit dědickou smlouvou o celé pozůstalosti, ustanovení tohoto článku neplatí.* -----

Za třetí: -----

1. *Pro případ, že by Karel Vzorový v době své smrti nevlastnil nemovitosti uvedené v článku prvním této smlouvy, a nebylo by ani možné dovolat se relativní neúčinnosti dle § 1588 odst. 2 občanského zákoníku, povolává Emilii Vzorovou za dědičku ideálních tří čtvrtin pozůstalosti.* -----
2. *Emilie Vzorová pro tento případ toto povolání za dědice přijímá.* -----

²⁴⁶ Text této přílohy psaný kurzívou byl převzat z KLEIN, Š. Quo vadis, dědická smlouvo? *Ad Notam*. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, č. 3, s. 16.